

UNIVERSUL CĂRȚII

Anul XVIII, Nr. 67
Iunie 2026
Serie nouă

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ EDITATĂ
DE EDITURA GUTENBERG UNIVERS ARAD
ROMÂNIA
SUB SIGLA UZPR

**Revista Gutenberg Universul
Cărții** fondată în 2009

Fondator: **Editura Gutenberg
Univers Arad** (Toate drepturile
rezervate)

COLEGIUL REDACȚIONAL

Florica R. CÂNDEA - Redactor șef
(membru UZPR Filiala Arad)

Carina BABA - Redactor șef adjunct
(membru UZPR Filiala Arad)

COLEGIUL CONSULTATIV

(seniori editori)

Lucia BIBART

Anton ILICA

Valeriu ILICA

Augustin MUREȘAN

Iuliana PINTEA

Eugenia PONTA PETE

Ioan TULEU (Senior comentator)

Loredana TUDORESCU

Horia TRUȚĂ

**REDACTORI SPECIALI UNIUNEA
ZIARIȘTILOR PROFESIONIȘTI DIN
ROMÂNIA**

Roxana ISTUDOR (UZPR București)

Laurențiu-Ștefan SZEMKOVICS (UZPR
București)

Vasile FILIP (Consultant, Președinte
Filiala „Ioan Slavici” UZPR Arad)

Daniela GUMANN (ASRA)

**DESIGN-CONCEPȚIA GRAFICĂ A
COPERTEI**

DTP, Ecaterina MEHESZ

Coperta I - Linotyp, 1948

Coperta IV – Volume tipărite 2026

IMAGINE CONCEPTUALĂ/FOTO

Mircea BORAN

Ioana NISTOR

PARTENERI GUTENBERG

FOTO CLUB ARAD

REVISTA CONDEIERUL DIASPOREI

(Diaspora Austria, Salzburg)

EMOȚII ȘI LUMINĂ (Australia)

Săptămânalul **LIBERTATEA** (Serbia)

S.L.A. TIBISCUS (Serbia)

ASRA (Asociația Scriitorilor Români-
Austria)

Revista se realizează și este
distribuită și printr-un colectiv de
redactori din diaspora (Australia,
Austria, America, Serbia, Germania,
Republica Macedonia, Spania, Ungaria
ș.a.)

DISTRIBUIRE

Magazin de prezentare, Calea

Victoriei nr. 41

Voluntar distribuitor: Mircea BORAN

Notă: total semnatori 3673 (an XVII)
total articole 3761 (an XVII)

Revista se distribuie gratuit.

Responsabilitatea asupra conținutului
textelor, a ideilor și atitudinilor exprimate
în Revista Gutenberg aparține în
exclusivitate autorilor.

Expedierea materialelor, redactate
corespunzător pentru luna septembrie
2026 se va face până în 10 iulie la
următoarele adrese de e-mail:

candea@yaho.com,

carina.anqa@gmail.com.

EDITORIAL

De ce scriu femeile... Gutenberg de vară (an 18)

Florica R. CÂNDEA
Editorialist

S-ar spune că... ne merge bine, acum că e iunie în calendare și am trecut în alt an editorial, 18 înspre un majorat (ca la carte).

La Tipografia și Editura Gutenberg Univers, care ne asigură un anume confort de editare și apariție, fără costul nostru (al redacției), ci al singurei industrii tipografice arădene, cu o vechime de peste 75 de ani, zace amintirea acelor ani de început (când neaua ne îngheța emoțiile).

Prin același cuvânt, am răzbit începuturi, pentru că, mai devreme ori mai târziu, toți devenim un glam de cuvânt (și pământ).

Sunt pe ici, mai pe încolo, anume vorbe, cum că mai sunt și alte „foițe” ca loc de publicare... da... or fi... fiecare are un drept al său anume să aleagă (și noi de la „foaie” am purces)!

De gustul „copturii” și perceperea ori plăcerea scris/lecturii, e voința noastră, liber exprimată, ca de dragul culturii în exprimare. Că nu mai suntem doar „o foaie culturală”, e o altă poveste. Conținutul dintre „foi” face diferența! Ei, asta e!

Am depășit borna 4000!

Cineva face pe „niznaiu” dând cu iordanu' și vituperând, pe rând, actuali și foști scri(i)etori (da, e drept, publicăm și noi debuturi, dar nu rebuturi) și, poate, peste ani, „rebutul”... face diferența...

60 plus 7 nu e, de ici de colo, o numărătoare. E valoare!

Sunt teze neterminate, în subiectele cuprinse în generice, care nu necesită meditații, ci mai degrabă un apostrof la (ne)discreție (ca politică editorială). În Gutenberg, spuneam, că ne suntem Constelație: Revistă Magazin, Salon mozaic, Târg de carte, Editura și tipografia omonime, ce să ne mai putem dori?

Un timp, am trăit doar cu mâini lipite de oglindă, apoi am atins un ochi cu palma. Ca într-un joc. Și am tot socotit. Și am tot scris. În acest context, am punctat generice noi, puncte de vedere noi, nume noi, Saloane și Gale noi... etc. etc. și pe acest hotar nou, revista „Gutenberg”, cu jar de cuvinte (altele) învelite, a început să (se) crească datorită Domnului timp, Domnului autor și Domnului cititor. Și mai e ceva: mai toți semnatorii și colaboratorii, de la „1 la 18” încoace, scriu cărți, cum ar fi „de la mic la mare” (e vorba de Ioana Crișan, care e deja medic la Timișoara, care scrie de pe când era elevă, acum semnează două volume, ca debut editorial).

Sintagmele din titlul „Fragmente de timp” se cuprind în două paradigme: Atunci și acolo / Aici și acum (urmând, parcă, modelul lui Platon: Lumea ideilor, prototip al lumii sensibile în care trăim).

Pe țărnuț al omenescului, ei colaboratorii, care scriu la revistă, își plimbă trupul pe poeme ascunse de galantar sau proze pe trunchi de livezi înspicate, vara, în iunie. Lentile de memorie le veghează somnul din nesomn, cu o coacere mistuită de festinul trădat de un ceas de buzunar atârnat pe maternitatea ei necoaptă.

E iunie! Vara lui 2026, an 18! E zadarnică oare fuga printre idei ca o

mână, a treia, pe o imaginație? Corpul, ca și scriitura, se (a)mestecă printre sughițuri și puls, ce sugerează nuntire și eprubetă cu capșon fonce. Ca și un tango, pe albia lumii în tulburare, se ridică vocile feciorelnice de vară... E aici, probabil, și un topos al gândurilor rutinate și aditivate ca o duminică. -Cine mai știe? E, așa, ca un tribut, lumea în care scriem. Iar vântul ne fură printre degete poemele exercițiului livresc ori senzațional. Închipuiri ca de pădărie scormone goana pe salcia ochiului închis în zale de sticlă. Patimi se frâng pe caligrafii rătăcite pe strada fără nume a revistei ce o scriem. Sau... pe acustica unei geometrii care mușcă încet, încet, din buze de vocabular și sintaxă de coji de scriitură. Oare e prea mare lumina? Dar nimeni nu se poate înșela în fața oglinzii! Vai... și cât de repede capitulează ceața și ziua zboară deasupra paginii orbitoare de muniția de scris. Nici nu știu cum ne-am îndrăgostit de redacția cu note și subînțelesuri și nume de zețar-tipograf Gutenberg.

E nevoie de joc! Temporal, toate coincid cu niște proprietăți private care se suspectează reciproc prin scris! 365 de zile înfășoară eșarfa muzei. Pentru că, odată la trei luni, de bună voie și nesilit de nimeni, în mod relativ și neconvențional, apare Gutenberg (67). „E unul care cântă mai dulce decât mine” (ar zice Alecsandri); „tant pis” (ar zice un francez), dar ce ne facem, când un biet boț, boțeste foi de maculatură și cântă (în doi, în trei, în câte vrei, la fluierul piciorului...) simfonia baciului care nu doarme de grija turmii?!

Ne plac grupurile, mă rog, grupările așa-zis literare, dar cel mai mult ne plac bisericuțele, catedralele, mănăstirile, paraclisurile, vaiiii, acatistele, preoții slujitori... așa că nu (ne) poate opri nimeni să (ne) fim Gutenberg... din vara

lui 18! Anul fecioarelor despletite! Mulțumim Domnule Gutenberg! Înspre toamnă numărăm poame coapte la jarul anilor și, înspre iarnă, podobim creștete cu bețele „majorate”. Gutenberg în an 18 ne seduce, componistic, pagini de revistă.

Furtuna pe mare

Lucian GEVELEGIAN

Cantautor, Ungaria

Furtuna pe mare, un spectacol grandios,
Cu valuri ce dansează sub cerul furios,
Vântul șuieră-n larg, ca un cânt de sirenă,
Iar marea se zbate, ca o fiară-n arenă.

Norii se-adună, cortină de-ntuneric,
Fulgerul taie cerul, un semn efemer,
Tunetul răsună, un ecou de departe,
În timp ce valurile se sparg ca oarbe.

Corăbii se leagănă, ca frunze-n furtună,
Căutând un liman, sub luna neună,
Marinarii se roagă, cu inimi de piatră,
Sperând că furtuna va trece odată.

Dar marea e vie, cu suflet și glas,
Și-n dansul ei haotic, nu cunoaște popas,
Furtuna pe mare, un tablou de putere,
O luptă eternă, între cer și mistere.

SCRIITORUL CĂLĂTOR

Literatura pentru adolescenți: între aventură, identitate și lumea în schimbare

Carina A. BABA
Jurnalist, Arad

Literatura destinată adolescenților – sau, mai larg, literatura pe care adolescenții o aleg și o transformă în experiență personală – este astăzi un teritoriu extrem de divers. De la romane clasice de aventură până la povești despre traumă, identitate sau curaj, cărțile pentru tineri nu mai sunt doar „lecturi recomandate”, ci adevărate oglinzi ale lumii în care trăim. Deși s-a schimbat profund în ultimele decenii, acest tip de literatură păstrează un fir roșu constant: nevoia de sens, de apartenență și de descoperire a propriei identități.

Primele lecturi care au captivat generații de adolescenți au fost, adesea, romane de aventură sau de formare. Un nume esențial este Jules Verne, care a deschis imaginația către lumi necunoscute, explorare și știință transformată în aventură. Cărțile sale au fost, pentru mulți tineri, prima întâlnire cu ideea că lumea este mai mare decât ceea ce pot vedea în jurul lor. În aceeași zonă a literaturii de formare se află și Mark Twain, cu eroii săi adolescenți care contestă normele și caută libertatea, precum în aventurile lui Huck Finn. Aceste texte nu erau scrise neapărat

„pentru adolescenți”, dar au devenit lecturi definitorii pentru ei, tocmai datorită temei universale: trecerea spre maturitate.

O altă direcție importantă este literatura simbolică, în care realitatea devine o metaforă a formării interioare. Un exemplu esențial este „Micul prinț” de Antoine de Saint-Exupéry, o poveste aparent simplă, dar profundă, despre singurătate, prietenie și pierdere. Este una dintre acele cărți care „cresc odată cu cititorul”: citită la 12 ani înseamnă o poveste, citită la 30 devine altceva. În aceeași zonă a literaturii simbolice se află și „Pescărușul Jonathan Livingston” de Richard Bach, o meditație despre libertate, depășirea limitelor și individualitate.

În ultimele decenii, literatura pentru adolescenți s-a apropiat mult mai mult de realitatea socială și emoțională. Un exemplu extrem de popular este „Băiatul cu pijamaua în dungi” de John Boyne, o poveste despre inocență și tragedia istoriei, care arată cum copilăria se intersectează brutal cu lumea adulților. La fel de influent este romanul „Hoțul de cărți” de Markus Zusak, unde nararea războiului este filtrată prin sensibilitatea unei fete - o alegere narativă care face lectura profund emoțională și accesibilă adolescenților. În aceeași zonă a memoriei și a experienței reale se află și „Jurnalul Annei Frank”, una dintre cele mai importante mărturii ale adolescenței trăite în condiții extreme.

Pentru mulți adolescenți de azi, intrarea în lectură s-a făcut prin universuri vaste, serializate. Seria „Harry Potter” de J.K. Rowling a redefinit complet literatura pentru tineri: școală, prietenie, bine și rău, dar și maturizare într-o lume periculoasă și complexă. La fel, seria „Cronicile din

Narnia” de C.S. Lewis a rămas un reper clasic al literaturii fantastice, unde aventura este dublată de simboluri morale și spirituale.

În registrul contemporan, literatura YA - Young Adult literature (literatura pentru tineri/adolescenți mari, un gen literar dedicat în special cititorilor între aproximativ 12–18 ani, uneori extins până la 20+) - combină adesea emoția, acțiunea și teme sociale într-un ritm rapid, adaptat cititorului digital.

O direcție importantă a literaturii actuale este abordarea unor teme dificile, odinioară considerate „prea grele” pentru adolescenți. Un exemplu emoționant este romanul „Bunica mi-a spus să-ți zic că-i pare rău” de Fredrik Backman, care explorează durerea, pierderea și relațiile interumane printr-o perspectivă sensibilă și accesibilă. În aceeași zonă a empatiei și curajului moral se află și povestea Malalei Yousafzai, prezentată în „Eu sunt Malala”, un exemplu real de adolescent care devine voce globală pentru educație și drepturi.

În literatura română, temele adolescenței au fost explorate cu intensitate, chiar dacă nu întotdeauna sub eticheta de „literatură pentru tineri”. Un reper important este Mircea Eliade, cu romane precum „Romanul adolescentului miop”, unde formarea intelectuală și emoțională a tânărului este în centrul narațiunii. La fel de important este Constantin Chiriță, cunoscut pentru seria „Cireșarii”, care a marcat generații întregi prin aventură, prietenie și spirit de echipă. Un alt nume semnificativ este Ionel Teodoreanu, care surprinde sensibilitatea adolescenței și trecerea către maturitate într-un stil liric și profund emoțional.

De la Jules Verne la Harry Potter, de la Anne Frank la Malala, literatura pentru adolescenți a evoluat de la aventură și morală la complexitate emoțională și realism social. Totuși, indiferent de epocă, ea păstrează aceeași misiune: să ajute cititorul tânăr să se înțeleagă pe sine într-o lume pe care abia începe să o descopere. În fond, literatura pentru adolescenți nu este doar despre povești, ci despre devenire.

Portrete, cu punctul pe ... i Profesorul

Ioan TULEU
Istoric, Arad

Ioan (Nelu) Bochian, căci despre el este vorba, s-a născut și a trăit în Arad

până la vârsta de 15 ani, când după absolvirea clasei a VIII-a s-a mutat în București. Era fiul pastorului penticostal Pavel Bochian, care a

fost președintele filialei Arad a Cultului Penticostal din România, dar după moartea predecesorului, a fost ales președinte pe țară al cultului și astfel a fost nevoit să se mute la București, unde și-a adus și familia, în anul 1966. Nelu Bochian, căci așa îi voi spune de aici înainte, era băiatul cel mai mare, înaintea lui ca vârstă având două surori urmat apoi de un alt frate (Pavel) și o soră. L-am cunoscut din copilăria mea, din anul 1962, pentru că fecventam aceeași biserică, Gloria, din Bujac și pe deasupra eram și vecini. Ne-am împrietenit încă de la început, Nelu fiind înzestrat cu o inteligență cu mult peste

vârsta pe care o avea, era cu trei ani mai mic decât mine, dar preocupările sale depășeau cu mult numărul anilor. Citea mult, beletristică, istorie, teologie, filosofie, multe traduse și purta discuții cu subsemnatul de la egal la egal deși eu eram în clasa a XI-a de liceu iar el în clasa a VIII-a. Dar nu era un izolat, participa la toate jocurile copilăriei, jucam fotbal și amândoi eram înfocați utiști, mergeam la meciuri pe stadionul echipei arădene care la acea vreme era cea mai bună din țară. Știu că odată am sărit zidul împrejmuitor și ne-am murdărit cu smoala pusă deasupra. Era și bine înzestrat fizic, așa că putea fi un lider al grupului de copii din care făcea parte, beneficiind și de inteligența și inițiativa necesare.

Ca membru al cultului penticostal i s-a imprimat și o cultură morală pe măsură; minciuna, înjuria, simțul dreptății și al măsurii fiindu-i proprii, însușite fiind în familie. Era respectuos cu ceilalți, solidar la nevoie, dar putea fi și ofensiv în exprimare atunci când știa că are dreptate. Aș putea aminti multe dintre întâmplările prin care am trecut dar mă voi rezuma doar la două dintre ele. Dorința de cunoaștere și de aventură ne-a mânat odată, eram mai mulți, să explorăm zidurile cetății Aradului. Ne-am înzestrat cu lanterne, ne-am înarmat cu băte și am ajuns astfel pe unul dintre tuneluri ieșind undeva în spatele primului zid, dar acolo ne-a văzut santinala care ne-a somat și noi speriați am luat-o la goană înapoi. Altădată, dorind să-mi arate cât de bun atlet este a sărit de pe podul de bărci, care lega orașul de cetate, pe fundația vechiului pod ce se arăta din apa puțin adâncă. Era într-o duminică, prin octombrie și eram îmbrăcați la costum. Dar după ce a reușit performanța și s-a așezat pe betonul

stâlpului, primind aplauzele noastre, când să urce înapoi pe pod nici pomneală să mai poată, podul fiind cu vre-un metru mai sus. Atunci Nelu neavând încotro a trebuit să se dezbrace de haine, să intre în apă și apoi să se urce pe pod. Ne putem lăuda și cu o faptă bună, făcută atunci când aflându-ne la marginea pădurii Ceala, la scăldat în balta rezultată din excavațiile făcute pentru nisipul necesar fabricii de cărămizi am salvat doi copii de la înec. Aceștia, de vreo cinci șase ani, au intrat în apă dar în joacă au nimerit într-o groapă și s-au scufundat. Tatăl aflat pe margine a început să se agite și să strige după ajutor, probabil nu știa să înoate. Atunci noi doi aflați pe mal am sărit în apă și i-am scos teferi pe copii din apă. Eram și buni înotători.

Dar cum spuneam după a VIII-a s-a mutat la București, a dat examen la un liceu economic în care concurența era mare și a reușit primul succes important în viață. La liceu a fost liderul clasei, șef de promoție și după absolvire a dat examen la Academia de Studii Economice din București, facultatea de comerț, reușind cu brio. Încă din liceu s-a apucat să studieze limbi străine, astfel a ajuns să stăpânească bine franceza și engleza, lucru ce se va dovedi foarte util în viitor. După absolvirea Academiei a fost repartizat, pe baza calificativelor dobândite, profesor la un liceu economic din București.

Tatăl lui, în calitatea de președinte al Cultului Penticostal din România a avut prilejul de a călători mult în vest, mai ales în Statele Unite, la diverse conferințe și cu invitații la comunitățile românești. Nelu îl însoțea în calitate de translator. (România comunistă nu era tocmai favorabilă bisericii în general și cu atât mai puțin cultelor care aveau

centru ideologic în vest. Dar pentru a cultiva aparența de libertate religioasă a trebuit să facă concesii de la linia ateist-revoluționară). În America a cunoscut și oameni foarte importanți, personalități ale istoriei americane, dar și oameni simpli, angajați în diverse meserii.. În discuțiile avute și-a impresionat gazdele prin cunoștințele etalate, altfel deloc favorabile regimului comunist, propaganda occidentală îngroșând mult tușa realității românești, vorbindu-se mult despre represiunea religioasă, bazându-se mult pe spusele transfugilor și-i considerau pe români înapoiati cultural.

Între mulți alții s-a întâlnit și a purtat o lungă conversație cu unul dintre membrii echipajului bombardierului strategic american pregătit să arunce bomba atomică asupra Coreei de Nord, în timpul războiului desfășurat în peninsula între 1951-1953. Ordinul de contramandare a atacului dat de președintele Statelor Unite a sosit la echipaj în ultima clipă. A mai fost și translator oficial în România a cunocutului evanghelist american Billy Graham. Dar s-a întâlnit cum am mai spus și cu oameni simpli și despre una dintre acestea voi aminti pentru că demonstrează perspicacitatea și spontaneitatea inteligentă de care a dat dovadă Nelul Bochian. Astfel, aflându-se la prima lui vizită în America, în anul 1981, a făcut o vizită la o școală, interesat fiind de sistemul de învățământ din cea mai avansată tehnologic țară din lume. Dar, la intrarea în școală a fost oprit de paznic care a început să-l chestioneze. - De unde sunteți? - Din România, veni răspunsul. - Ce job aveți acolo ? Sunt profesor la un liceu. - Și ce venit lunar aveți acolo? Păi, în jur de 100 de dolari. Ooo... păi eu am aici peste

1000 de dolari. - Da, dar eu când intru în școală paznicul se ridică în picioare, duce mâna la chipiu și spune: Să trăiți domnule profesor.

Paznicul american a rămas fără replică la spusele profesorului din România, dar sigur, în continuare judeca omul după dolarii câștigați pe lună, ori după sumele adunate în conturi.

Izvorul visului

Teodor Pătrăuță
PETROMAN
Scriitor, Arad

Mi-am înfipt dorul în
cel mai curat

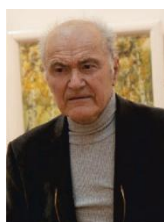
vis al meu, al tău, al nostru.
Singura cu iluzii din depărtările noastre
aclamate în cele mai adânci plecări.
Ce păcat, am pierdut o iluzie, dar
am câștigat un susur de izvor
Ce curge spre dorul din noi
Am rămas zăcând în câmpul plin
cu ierburi care miroseau a dorurile
care nu ne-au răpus niciodată.
Ce vesel ne-am regăsit în albastrul
mărilor în care furtunile sunt
doriți de izbăvitori –
Te-am chemat din zborurile tale dar și
din
visul care plânge după noi –
Cei care le-am pierdut și le-am
regăsit în tot ce se cheamă
dor, vis, izvor de lumină.

SCRIITORUL CĂLĂTOR ÎN TIMP SPECIAL UZPR ARAD

Agonia Imperiului. Aradul sub ocupație militară franceză

Horia TRUȚĂ
Istoric, Arad

Arad, duminică 29 decembrie 1918.
Crăciunul a trecut, se apropia Anul Nou,

dar oamenilor nu le
ardea de sărbători în
familie. Deși vremea
schimbăcioasă, cu
așteptare de ninsori te
invita să zăbovești în
căldura căminului, încă

din primele ore ale dimineții, bulevardul
era mai plin ca altădată. Adunat în fața
hotelului Feher Kereszt (Crucea Albă)
poporul era nerăbdător. Țărani în șube,
tineri amployați, preparanți, doamne și
gospodine, așteptau sosirea din Seghedin
(Seged) a generalului francez Henri
Mathias Berthelot. Era omul în care
publicul românesc își punea toate
speranțele, mai ales acum când starea de
lucruri în oraș a devenit insuportabilă. O
știre de ultimă oră a neliniștit și mai mult
populația cuprinsă de spaimă. Chiar ieri,
Aradi Kozlony a publicat ordinul
locotenent-colonelului

Dragomir
Popovici, comandantul trupelor sârbești
care țineau sub ocupație Cetatea, încă din
luna noiembrie. Atunci sârbii și-au
sărbătorit și în Arad victoria asupra
Banatului printr-un Te-Deum la Biserica
Sfinților Apostoli Petru și Pavel (Biserica
Sârbească), împreună cu membri
Consiliului Popular Sârb local. Ca la un
semnal negus torii rascieni și-au pus la

loc firmele de prăvălii retrase cu patru ani
în urmă, când ungurii au tăbărit asupra
lor decizi să nu mai accepte în comitat
nici o inscripție slavă. În fruntea lor se
afla Milan Tabacovici, renumitul arhitect
arădean. Adjunctul său, un bătrân frumos,
înveșmântat în costumul pitoresc al
țăranilor din Munar a vorbit la rândul lui,
arătând încrederea în triumful Serbiei și
al armatelor aliate. După obiceiul
străvechi, la banchetul care a urmat,
amfitrionul nu a luat parte la ospăț până
ce oaspeții nu au sfârșit mâncarea. A fost
un moment mișcător, să-l vezi mergând la
fiecare masă, servind el însuși bucatele
naționale ofițerilor și invitaților civili. A
fost din belșug pecenica (friptura) iar la
sfârșit delicioasele cesnica, plăcintele din
foi de strudel, unse cu miere și tăiate
direct în tîpsie cu satărele muiate în
untură caldă.

De când erau cu francezii, pentru
sârbi războiul nu mai era de temut.
Trebuia să fi văzut tunurile de 75 ieșite
din fabrica Creuzot, care au contribuit
atât de mult în campaniile din Balcani.
Când acestea începeau să trosnească, în
zgomotul lor teribil se auzeau uralele
infanteriștilor sârbi treziți din adăposturi
improvizate. Câte unul mai grăia ca o
siguranță a izbândeii: Franțuz gremi!
adică bubuie francezii. Întâmpinată
festiv, la 15 noiembrie, armata sârbă a
intrat prima în Timișoara, fiind primită cu
cele mai mari ovații, cu flori, steaguri și
cântece ostășești. Acolo, înaintea
Bisericii Sfântul Gheorghe de față cu
somitățile adunate ca pentru paradă
protopopul Iovan Novacovici
înveșmântat în odăjdii aurii i-a stropit cu
apă făcând deasupra lor semnul crucii. În
cinstea vitejilor soldați Consiliul Popular
Sârb creat cu o zi înainte, a oferit o agapă,
la care au participat peste o sută de ofițeri
și soldați, alături de cei sosiți din satele

bănăţene. Târziu de tot, sub comanda generalului Gambetta şi-a făcut apariţia şi o divizie aliată franceză, care a mărşăluit printre însemnele austro-ungare, smulse de prin cazărmi şi birouri ce ardeau mocnit, afişând agonia imperiului.

Văzându-se instalaţi Banat, sârbii erau hotărâţi să-l păstreze şi să-l încorporeze statului lor, deşi această regiune a fost promisă României încă din 1916 ca răsplată a intrării în război de partea Antantei. Urma ca teritoriul să fie cerut răspicat la Conferinţa de Pace aşteptată pentru luna ianuarie. Ideile lor s-au extins chiar şi peste Mureş, la Nădlac şi Bătania, care, incitate au cerut protecţie sârbească, susţinând sus şi tare că şi acestea erau ţinuturi slave dintotdeauna.

Deşi aliaţi ai românilor, ocupaţia sârbească a creat un regim de prigoană, cu amestecuri brutale în administraţie şi viaţa locuitorilor, cu arestări, întemniţări şi deportări pentru muncă în Serbia. Apoi achiziţiile forţate, ridicarea depozitelor cu materiale de tot felul, demontarea fabricilor şi chiar a şinelor de cale ferată, au înfricoşat şi mai mult populaţia.. Locuitorii satelor din dreapta Mureşului se plâneau autorităţilor arădene că nu pot trece peste râu pentru a-şi lucra ogoarele din aşa numita latură bănăţană..

În gara Aradul – Nou, ocupată de sârbi, aveai impresia că eşti în apropierea unui câmp de război, sau într-o ţară duşmană. Buimăcit de controlul brutal din gară şi apoi pe toate liniile, te trezeai că libera călătorie era oprită cu totul spre Baziaş, Timişoara, Seghedin şi chiar spre Arad. Nimeni nu era scutit de percheziţie. Se confiscau armele şi orice alimente asupra cărora călătorul nu avea legitimaţie . Acum comandantul sârb interzicea trecerea peste podul din Aradul Nou, a oricăror produse de-ale gurii. Ca urmare, nici o precupeţă nemţoaică, din

acest tradiţional depozit alimentar al oraşului nu a fost văzută dimineaţa prin pieţele Tokoly (Catedralei), Szabadsag (Avram Iancu) ori Ferenc (Mihai Viteazul). Interdicţia fiind dată de comandamentul din Novi-Sad, intervenţia lui Şarcany secretarul comisarului guvernamental, nu a dat decât rezultate parţiale. Evaziv ofiţerul sârb, care dealtfel avea o atitudine îndatoritoare faţă de arădeni, a spus scărpinându-se sub cozorocul cazon, că poate, cine ştie, în zilele următoare va închide ochii putându-se strecura peste Mureş ceva ouă, lapte, unt şi legume, sau chiar făină din Zsigmondhaza (Mureşel), dar nicidecum carne şi untură. Situaţia putea avea urmări catastrofale pentru oraş. În ultimul an al războiului, în imperiu, lipsa de alimente a luat proporţii de neînchipuit. Primarul se zbătea să dea măcar funcţionarilor săi, pe cartelă, mici raţii de pâine, puţină carne de vită, ceva cartofi şi verdeţuri. Făcea chestie de conştiinţă să le asigure câte ceva şi nefericiţilor bolnavi din spitale. În pieţe mai găseai varză murată, afumături de oaie sau capră şi brânză Liptauer. Oamenii cutreierau comitatul în lung şi-n lat cu saci şi cotărite în speranţa că doar, doar vor găsi ceva de-ale gurii.

Ungurii din oraş, tare hangoşi mai înainte, s-au domolit gândind cu teamă la viitor. Oare ce libertăţi o să le mai dea minorităţilor noua republică de curând constituită la Budapesta. La un singur lucru nu se aşteptau, la descompunerea patriei. Nici măcar socialiştii nu sesizau, consecinţele războiului, crezând sincer că românii vor fi mulţumiţi cu cel mult, o autonomie a Transilvaniei în graniţele ţării ungureşti. Nu le venea să creadă că la Alba Iulia s-a hotărât şi desprinderea Aradului din vechile hotare. De aceea instituţiile maghiare ale administraţiei

locale, hotărâte să nu renunțe la conducere, continuau să-și exercite puterea, fiind sprijinite nu doar de jandarmerie, dar și de mulțimea organizațiilor civile înființate peste noapte.

De la nemți nu se mai putea aștepta nimic. Trupele germane, forță combativă încă redutabilă, s-au retras în ordine și nu s-au amestecat în chestiunile mărunte ale populației. Mackensen, comandantul lor, nu s-a sinchisit de mișcările politice din Transilvania. Pe la mijlocul lui decembrie au trecut și prin Arad unde au stat mai multe zile pentru aprovizionare. Toți doreau să se termine odată războiul, să-și poată vedea de treburi pe la casele lor. Se părea că pe cei din Aradul-Nou, Neu Banat (Horia), Sântana, Glogovăț (Vladimirescu) și din alte comune germane nu-i mai interesau evenimentele ce se petreceau în jur. Dezorientați erau preocupați mai mult de grijile alimentare și scumpete, de răniți și dezertorii care dădeau târcoale satelor sărăcite și pustii, decât de marea politică. Au înțeles încă din octombrie că pentru imperiu, prăbușirea frontului în Balcani și dezastrul de la Piave era începutul sfârșitului.

În comitat anarhia și teroarea era întreținută mai ales prin acțiunile deseori sângeroase ale dezertorilor din armata austro-ungară, care umpleau hotarele sătești. Militarii aflați în concedii nu se mai întorceau în unitățile unde erau înregistrați, opunându-se jandarmilor. Deși la Timișoara a fost instituită Curtea Marțială, amenințând că dezertorii prinși vor fi executați imediat, măsura nu a avut nici un efect, mulți reușind, prin diferite mijloace, să se sustragă autorității acesteia. La Munar și sălașele din apropierea mănăstirii Bezdin, după alungarea jandarmilor și a soldaților din

cazarma locală, țăranii au format un consiliu local, compus din sărăcimea sârbă și română, care a permis și chiar încurajat jafurile. Încă din prima zi, în timp ce peste o sută de bărbați cu topoare și căruțe tăiau pădurea din preajmă pentru lemne de foc, femeile cotrobăiau prin prăvălii, prădându-le. Nici în alte localități situația nu era mai bună. Conte Karoly Gyula din Macea, abia a reușit să scape de mânia răufăcătorilor, care după devastarea cârciumei au atacat conacul pentru a-l jefui. Însăpăimântați, s-au salvat în ultima clipă, sărind pe fereastră cu două valize pentru a fugii la Arad. Gloata încurajată de soldații întorși de pe front, strigând în gura mare că au poruncă să nimicească toți domnii, au cărat și împărțit cerealele din magazine. Ziarul Aradi Hirlap nu mai prididea cu relatări despre prădarea baronului Solymossy Lajos din Siclău, depozitarea de bunuri a dr. Eles Geza din Bocsig, distrugerea moșiei Wenkheim din Socodor, incendierea conacului Edesheim din Zărand și multe alte grozăvenii. Trupele trimise din Arad, nu mai făceau față atacatorilor înfometați și sătui de opreliștile războiului.

Despre vizita lui Berthelot, acum comandant al Armatei Dunării, a fost avizat și Iustin Marșieu, președintele Consiliul Național Român local. Deși numirea sa ca prefect al județului, încă nu s-a făcut oficial, tânărul avocat a ținut să contribuie la reușita șederii înaltului demnitar francez în Arad. Știa bine că personajul întâmpinat este un apropiat al românilor, cetățean de onoare al Regatului din care acum, după ziua cea mare din Alba Iulia, făcea parte și Aradul.

La ora opt, generalul însoțit de suita sa încropită din ofițeri, trupă și funcționari ai căilor ferate în număr de 35 persoane, a coborât din trenul special.

Toți ochii se îndreptau spre înaltul ofițer, în timp ce fanfara honvezilor intona un marș de întâmpinare. Ținuta de gală îi dădea distincție. La cei 57 de ani se ținea bine. Sub haina de ostaș experimentat încărcat cu onoruri, se arăta o figură destinsă, lipsită de rigiditate și ticuri militare. După trecerea în revistă a companiei militare ungare aliniate în piața din fața gării, generalul a ascultat urările de bun venit rostite cu vorbe bine simțite în franceză de primarul Locs Rejo și Iustin Marșieu reprezentantul românilor din comitat. De aici suita a străbătut în automobile străzile spre centrul orașului, având ca destinație hotelul Feher Kerszt (Crucea Albă) de lângă Teatrul Municipal.

Pe traseu, mulțimea entuziastă se grămădea în jurul automobilului deschis în care ședea generalul alături de primarul Locs, așa încât înaintarea era grea.

În fața hotelului s-a adunat toată lumea românească evitând cu grijă ca locuitorii unguri să fie invitați. Au venit mii de săteni în veșminte populare din întreg comitatul, din Zărand, din Bihor, chiar și din satele bănățene de peste Mureș. Mulți dintre aceștia au fost la Alba Iulia unde s-a hotărât desprinderea de Ungaria și alipirea teritoriului la România. Valuri-valuri de oameni au năpădit spre celebrul stabiliment, pentru a-l aclama pe general cu însuflețire și zgomot. Marea stradă a orașului părea acum prea îngustă. De pe treptele Monumentului Sfintei Treimi, până la porțile Bisericii Romano-Catolice, la Casa Finanțelor, Parcul Comitatului și Palatul Lloyd, întregul bulevard nu era decât o mare de capete și un uragan de aclamări. Erau prezente și gărzile naționale, neînarmate dar cu un mare număr de steaguri tricolore românești, iar corul Seminarului condus de Trifon

Lugojan era pregătit pentru un Mulți ani. Chiar și chelnerii ospătăriei de lângă Teatrul Municipal și-au întrerupt lucrul atenți la mușterii de la mese, ridicați în picioare. În mulțimea zgomotoasă și-au făcut apariția și persoane nevăzute până atunci în cercurile românești din Arad. Puteau fi zăriți Ianos Stauber, însoțit de Molnar Tibor de la publicația Aradi Kozlony sau Krenner Miklos angajat la noul ziar Erdelyi Hirlap. Deși încercau să treacă neobservați, erau cu băgare de seamă la evenimente, pe care le priveau cu îngrijorare.

Cele 60 camere de prim rang ale hotelului, băile, sala de concerte restaurantul, moderna cafenea franțuzească, berăria și bucătăria au fost inspectate personal de Nagy Lajos exigentul proprietar. Îmbrăcat în costum maroniu, cu haina descheiată, sub care se zărea vesta cu nasturi mărunți, Nagy privea nervos spre mulțimea agitată. Din când în când își scotea ceasornicul înfipt în buzunarul din stânga, prins cu lanțul de argint ce atârna peste începutul de burtă și privindu-l atent prin ochelarii cu ramă din sârmă subțire, mormăia un Ișten segitsegeve (Doamne ajută).

Spre stupefacția generală, cu ceva înainte de sosirea generalului, în mulțime și-a făcut apariția o delegație minusculă maghiară, purtând un drapel tricolor unguresc. Ca ars, locotenentul rezervist Petre Oprea, a sărit la steag, sfârtecându-l ostentativ în mai multe bucăți pe care le-a călcat cu cizmele prăfuite. Satisfăcut și entuziasmat, a ridicat mâinile în semn de izbândă și salut, fiind răsplătit cu aplauzele unei părți din asistență.

Gestul lui Oprea s-a dovedit a fi unul cât se poate de nesăbuit. Avocatul care până mai ieri se ținea ungar, stâlcind cuvintele românești, dorea acum să se

afirme politic alături de români. Unii mai țineau minte că în urmă cu ceva timp, chiar înainte de război, Comisiunea disciplinară a Camerei avocațiale din Arad, l-a adus în judecată acuzându-l că în stare de beție a spart cu scaunele icoanele lui Kossuth, Arpad, Tuhutum și a altor sfinți de-ai lor mai mici. Camera l-a absolvit de ofensa adusă patriei, dar l-a amendat cu 100 coroane pentru dejosirea corpului avocațial prin beție. Câteva zile Oprea a umblat țănoș printre români, ținând capul pe sus, cu un aer de dispreț suveran față de acțiunea casinei voind să pozeze că de fapt a fost deschis din gruparea ungurească pentru oarece fapte românești. Curând s-a aflat însă, că așa zisul martir național a dat de fapt, în secret, o declarație, prin care-și cerea iertare pentru fapta sa, că el întotdeauna a fost pătruns de cea mai mare pietate față de memoria descălecătorului Arpad, această măreață figură istorică a dulcii patrii maghiare, că are sublime păreri față de memoria lui Kossuth Lajos, admirat de o lume întreagă și pentru cei 13 martiri din Arad, care pentru libertate au suferit moartea violentă. Mai spunea că regretă adânc faptele sale și cu supunere, roagă ca lucrul acesta să fie socotit ca neîntâmplat. Acum brusc iar a devenit gălăgios și insistent, mai ales de când baia publică Katalin ce o deținea în curtea casei cu trei etaje din capătul străzii Forray (Mețianu) lângă Catedrală, mai mult era goală. Războiul îl secătuisese și de ultimele rezerve. Deși stabilimentul în care a băgat bani mulți, era organizat cu apă curentă de la rețeaua publică, curent electric și asigura prin doctori specialiști tratamente terapeutice pentru schilози, cu exerciții de gimnastică, masaj, băi de sare, împachetări cu parafină, dezastrul anilor de război l-au adus în pragul falimentului. Trebuia să facă ceva. La

începutul lui noiembrie, a convocat în apartamentul său din Piața Tokoli (Catedralei) o întâlnire secretă dintre militari rezerviști și fruntași politici, unde s-a decis înființarea unui Sfat Militar Român al Gărzilor Naționale. Au fost de față câțiva căpitani mai mulți locotenenți, sublocotenenți și elevi plutonieri. A doua zi au trimis în Cetate, o delegație care să-l anunțe pe generalul Resch comandantul garnizoanei, că ei părăsesc armata austro-ungară recunoscând ca unic factor tutelar Consiliul militar român și au adresat populației Aradului un apel pentru înscrierea tinerilor în gărzi naționale sub steag românesc. Stăpâni pe situație, noii comandanți gardiști au depus jurământul în fața lui Ștefan Cicio-Pop, cu greu ridicat din pat unde a fost trântit de gripa spaniolă mai multe zile la rând.

La puțin timp după retragerea micii grupări ungare au început să pocnească armele și mitralierele gărzilor maghiare. Fără să poată riposta, lumea a început să fugă îngrozită, în dezordine, refugiindu-se de pe cea mai umblată stradă pe cele laterale și spre Mureș. Agitația creștea în fața nesiguranței despre ce avea să urmeze. Spectacolul era îngrozitor. Împușcături trosneau din toate părțile, iar bulevardul în scurt timp a devenit pustiu și tăcut ca un cimitir. Au fost morți și răniți, dar cum administrația nu era pusă la punct, numărul victimelor a rămas necunoscut. Generalul Berthelot a sosit exact în timpul incidentului. Considerând dezordinea ca lipsă de politețe și atentat la onoarea armatei franceze, s-a întors îmbufnat în mașină, fără să accepte nici un fel de scuze și explicații. Consternat de cele întâmplate a dispus ca imediat să fie trimise din Timișoara, două companii de soldați francezi, care să restabilească ordinea și să țină orașul sub ocupație militară. Acestea au sosit în exact în

noaptea de Anul Nou. Cei 15 ofițeri și 210 soldați, unii negri din colonii au mărșăluit sub comanda maiorului Martin, ofițer al Regimentului 1 Vânători Africani fiind întâmpinați după același ceremonial.

Așa a început episodul francez din istoria Aradului, care a ținut cam o jumătate de an, până la mijlocul lui Ciresar.

Sub ocupație militară străină, pe Primărie și în Cetate, a fluturat tricolorul Franței, iar timbrele poștale au fost supainscripționate cu Ocupation française. Francezii considerau că singura lor misiune era să impună respectarea convenției de armistițiu, menținând liniștea în rândul populației lăsând afacerile administrative în mâinile vechii conduceri civile și a armatei maghiare. Dar tulburările nu au încetat, stingându-se treptat abia după câteva luni, când orașul a intrat în Regatul României Mari.

Crăița

Vasile ZĂRĂNDAN
Prozator, Arad

Undeva pe la sfârșitul acestei veri, medicul meu cardiolog, carismatica doctoriță Anda Pescariu, mi-a interzis categoric să mai calc prin fast food-urile Aradului, căci colesterolul meu a luat-o din nou razna și era pe cale să-mi înfunde iarăși arterele.

Prin urmare, de voie, de nevoie, eu, care nu știu să gătesc decât cafea la expresor, a trebuit să-mi achiziționez un

aparat AIR FRYER "Ninja", plus cartea de bucate aferentă. Din păcate sofisticatul dispozitiv de preparat bucate pe bază de aer cald nu avea "aferentă" și o bucătăreasă, cu rolul barem să mă asiste și să mă inițieze în secretele artei culinare.

Așa că am fost pus în situația de a-mi asuma de unul singur riscul de a descifra tainele gătitului, aidoma unui ucenic alchimist ce săvârșește la întâmplare transmutația elementelor.

Și, dacă în ceea ce privește peștii cumpărați gata tranșați de la LIDL și cartofii pai polonezi de la PROFİ, gata îmbibați în mujdei, lucrurile erau cât de cât simple și nu trebuia decât să-mi programez friteuza, felierea unui piept de curcan depășea cu mult firavele mele cunoștințe de chef.

În aceste circumstanțe m-am deprins să dau câte o raită de câteva ori pe săptămână prin Piața Mică a municipiului, cu speranța secretă că voi putea achiziționa niscaiva alimente sănătoase și care să nu trebuiască decât spălate și apoi expuse la aburii binecuvântați ai friteuzei.

Și uite așa, într-o amiază toridă de August am dat în piață peste o gospodină în vârstă, venită cu marfă tocmai din Țara Moșilor și care avea masa plină cu roinițe, "crăițe", cum li se mai spune în Țara Zărandului, probabil o reminiscență veche de două mii de ani, de pe vremea când romanii colonizaseră Transilvania și extrăgeau aurul din creierii Munților Apuseni și această ciupercă se numește în limba latină AMANITA CAESAREA,

ciupercă cezarului, devenită craiului, în graiul moșilor și alintată CRĂIȚA și era poruncă împărătească păzită cu sfințenie, sub amenințarea pedepsei cu

moartea, ca acel băștinaș, sau colonist roman, ce găsea roinița, crăița, să nu o consume, ci să o predea de îndată stăpânirii, ce o ambala în gheața scoasă din măruntaiele Peșterii Scărișoara, pentru a fi trimisă la Roma, unde era prețuită ca o delicată cu virtuți spirituale deosebite și servită cu pompă la masa imperială.

În vreme ce-i povesteam toate acestea, bătrâna moață mă privea viclean pe deasupra ochelarelor ei legați cu sârmă, de parcă-ar fi fost Ion Iliescu în anii lui de glorie postrevoluționară și, cu un zâmbet la fel de șiret, baba m-a îndemnat să-i cumpăr roinițele, asigurându-mă că au trecut de mult acele vremuri și acum nu mă mai paște chiar nici un pericol.

Atunci am întrebat-o într-o doară pe baborniță dacă prin pericol să înțeleg că nici măcar vrăjitoarele din Țara Zărandului nu mai folosesc crăițele pentru a accede la Tărâmul Celălalt, la cumpăna dintre zodii, când își boscorodesc ele farmecele, însă cotoroanța s-a prefăcut că nu mă mai aude și mi-a cântărit la repezeală un kg de ciuperci și mi le-a trântit într-o pungă de plastic, ferindu-și privirea de a mea, în momentul când i-am plătit bureții.

Ajuns acasă, am spălat cu grijă crăițele și le-am așezat în friteuza mea cu aer cald, însă nu le-am consumat după gătire, ci le-am pus la rece în frigider.

Abia seara, târziu, am încălzit la cuptorul cu microunde crăițele Babei Cloanța și le-am mâncat pe nerăsuflăte, aproape fără pâine, căci erau deosebit de gustoase și aveau o aromă de neuitat.

Apoi m-am pornit să-mi fac obișnuita mea plimbare de la miezul nopții, când numai eu și mașinile Jandarmeriei și ale Poliției Locale mai

bântuim pe străzile adormite ale orașului.

Pe vremuri mai mă întâlneam în aceste ronduri nocturne și cu câte un pitoresc om al străzii, un boschetar sau vreun cerșetor, dar de când Prefectura și Primăria au pornit inumana campanie de "eradicare" a lor, bulevardul este noaptea pustiu și noua aristocrație postdecembristă a Aradului poate ieși acum liniștită la promenadă pe lună plină, etalându-și costumele stilate, de firmă italiană, asortate dizgrațios cu buze gonflate de saxofonist de jazz american și, bineînțeles, mașinile de marcă, dobândite exclusiv din "inginerii financiare" scandaloase și contracte suprarealiste cu bietul stat român, fără a fi nevoită să strâmbe din nas la existența oamenilor fără adăpost, care nu numai că miros crâncen de la o poștă, ci mai au și aroganța de a întinde mâna spre ei cerșind un leu.

Era o noapte senină de August, neobișnuit de luminoasă și puzderia de stele mi se părea că se apropiase periculos de mult de Terra și aveam senzația că aud foarte precis cum se învârt planetele în jurul Soarelui, ba chiar și Galaxia noastră, Calea Lactee, cum se rotește grațios în jurul Găurii Negre ce soarbe din când în când câte o stea, care i-a intrat imprudent în forța de atracție și, simultan, percepeam acut și foșnetul senzual al frunzelor din copacii de pe marginea șoselei.

Iar când am ajuns în Parcul Șahiștilor din spatele Primăriei, ei bine, în acel moment nu îmi venea să îmi cred ochilor, căci de la o masă de șah îmi făcea semne să mă apropii și îmi zâmbea cu ochii lui blânzi însuși Sandu "Bin Laden", boschetarul despre care scrisesem în presă în urmă cu șapte ani,

că a murit înghețat de gerul lui Ianuarie exact la această masă.

Iar acum Sandu "Bin Laden" mă pofta cu un gest ceremonios să mă așez pe scaunul din stânga lui, în vreme ce el așeza piesele pe tabla de șah, semn că imediat vom începe încă una din nenumăratele partide, ce le-am jucat de-a lungul anilor împreună.

Nu îmbătrânise de fel în tot acest răstimp și își păstrase obiceiul de a mă privi vesel și de a scoate limba, ori de câte ori mă surprindea cu o strategie neprevăzută.

Nu rostea nici un cuvânt, iar eu i-am respectat tăcerea și ne executam fiecare liniștiți și concentrați mutările, până în momentul în care eu am apucat cu mâna dreaptă regina și atunci crăița a început să se umfle și să crească nefiresc în palma mea și s-a făcut tot mai mare și a sărit jos de pe masă, căci era de-acuma ditamai regina și crăița m-a smuls și pe mine de pe scaun și am început să dansăm un vals nebunesc și prietenul meu, boschetarul Sandu "Bin Laden" scotea la noi limba fericit și bătea din palme frenetic ... și m-am trezit luat la palme de către o asistentă medicală (cu părul verde și piercing în nară), la Unitatea de Primiri Urgențe a Spitalului Județean Arad, unde, după ce mi-am revenit de-a binelea, asistenta cu părul verde și piercing ... mi-a explicat că norocul meu a fost că m-a găsit un echipaj al Poliției Locale leșinat, cu fața înecată în vomă de bureți (gătiți la friteuză cu aer cald, marca "Ninja") pe o masă din Parcul Șahiștilor și a sunat la 112 și SMURD-ul m-a dus de urgență la UPU.

LILIACUL DIN BIBLIOTECA MEA

Vasa BARBU
Scriitor, Serbia

Liliacul din biblioteca mea
Nu știu cum s-a strecurat în ea,
În ceasurile din fiecare noapte
Din rafturi să-și însușească cunoștințe
mii
Inserate în cărțile de proză și de poezii,
Din istorii și enciclopedii
Să studieze tot ce n-am reușit eu zi de
zi,
Mărturie vie să rămână despre cei ce le-
au cercetat
Și din ele în alte vremuri au învățat,
Socotind că le lasă moștenire celor ce
vor veni
În bibliotecă pentru a le citi.

Nu știu pe unde liliacul în bibliotecă a
intrat,
Însă că s-a pus serios pe citit am sesizat
Văzându-l de perdeaua de la geam
fixat,
Nemișcat și mumificat,
Dar sunt sigur că jertfa lui zadarnică n-a
fost,
Căci timp berechet a avut să învețe pe
de rost,
Mintea cu cunoștințe variate să și-o
hrănească
Și cu lucruri noi s-o îmbogățească.

Stema orașului Sântana reprezentată pe clădirea fostei Case Urbariale

Augustin MUREȘAN
Istoric, Arad

Din punct de vedere administrativ orașul Sântana este format din localitățile *Sântana* (reședința) și *Caporal Alexa*. Din anul 2003 Sântana are rangul de oraș. După aprobarea stemei orașuluiⁱ, acest însemn heraldic a fost reprezentat pe clădiri precum: sediul Primăriei, Casa de Cultură și nu demult pe fosta Casă Urbarială (Urbarialhaus). Înainte de a descrie stema prezentăm câteva date istorice despre Casa Urbarială.

Casa Urbarială Sântana cunoscută sub această denumire este o clădire monument istoric datând din anul 1749ⁱⁱ. Clădirea este situată în centrul orașului, lângă Biserica romano-catolică „Sfânta Ana”. Este fosta reședință a administrației domeniiale, folosită până în preajma Revoluției Române de la 1848-1849 din Transilvania pentru perceperea și depozitarea produselor provenite din renta feudală. Prin instituțiile urbariale precum cea de la Sântana, erau colectate impozitele în bani în raport de volumul de muncă și de cantitatea produselor agricole. Banii colectați de casele urbariale erau direcționați atât spre Viena, cât și către seniorul localⁱⁱⁱ. Clădirea are o istorie impresionantă fiind și cancelarie pentru afacerile din zonă. De asemenea, în ea a funcționat una dintre primele școli gimnaziale din Europa de Est^{iv}. În anul 1858, a fost puternic afectată de un incendiu, dar reconstruită în 1860, când a

redevenit școală gimnazială. Roul de școală a fost păstrată și în secolul XX, iar în perioada comunistă în clădire a funcționat Liceul Teoretic. După 1990, la etajul clădirii a fost amenajată o biserică ortodoxă. Nu demult edificiul a trecut printr-un proces amplu de restaurare, conservare și punere în valoare. Astfel, clădirea aflată în administrarea autorităților locale a fost transformată într-un Centru cultural ce include și un muzeu al orașului cu două secții: istorie și etnografie. În casa-monument istoric vor fi dezvoltate și ateliere de creație artistică, sală de conferințe etc.

Stema orașului Sântana (fig. 1) se compune dintr-un scut triunghiular cu flancurile rotunjite. În scut, în câmp albastru, un personaj de aur, înfățișat în întregime și văzut din față, cu capul nimbant, purtând veșminte specifice. Scutul este timbrat de o coroană murală de argint cu trei turnuri crenelate.

Semnificațiile elementelor însumate ale stemei: personajul stilizat, în cazul de față, este o „armă vorbitoare”^v și o înfățișează pe Sfânta Ana, care dă denumirea acestei localități. Coroana murală cu trei turnuri crenelate semnifică faptul că localitatea are rangul de oraș^{vi}.

Revenind la reprezentarea stemei orașului Sântana, pe Casa Urbarială, reprezentanții organului local ai puterii administrative au găsit o interesantă modalitate de reprezentare a stemei (multiplicată pe panourile din sticlă care închid fostele intrări-ieșiri ale holului acestei clădiri). Deasupra stemei s-a scris cu litere majuscule de culoare albă: „CASA URBARIALĂ”, și cu litere mari și mici de aceeași culoare: „Primăria Orașului Sântana”, instituția

care administrează această veche clădire (fig. 2-3).

Note bibliografice:

¹ Stema orașului Sântana a fost aprobată prin H. G. nr. 128 din 6 martie 2012 și publicată în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, Anul XXIV, nr. 178 din 20 martie 2012.

¹ Vezi *Lista Monumentelor Istorice, județul Arad*: Cod LMIAR-II-m-B-00647, oraș Sântana, str. Muncii, nr. 60.

¹

https://www.aradcityguido.ro/_monument-istoric/casa-urbariala-urbarialhaus-din-santana/, accesat la 03.03.2026.

¹ Detalii vezi la Gh. Sinescu, C. Gligor, *Scoala „Sfânta Ana”-1751-2001. Schiță monografică*, Edit. Mirador, 2001 și Dan Roman, *Sântana cu î din i, cu â din a, povestea unei localități și a mai multor neamuri*, 2008.

¹ Arme vorbitoare = exprimă sau fac aluzie la numele posesorului; *Dicționar al științelor speciale ale istoiei, Arhivistică, cronologie, diplomatică, genealogie, heraldică, paleografie, sigilografie*, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 47

¹ Despre stema orașului Sântana, vezi Augustin Mureșan, Călina Popovici, Ioan Popovici, *The Historical and Religious Significance of Some Representations from the Current Arad Territorial Heraldry*, în „Teologia”, Revista Facultății de Teologie Ortodoxă Arad, Edit. Universității „Aurel Vlaicu”, Arad, Anul XIX, nr. 3 (64), iul.-sept., 2015, p. 116; Augustin Mureșan, *Heraldică teritorială arădeană actuală: Steme de orașe (1999-2013)*, în „Administrație românească arădeană Studii și comunicări din Banat-Crișana” (coordonatori: Doru Sinaci, Emil Arbonie), vol. XII, „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2017, pp. 246-247; Laurențiu-Ștefan Szemkovics, *Stema orașului Sântana*, în Sorin Bulboacă, Doru Sinaci (coord.), „Dicționarul istoric a localităților din județul Arad”, vol. I, *Orașe*, Arad, Edit. Gutenberg Univers, 2019, p. 551; Augustin Mureșan, Ioan Popovici, *Heraldică teritorială*

arădeană (1999-2021), Edit. Mega, Cluj-Napoca, fig. 1o, pp. 52-53.

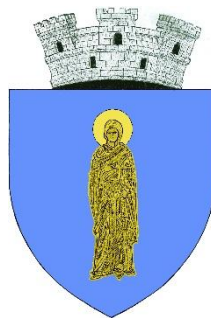
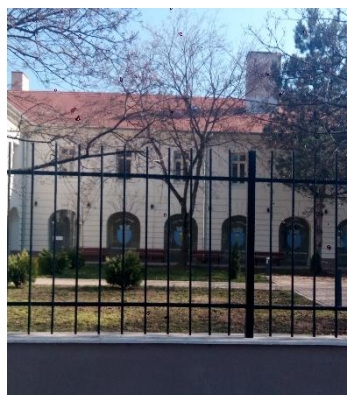

Fig. 1. Stema orașului Sântana

Fig. 2. Stema orașului Sântana pe panou de sticlă

Fig. 3. Stema orașului Sântana multiplicată pe panouri de sticlă.

SPECIAL UZPR BUCUREȘTI

Femei deghizate, eroine în războaie crâncene

Roxana ISTUDOR
Jurnalist, București

De-a lungul istoriei, câmpul de luptă a fost considerat un domeniu al bărbaților, unde femeilor le era interzis să intre. În ciuda unor bariere sociale rigide, multe tinere curajoase au refuzat să rămână în urmă în timp ce țările lor intrau în război - și-au tuns părul, au îmbrăcat uniforme bărbătești și au adoptat pseudonime masculine pentru a servi pe linia frontului. Aceste războinice s-au confruntat cu dubla amenințare a focului inamic și cu teama constantă de a fi descoperite de proprii camarazi. Motivațiile lor, oricât de diverse s-au dovedit, le-au transformat nu doar în soldați eficienți, ci și în simboluri ale patriotismului fără limite.

Sarah Rosetta Wakeman era o tânără din New York care a decis să se înroleze în Armata Uniunii în timpul Războiului Civil American. Folosind pseudonimul Lyons Wakeman, s-a alăturat Regimentului 153 de Voluntari ai Statului New York în 1862. Recompensa pentru înrolare și salariul soldaților îi oferea o modalitate de a-și întreține familia săracă de acasă. A reușit

să-și mențină deghizarea pe toată durata serviciului, îndeplinind aceleași îndatoriri extenuante ca orice alt infanterist bărbat. În timpul serviciului militar, Wakeman a participat la acțiuni de luptă majore, în special în timpul Campaniei Red River din Louisiana. A scris frecvent scrisori familiei sale, detaliind experiențele sale și exprimându-și mândria pentru capacitatea sa de a-și îndeplini îndatoririle. Nu a fost niciodată descoperită de camarazii ei de război sau de ofițerii comandanți în timpul carierei sale militare. Wakeman nu a căzut învinsă de un glonț inamic, ci de boală. A murit într-un spital din New Orleans, în 1864, și a fost înmormântată sub pseudonimul ei masculin în Cimitirul Național Chalmette. Ani mai târziu, când familia ei i-a făcut publice scrisorile private, adevărata ei identitate a fost dezvăluită. Povestea ei rămâne unul dintre cele mai bine documentate cazuri ale unei femei care a servit în Războiul Civil, deoarece corespondența ei a supraviețuit intactă.

Maria Quitéria este celebrată ca eroină națională în Brazilia pentru rolul său în Războiul de Independență împotriva Portugaliei. Când a fost lansat apelul pentru voluntari, în 1822, tatăl ei i-a interzis să se alăture. Neînfrică, Quitéria a fugit de acasă, s-a tuns și a împrumutat uniforma cumnatului ei pentru a se înrola într-un batalion de voluntari. A adoptat numele Medeiros și s-a dovedit rapid a fi un soldat înnăscut, cu abilități excepționale la ochire. În cele din urmă, tatăl ei a găsit-o și i-a dezvăluit adevărata

identitate – surprinzător, datorită disciplinei superioare și priceperii la mânăuarea puștii, maiorul a refuzat să o elibereze. I-a permis să rămână în rânduri și chiar să-și modifice uniforma cu o fustă, pentru a o distinge ca femeie soldat. Maria a devenit un simbol al rezistenței și o sursă de moral imens pentru trupele brazilene care luptau pentru libertatea lor. Quitéria a participat la mai multe lupte, inclusiv la operațiunile din jurul asediului orașului Salvador. După război, a fost decorată personal de împăratul Pedro I și i s-a acordat gradul de locotenent. Moștenirea ei este atât de durabilă, încât este considerată patron al Corpului de Ofițeri de Sprijin al Armatei Braziliene.

Deborah Sampson a fost țesătoare și învățătoare, dar într-o zi a decis să se alăture Armatei Continentale în timpul Războiului de Independență American. În 1782, a îmbrăcat o uniformă bărbătească și s-a înrolat sub numele de Robert

Shurtleff. Era o femeie înaltă pentru acea vreme, ceea ce a ajutat-o să se integreze printre ceilalți recruți. A servit în Regimentul 4 Massachusetts și a fost rapid recunoscută pentru curajul și rezistența sa fizică în timpul misiunilor periculoase de recunoaștere. Sampson a fost rănită de două ori în timpul serviciului militar, dar a depus eforturi extreme pentru a împiedica descoperirea secretului ei.

În timpul unei lupte de lângă Tarrytown, a primit două gloanțe de muschetă în coapsă. Temându-se că un doctor i-ar putea descoperi sexul, a scos

singură unul dintre gloanțe, folosind un briceag și un ac. Nu a reușit să ajungă la al doilea glonț, iar acesta i-a rămas în picior tot restul vieții - o amintire permanentă a dedicării sale cauzei independenței. Secretul i-a fost în cele din urmă dezvăluit când s-a îmbolnăvit de febră în Philadelphia și a fost tratată de un medic pe nume Barnabas Binney. În loc să o denunțe, Binney a dus-o la el acasă pentru a se recupera și, în cele din urmă, l-a informat pe comandantul ei despre situație. Sampson a fost eliberată cu onoruri din serviciul militar, în 1783. Ani mai târziu, a devenit una dintre primele femei conferențiar din America.

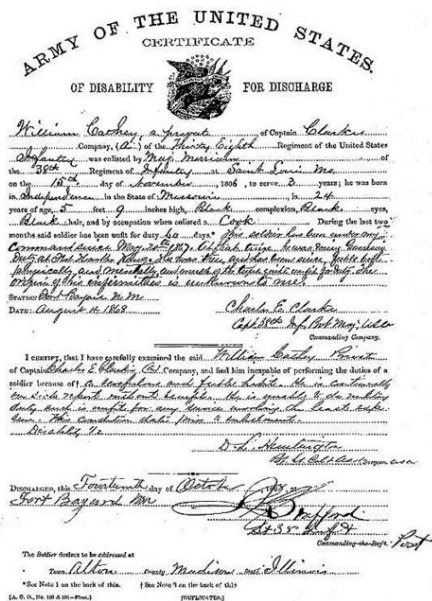
Nadejda Durova a fost fiica unui ofițer husar rus și a crescut în atmosfera armatei. Se simțea sufocată de așteptările tradiționale ale unei tinere nobile la începutul secolului al XIX-lea, așa că în 1806 s-a deghizat în băiat și s-a alăturat unui regiment de cavalerie, sub numele de

Alexandr Alexandrov. Abilitatea ei de a călări și ușurința cu care mânia armele i-au permis să treacă cu ușurință drept un military iscusiț. Nadejda a luptat cu mare distincție în războaiele napoleoniene, participând la bătăliile de la Guttstadt, Heilsberg și Friedland. Secretul ei a fost în cele din urmă descoperit de țarul Alexandru I, după ce tatăl tinerei i-a scris implorându-l săși găsească fiica. Impresionat de curajul și dăruirea ei față de armată, țarul nu a pedepsit-o - i-a acordat Crucea Sfântului Gheorghe și i-a permis să continue să servească pe post de ofițer comandat. Durova a continuat

să lupte pentru Rusia în timpul invaziei franceze din 1812 și al campaniilor ulterioare din Europa. S-a retras din armată în 1816 și a devenit mai târziu o scriitoare de succes. Memoriile sale, încurajate de celebrul Pușkin, oferă o privire fascinantă asupra vieții unui ofițer de cavalerie, printr-o perspectivă unică. Mai mult, Nadejda și-a petrecut restul vieții purtând haine bărbătești și insistând să fie poarte numele masculin.

Cathay Williams a intrat în istorie ca singura femeie afro-americană despre care se știe că a servit în Armata Statelor Unite ca soldat. Născută în sclavie în Missouri, a fost forțată să lucreze ca bucătăreasă pentru Armata Uniunii în timpul Războiului Civil.

După încheierea războiului, avea nevoie de o modalitate de a se întreține și de a obține independența. În 1866, s-a deghizat în bărbat și s-a înrolat în Regimentul 38 Infanterie SUA, unul dintre celebrele regimente Buffalo Soldier, sub numele de William Cathay. Examenle medicale de la acea vreme

nu au fost deosebit de amănunțite, a scăpat în corpu militarilor și a servit timp de aproape doi ani la diverse posturi militare din Vestul American, îndeplinind sarcini precum pază și patrulare la frontieră. A fost frecvent spitalizată pentru diverse afecțiuni, însă secretul ei a rămas în siguranță o bună perioadă de timp. Adevărul a fost descoperit abia în 1868, când un chirurg i-a efectuat un examen complet. I s-a acordat imediat o eliberare din serviciu pentru invaliditate, ceea ce i-a pus capăt carierei militare. Williams a încercat ulterior să solicite o pensie de soldat, dar cererea ei a fost respinsă. În ciuda lipsei de recunoaștere oficială în timpul vieții sale, ea rămâne o figură legendară pentru curajul său în depășirea barierelor rasiale și de gen în armată.

Joanna Żubr a fost o femeie care a luptat în războaiele napoleoniene după ce s-a deghizat în bărbat pentru a se înrola în armata poloneză.

Născută în 1782, s-a înrolat sub identitatea masculină Michał Żubr. A servit în perioada în care forțele poloneze luptau alături de Napoleon în speranța de a restabili independența Poloniei. Żubr s-a dovedit a fi un soldat capabil și curajos - în timpul mai multor bătălii a câștigat respectul camarazilor, care credeau totuși că servesc alături de un bărbat. Identitatea ei a fost în cele din

urmă dezvăluită, după ce cariera sa militară câștigase deja admirația superiorilor săi. În loc de pedeapsă, i s-a acordat Virtuti Militari, cea mai înaltă decorație militară a Poloniei, pentru vitejie. Serviciul ei remarcabil i-a asigurat locul în istoria militară poloneză.

Hannah Snell a fost o britanică din secolul al XVIII-lea care a început o carieră militară după ce soțul ei a abandonat-o în timp ce era însărcinată. După ce copilul a murit, a pornit să-și găsească soțul dispărut și a decis

să facă acest lucru deghizată în bărbat. A adoptat numele de James Gray și s-a alăturat pușcașilor marini britanici în 1747. În cele din urmă, a fost trimisă în India. În timpul asediului de la Pondicherry, Snell a fost rănită de mai multe ori, inclusiv grav, dar a preferat să se trateze ea însăși, pentru a-și menține secretul. Duritatea și forța ei i-au câștigat respectul colegilor pușcași marini, care nu aveau nicio idee că serveau alături de o femeie. În cele din urmă, Snell și-a dezvăluit secretul colegilor de navă, în 1750. În loc să fie pedepsită, a devenit o celebritate, iar guvernul britanic i-a acordat o pensie, în semn de recunoaștere a serviciului său militar.

Francesca Scanagatta a fost o italiancă remarcabilă - a servit în armata austriacă în timpul războaielor napoleoniene. Călătoria femeii în lumea bătațiilor bărbaților a început când fratele ei, care urma să urmeze o prestigioasă academie militară, s-a îmbolnăvit și nu a mai putut merge. Văzând o oportunitate de a evita viața

într-o mănăstire, Francesca i-a luat locul. S-a deghizat în bărbat și a absolvit cu succes academia, fiind în cele din urmă numită ofițer.

Scanagatta a servit în mai multe campanii în Italia și Austria și a fost cunoscută pentru disciplina și curajul său, în special în timpul asediului

Genovei, din 1800. Tatăl ei a

devenit în cele din urmă îngrijorat pentru siguranța ei și i-a dezvăluit identitatea superiorilor. Dar, în loc să se confrunte cu pedeapsa, i s-a permis să demisioneze onorabil din funcție și i s-a acordat o pensie militară.

Malinda Blalock s-a alăturat Armatei Confederate în timpul Războiului Civil American pentru a

rămâne cu soțul ei, Keith, simpatizant al Uniunii care locuia în Carolina de Nord și a fost forțat să se înroleze în Armata Confederate pentru a evita închisoarea. Refuzând să se despartă de el,

Malinda s-a tuns, a îmbrăcat o uniform și s-a înrolat ca „fratele” lui Keith, Samuel Blalock. Cei doi au servit cot la cot în Regimentul 26 Infanterie din Carolina de Nord. Cuplul a luptat în mai multe încercări, Malinda dovedindu-se a fi un soldat capabil, mereu alături de soțul ei. Dar Keith și-a dat seama curând că nu mai putea susține cauza confederată și a pus la cale un plan pentru a fi eliberat din serviciu. Pentru a

rămâne cu el, Malinda le-a dezvăluit ofițerilor că este femeie. Ofițerii, șocați, au eliberat-o din serviciu, iar cei doi a fugit în munții din Carolina de Nord, unde au devenit luptători de gherilă tot restul războiului.

Milunka Savić este considerată la nivel internațional ca fiind una dintre cele mai decorate combatante din istoria militară modern – de altfel, este și astăzi amintită ca una dintre cele mai mari eroine de război ale Serbiei. Povestea ei extraordinară a început în 1912, în timpul Primului Război Balcanic, când fratele ei a fost chemat la mobilizare. Tânăra i-a luat locul, s-a deghizat în bărbat și s-a alăturat armatei sârbe.

Secretul i-a fost dezvăluit în timpul celui de-al Doilea Război Balcanic, după ce a fost rănită de o grenadă și tratată într-un spital. Când comandantul ei a aflat că este femeie, s-a oferit să o transfere într-o unitate de îngrijire medicală. Savić a refuzat și a insistat să rămână soldat. A continuat să lupte pe tot parcursul Primului Război Mondial și a primit numeroase decorații din mai multe țări, inclusiv Legiunea de Onoare a Franței.

Sunt toate acestea doar câteva exemple din pleiada de personalități feminine de excepție care și-au marcat epoca inclusiv preferând să „păcălească” rigorile unor epoci rigide și să demonstreze că o cauză pentru care merită să lupti poate fi la fel de intensă și pentru femei.

Foto: Wikipedia

Medalie conferită în 1928 unui director de bancă din Arad

Laurențiu-Ștefan SZEMKOVICS
Arhivist, București

Urmare a raportului lui L. Mrazec, ministrul Industriei și Comerțului, nr. 66.185 din 24 iulie 1928, Înalta Regență, compusă din principele Nicolae, patriarhul Miron Cristea și Gheorghe Buzdugan, președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție, a semnat, în București, la 24 iulie 1928, în numele regelui Mihai I, decretul nr. 1.975 (publicat în „Monitorul Oficial” nr. 246 din 3 noiembrie 1928, p. 9146), prin care a conferit lui Ioan Tatu, director de bancă din Arad, precum și altora, Medalia „Meritul Comercial și Industrial” clasa I.

Prezentăm descrierea distincției onorifice, precum și reproducerile grafice care provin de pe site-ul: <https://www.ordersandmedals.ro/>.

Medalia „Meritul Comercial și Industrial”, instituită prin decretul regal nr. 4.794 din 22 noiembrie 1912 (publicat în „Monitorul Oficial” nr. 191 din 24 noiembrie / 7 decembrie 1912, p. 8980), avea trei clase și se acorda „*drept încurajare și răsplătire în mod exclusiv comercianților și industriașilor pământenți și străini care au contribuit, sub orice formă, la progresul comerțului și industriei țării, fie prin exercitarea, îndrumarea și ocrotirea acestor ramuri de activitate, fie prin ajutorul dat învățământului comercial și industrial. În mod excepțional această medalie se poate acorda funcționarilor aparținând Ministerului de Industrie și Comerț,*

auxiliarilor acestui departament, precum și consulilor”.

Medalia se compunea: «cea de clasa I dintr-o piesă de metal aurit, de formă circulară, cu un diametru de 32 mm; cea de clasa a II-a dintr-o piesă de metal argintat și cea de clasa a III-a dintr-o piesă de bronz, având amândouă aceleași forme și dimensiuni ca și cea de clasa I. Medalia de toate clasele avea pe o parte (avers) stampat, în stilul unui basorelief, efigia regelui, pe un câmp exprimat în adâncime, înconjurată de cuvintele: „CAROL I REGE AL ROMÂNIEI” și pe partea opusă (revers) stampate în relief, pe un câmp plan, cuvintele „MERITUL COMERCIAL ȘI INDUSTRIAL” între două stele, fiecare cuvânt formând un rând. Pe o față și pe alta medalia are, de jur împrejur, o ghirlandă de 3 mm, de foi de stejar, reținută, la extremitățile axelor verticale și orizontale, prin două bandele încrucișate. Medalia are la partea superioară un inel prin care se trece panglica și care va fi din același metal ca și medalia. Medaliile tuturor claselor vor fi patinate mat. Panglica este de mătase moară de culoare verde-smarald cu o bandă verticală aurie în mijloc, în lățime de 5 mm. Lățimea totală a panglicii este de 32 mm. Medalia se purta pe partea stângă a pieptului».

Medalia „Meritul Comercial și Industrial” clasa I (avers și revers).

INTERPRETĂRI LA GUTENBERG

AUREL USCA, O CARTE DESPRE ȘTEFAN MITROI: MIRARE ȘI IUBIRE

”M-am născut cu puterea de a mă mira
și de a iubi” (Ștefan Mitroi)

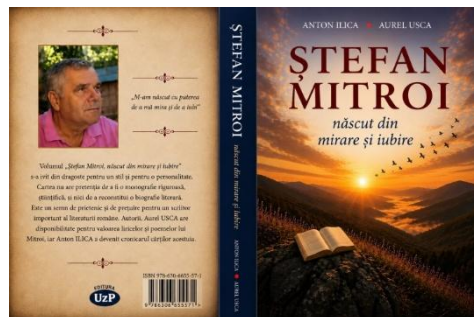
La aniversarea a 70 de ani, poetul,
prozatorul și jurnalistul
Ștefan Mitroi are
surpriza unui volum
monografic (o
prezentare afectivă)
elaborată de Aurel Usca
și Anton Ilica și

publicată la Editura UZP, București, 2026.
Teleormăneanul Ștefan Mitroi (n. în
Siliștea de Vitănești, în 5 mai 1956),
membru al Uniunii Scriitorilor din
România, și al UZPR, a scris peste 20 de
cărți dintre care amintim: poezie:
Buzunare cu grâu, Pregătiri de înviere,
Memoria fumului și foarte recent Omul de
pământ; proză: Povești ale cerului și
pământului, La înmormântarea lui
Gheorghe, Pisica surdomută etc., jurnalist
(colaborând la principalele reviste de
cultură literară, inclusiv la Ziarul Lumina,
oficiosul Patriarhiei Române Ortodoxe). A
fost la Arad de cinci ori și a lansat cărți la
Biserica din Sinteia Mică, Școala din
Andrei Șaguna, Sala Vasile Goldiș a
Consiliului Județean Arad, Sala Unirii,
Colegiul Național Pedagogic
”Preparandia din Arad.

Aurel USCA, omul din Sinteia Mică
(Sinitea), sat rânduist ca așezare între
Sântana și Chișineu-Criș, din județul

Arad, are, ca înzestrare afectivă, pasiunea
pentru cultură, cu o specială preferință
pentru literatura poetică contemporană. E
un pasionat cititor de poezie de calitate,
lecturează cu rigoare presa literară,
conversează cu scriitori și stimulează
publicarea acestora prin finanțarea unor
volume. Organizează activități culturale,
întâlniri cu cititorii, lansări de cărți,
recitaluri și spectacole de cânt și poezie.
Cinci lansări dintre cărțile lui Mitroi au
beneficiat de organizarea lui Aurel,
autorul unui volum selectiv cu Poezii
pentru totdeauna (2025). Același lucru s-a
întâmpat cu promovarea, pentru arădeni,
pentru Giorgiana Radu Avramescu, Ana
Maria Păunescu, Nicolae Nicoară - Horea,

Nicolae Băciuț, Sorin Dumitrache și prin
atribuirea anuală, pentru tineri, a
Premiilor Aurel Usca, stimulând cu bani
atașamentul acestora față de poezie (A. I.).

Anton Ilica și Aurel Usca dedică
volumul lui Ștefan MITROI, devenit
prieten al Aradului și având deschisă
poarta de intrare în sufletul cititorilor, în
lista de autoritate și prestigiu a arădenilor,
interesați de cultura și literatura poetică
actuală.

”Monografie afectivă” s-a ivit din
dragoste pentru un stil și pentru o
personalitate. Cartea nu are pretenția de a
fi o monografie riguroasă, științifică, și

nici de a reconstitui o biografie literară. Este un semnal de prietenie și de prețuire pentru un scriitor contemporan de valoare. Recentele volume au avut rol esențial în monografiere: Memoria fumului și Om de pământ (poezii), plus Ziua înmormântării lui Gheorghe. Pisica surdomută, Povești ale cerului și ale pământului și Mamă, pe mine nu vrea să mă muște nici un câine. Toate acestea au fost lansate la Arad, prin grija organizatorică a lui Aurel Usca. Așa am înțeles să răsplătesc o prietenie culturală.

ARTA (CU ȘI) FĂRĂ LIRISM

Anton ILICA,
Eseist, Arad

Cine depune garanția că ceea ce creează "un artist" se încadrează în categoria "operei de artă"? Lipsesc răspunsuri despre *instanța care evaluează* calitatea acestora. Vei răspunde (grăbit!): cititorul, admiratorul, privitorul, publicul.

Se scrie/pictează/compune foarte mult, iar într-o mulțime este nevoie de o selecție ierarhizată. Care sunt *criteriile folosibile pentru ierarhizarea valorilor artistice*? În literatura română, criticii literari de prestigiu (Maiorescu, Lovinescu, Călinescu și Maiorescu) au ținut "starea spirituală" într-un echilibru menit să diferențeze *literatură de calitate* de *scrierile de consum*. Cuvântul *instanțelor critice* cântărea în ierarhizarea și lustruirea creațiilor spre a fi vizibile în lumina lecturilor esențiale valoroase.

Cea mai frecventată formă de estetică literară este **Poezia**. În limbajul cotidian, "poezia" are înțelesul de potrivire a cuvintelor în versuri după o anumită muzicalitate. Se tipăresc multe volume, lăsând impresia unei inflații de "poeti" și "versificatori", alcătuite de inși fără talent și fără cultură poetică. Același veleitarism se exprimă în toate artele plastice, muzicale, dans, arhitectură etc. Pentru ca o "creație" să fie încadrabilă în interesul esteticii (frumosului), prin valoare autentică, acesta se bazează pe lirism, pe armonie și pe satisfacerea gustului pentru arta autentică. Creațiile sunt exerciții de înfrumusețare a condiției umane și de evidențiere a frumosului din sufletul omului. Întrebarea este: "când autorul are suficiente argumente pentru a se considera "artist autentic", fie poet, muzician, arhitect, coregraf, pictor ori sculptor? În absența criteriilor și a unei autorități intelectual-estetice, aleatoriu se risipește în confuzii

Întrebarea "*La ce bun poezia?*" generează, prin inducție, "*la ce bun arta?*" Lucian Blaga, poetul cu ușa deschisă spre literatura universală,

spunea că "nicio suferință nu-i prea mare/să nu se preschimbe în cântare". Sentimentele triste – melancolia ori durerea sufletească - devin cântec (poate de dor, tristețe). La rândul lor, bucuria, fericirea, încântare generează lirism, cum spune același poet în "*Cântec în doi*":

Saloanele regale aveau poeți recitatori, acompaniați de liră, ale cărei coarde ciupite cu degetele diafane ale unei nimfe, însoțeau starea de beatitudine a sufletelor, creându-le emoții, revelații și plăceri rare. Poetul Jacques Prévert a pus pe o coală albă o colivie cu ușița deschisă,

a aninat-o într-un pom, așteptând să vină pasărea cântătoare. Și a venit, și a cântat frumos, și a adus oamenilor bucuria fericită a împărtășirii.

Alecsandri are inspirația să afirme că "românul e născut poet", omul având, în conformația sa genetică, emoția artistică, dragul pentru frumos, plăcerea de a-și înfrumuseța casa, pe sine și lucrurile din jur, pe care și le imaginează artă. A avut la îndemână cuvântul, dându-i înfățișări expresive, a avut culorile pe care le-a combinat să ducă cu sine - ori unde-ar fi - bucuria sufletului, a avut articularea vocii și și-a alcătuit instrumente muzicale, orchestrându-le în armonii. A fost atent la suflet, mergând admirativ în pași de dans, și-a plantat în grădini flori frumoase și mirositoare, a pus la geamuri ornamente și a dat casei sale aspect de rai luminos și cu vibrație emoțională.

Care este "SCLIPICIUL" cu rol de artă cotidiană? Ce pune omul pentru înfrumusețarea condiției sale și a combina utilul cu plăcutul? **Lirismul există în toate formele de artă**, fiind sentiment pur emoțional. Cine nu iubește frumosul - arta din suflet, arta din jur, arta inspirată de **vocația omului de a trăi în chip poetic** - are nevoie de o educație complementară.

Pentru completarea existenței prin arte plastice, muzicale, corporale, omul se risipește ("risipei se deda florarul") în har, înzestrare, care, în timp, au devenit meșteșuguri comportamentale.

Folosirea cuvintelor în a exprima emoții, a stimula imaginația, a utiliza alegorii, simbolizări, comparații, epitete metaforice și altele au devenit proceduri de expresie vorbită ori scrisă. Orice om normal și sănătos poate poetiza, versifica și folosi verbalizări pentru poezii lirice sau

epice. Oamenii cu vorbire frumoasă și elegantă au beneficiat de aprecierea celorlalți, iar când vorbirea a ajuns la excelență s-au numit poeți, povestitori, creatori de literatură, adică scriitori. Unii au dat cuvintelor capacitatea de a exprima muzicalitatea din cântece, alții de a povesti cu încântare. Având har, ființa imită creația divină, a topit orgoliul și talentul în artă, cultura umanității păstrând numele ei cu cele mai aurite onoruri artistice. Putem înșira nume de artiști care au presărat în lume frumuseți. Putem pomeni artiști care au combinat culori ascultând muzica (ex. Kandisky) au compus simfonii pictate, identificăm poeți sinestezici care au creat corespondențe între vocale și culori (ex. Rimbaud). **Sinestezia** este o stare psihologică grație căreia se orchestrează arte. **Sinestezia artistică** este fenomenul prin care o artă evocă senzații specifice alteia (o pictură „sună”, o poezie „are culoare”, o melodie „are textură vizuală”). Există **experimente**, prin A I (inteligenta artificială), de alcătuire a unui tablou pe baza corespondențelor dintre semantica limbajului și culorile reprezentate pe o pânză. Există deja lasere care schimbă culorile muzicii în funcție de înălțimea sunetelor și timbrul acestora (vezi cazul Hong-Kong) sau care convertesc sunetele muzicale în mișcătoare lumini colorate, în ritm armonic. Jocul luminilor colorate în funcție de dans ori cântecul valurile printr-o construcție specifică a digurilor (ex. Dubai).

Poate că totul e percepție indusă. Frumusețea se află în noi, ea reflectă frumusețea sufletului investit în contemplare. Ni se pare că vedem în operele de artă frumosul proiectat din sufletul nostru. Concluzia mea este că

nucleul expresiv, misterios, emoțional al frumosului este **lirismul**, care se regăsește în orice formă de existență umană și naturală. O floare iese din crăpătură asfaltului, o vietate are aripile colorate și glasul privighetorii pare muzică îngerească, armonia unor sunete din cântece cutremură emoția ascultătorului de drag, un corp statuar are alcătuire fermecătoare (ex. **Moise** a lui Michelangelo), o creație plastică stimulează imaginația, creând o stare de bună dispoziție, prin uimire, (ex. Picasso), o operă dintr-o simfonie rezonă în memorie, schimbând în bine confortul afectiv și intelectual, o mișcare de balerină omagiază mișcarea, iar o poezie (cu sau fără versificație) fascinează, până la răscolire, prin ritm, metaforă, vibrație și mesaj (ex. Nichita, cu sărutul său nestrivit de talpa piciorului). Toate asemenea frumuseți lirice sunt recreate de artiști înzestrați cu fărâme de dumnezeire.

Poezia este elaborată nu doar prin cuvinte scrise. Poezia adevărată există dincolo de vorbe. Ea e forma de expresie prin cuvinte (proze poetice), dar lirismul e vizual, corporal, multimedia (text, imagine, sunet, video), sonor și spațial. E sclipiciul dare lucește, dar lucirea e văzută doar de cei care au harul de a o vedea și simți. Contează, pentru valorizare, cantitatea de lirism care se infuzează direct în sentiment, prin trăiri afective și emoții interioare. Inflamarea eului liric devine condiția de a asculta, ca și Orfeu, ciupirea lirei, fiind sufletul poetizării și expresia artei înălțătoare. Se poate trăi fără lirism, acel farmec divin (minunat, cu efecte de mister), dar ce viața ar fi asta!? Percepția ține de cultura sentimentală a omului, dedat cu **lirism emoțional** obținut prin

culoare, compoziție, curbe și armonii, **lirism muzical** (vocal și instrumental), **lirism teatral**, **lirism al mișcării fluide** (dansul artistic, coregrafic), **spațiul liric arhitectural** ori **lirism spontan** din natură, prin fascinația florală ori peisagistic. **Lirismul este o stare afectivă și n-are direct condiționări de stil, de mentalitate, de metodă. Lirismul există, dacă există.** El este purtătorul de valoare emoțională și de expresivitate armonioasă în frumosul din preajma și din sufletul existențial al omenirii.

Alcătuirile, zise artistice, fără LIRISM, sau cu insuficient lirism, nu aparțin esteticii, adică nu se încadrează în ideea de frumos și de artă. Acestea nu pot fi numite "poezii", ci versificații, fără ca autorii să aibă acces la ierarhii artistice, indiferent de numărul de volume tipărite la edituri comerciale. Sunt destul de mulți asemenea veleitari, care bat la poarta statutului de "scriitor" sau "artist", scormonind orgolii și aspirații (fără vocație).

Opinia de mai sus nu pune vreo interdicție pentru cineva de a scrie. Scrișul e o potențială terapie afectivă. Plăcerile de a poetiza, de a picta, de a compune sunt aspirații admirabile, dacă nu ar întreține orgoliul încadrării în ceea ce înseamnă onoarea de SCRITOR, ARTIST. Virtutea scrisului și a picturii se măsoară în cuprinderea lirismului și utilizarea harului creativ în opere artistice.

Ceala, de la cuceririle maghiare la Mihai Viteazu

Mihai HANDARIC
Teolog, Arad

Introducere

În această lucrare ne vom referi la dovezile istorice și arheologice referitoare la zona Ceala, ca parte a Voievodatului lui Glad de pe valea Mureșului. Sperăm ca cititorul să descopere informații importante despre locurile și comunitatea umană din această zonă, privind atent la mărturiile arheologice și la geografia ei.

Vom vedea că Mănăstirea Hodoș-Bodrog din Ceala datează din perioada campaniilor de cucerire a Transilvaniei de către maghiari, din secolele IX-XI. Vom discuta despre mormântul soldatului maghiar din Pădurea Ceala, care datează din secolul al XI-lea.

Trăind într-un context creștin, vom constata că informațiile istorice și arheologice referitoare la zona Ceala, confirmă afirmația Mântuitorului Iisus Hristos, care era consternat de reacția liderilor spirituali ai lui Israel din acea vreme, care nu au înțeles importanța momentului. Pentru că fariseii și cărturarii au mustrat mulțimea adunată la sărbătoare, în ziua când El a intrat ca Rege Triumfător în Ierusalim, Hristos a reacționat cu cuvintele memorabile: „Unii farisei din mulțime au zis către El: Învățătorule, ceartă-ți ucenicii. Și El, răspunzând, a zis: Zic vouă: Dacă vor tăcea aceștia, pietrele vor striga” (Luk 19:39-40). Creatorul a îngăduit ca în

anumite situații pietrele să comunice informații importante pentru umanitate.

Vom vedea că originea numelui Arad (*Orod*) datează din secolul al XI-lea. Că cercetările arheologice au scos la iveală, în această perioadă, existența unei comunități umane importante în zona Aradului, care unește mai multe popoare, clase sociale și confesiuni religioase diferite.

Vom vorbi despre Aradul, care la începuturile cuceririlor maghiare, sub Dinastia Arpadiană, a trecut printr-o perioadă de dezvoltare ascendentă, dar care în vremea Dinastiei Angevine a început să decadă.

Vom înțelege că Cetatea Ceala a fost atestată documentar pentru prima dată în anul 1486, când era proprietatea lui Orszagh Sebestyen un nobil maghiar dintr-o renumită familie nobiliară. Ne vom referi Cetatea Ceala în perioada răscoalei lui Gheorghe Doja și la slăbirea armatei maghiare datorită înrăutățirii condițiilor de viață ale iobagilor.

Vom vedea că Cetatea Ceala a fost cucerită de Mihai Viteazu, după formarea alianței antiotomane numită *Liga Sfântă*. Vom constata că situația țăranilor români a continuat să se înrăutățească și în perioada domniei lui Mihai Viteazu. Țăranii erau nemulțumiți de nobilii pe care îi jigneau și îi părăseau. Cu siguranță că țăranii de pe moșiile nobililor din Cetatea Ceala nu au făcut excepție. De asemenea, că Mihai Viteazu a căutat să îi susțină religios pe țăranii români ortodocși, propunând împăratului Rudolf al II-lea acceptarea religiei ortodoxe a românilor în rândul religiilor recepte – recunoscute oficial în Transilvania.

Ceala parte a Voievodatului lui Glad pe valea Mureșului

Voievodatul lui Glad avea ca limite naturale Mureșul la nord, Tisa la vest și Dunărea la sud. El avea o armată constituită din români, bulgari și pecenegi. Cercetătorii susțin că reședința voievodatului său era la Cuvin în Serbia de astăzi sau la Orșova (castrum Urschia). Glad se învecina cu voievodatul lui Menumorut, care era limitat de Someș la nord, Mureș la sud și Tisa la vest (Alexandru Mihalca, *Aspecte din istoria agrară a județului Arad, partea I – până la Marea Unire din 1918*, 1995, p. 12 - 16.).

Valea Mureșului alături de Valea Crișului au fost regiuni geografice intens populate și în secolele IX-XI d.H., când maghiarii au cucerit Câmpia Panoniei și alte teritorii din Europa. Pe Valea Mureșului sunt menționate așezări umane în Ceala și în zona Arad-Vladimirescu. Vom căuta să arătăm acest lucru în secțiunile următoare.

Mănăstirea Hodoș-Bodrog din Ceala și Voievodatul lui Glad în perioada cuceririlor maghiare

Vom observa că biserica de la mănăstirea Hodoș-Bodrog datează din această vreme. În secolele IX-XI, zona Aradului a fost parte din formațiunile statale ale lui Glad și Ahtum. Despre aceste evenimente vorbește notarul Anonymus, în cronica *Gesta Hungarorum*, făcând referire la contextul politic din Transilvania și din regiunile învecinate. Cronica lui Anonymus afirmă că voievodatul lui Glad se întindea între Mureș și Dunăre, în timp ce voievodatul lui Menumorut era între Someș și Mureș. Cele două regiuni care cuprindeau Valea Mureșului și Valea Crișului erau dens populate în acea vreme, „constituind nuclee pentru un număr mare de așezări.”

Între aceste nuclee se numără așezările din zona Vladimirescu și din Ceala. „Existența unei fortificații de apărare și refugiu la Arad-Vladimirescu presupune un număr de așezări în jur, grupate într-o uniune de obști. Așezarea civilă existentă sub actuala biserică a mănăstirii Hodoș-Bodrog este datată din sec., al XI-lea” (Alexandru Mihalca, *Aspecte din istoria agrară a județului Arad, partea I – până la Marea Unire din 1918*, p.16. Pascu G. Hurezan, *Ziridava vol XXII*, Arad: Trinom, 2000, p. 44-45).

Mormântul soldatului maghiar din Pădurea Ceala

Prin secolul al X-lea maghiarii au organizat campanii de cucerire a Transilvaniei. Unul din principalele trasee urmate de armata maghiară a fost Valea Mureșului. Acest lucru este dovedit de descoperirea mormântului unui soldat maghiar în Pădurea Ceala, care datează din perioada cuceririlor maghiare din acea vreme (George Lanevsky, *Studiu istoric și urbanistic arhitectural al Municipiului Arad*, 2022, p. 108, 142-143.). În zona Aradului, românii aflați sub comanda voievodului Glad au construit o așezare de pământ la Vladimirescu – *Schanzen*, cu scopul de a se proteja de invazia maghiarilor. Însă maghiarii au distrus cetatea la jumătatea secolului al X-lea. Mai târziu Ahtum voievodul care l-a urmat pe Glad a reconstruit așezarea. Însă maghiarii au distrus-o din nou în urma incursiunii din anul 1028 d.H. Sursele istorice afirmă că regele Ștefan I a înființat la Cenad o episcopie, în anul 1030 (Horia Truță, *Cetatea veche a Aradului și cartierul Drăgășani*, 2021, p. 36-38.). Mormântului soldatului maghiar din

Pădurea Ceala, care datează din perioada acestor campanii militare.

Despre originea numelui Arad în secolul al XI-lea

Cercetările arheologice au scos la iveală existența mai multor așezări umane în zona Aradului, care datează începând cu secolul al XI-lea. Tot din această vreme s-a descoperit o inscripție din perioada 1080 – 90 în care este menționat pentru prima dată numele localității *Orod*. Este vorba despre zona din Vladimirescu de astăzi. În prezent s-au mai păstrat ruinele Catedralei din Vladimirescu, printre vestigiile arheologice care amintesc de vechea vatră a Aradului.

Există însă păreri contradictorii referitoare la relația vechiului *Orod* din Vladimirescu și orașul actual Arad. Unii susțin că este vorba despre două localități diverite, în timp ce alții afirmă că localitatea *Orod* s-a mutat în actuala vatră a Aradului – mai exact în cartierul Drăgășani de astăzi, în vecinătatea Pădurii Ceala. Însă Pădurea Ceala cu arborii ei se întindea în acea vreme pe o suprafață mult mai mare. În prezent, Pădurea Ceala se află în partea de sud-vest a cartierului Pârnea (Horia Truță, *Cetatea veche a Aradului și cartierul Drăgășani*, p. 36-38. Vezi și Pădurea Ceala –

https://centrulslavici.uvvg.ro/wp/Monografie_Arad_Parneava_Virgiliu_Bradin_Sava_Raicu. Accesat 18 aprilie 2026.). Însă cu o mie de ani în urmă pădurea Ceala era în vecinătatea cetății Aradului.

Românii din Transilvania în perioada stăpânirii maghiare

Așa cum am amintit deja, prin secolele X-XI maghiarii au inițiat campanii de cucerire a Transilvaniei, incluzând zona Aradului. La începuturile cuceririlor maghiare, Transilvania a

trecut printr-o perioadă de dezvoltare ascendentă. Dinastia Arpadiană, prima dinastie a Ungariei, a fost fondată de Arpad, fiul marelui principe Almos – care conducea triburile maghiarilor. În 890 Arpad a hotărât să treacă Munții Carpați, venind din regiunea geografică limitată de Nistru, Siret și Prut. În 896 au avansat spre vestul Europei, iar în 900 s-au așezat în Câmpia Panoniei. Arpad a finalizat cucerirea Panoniei. El a murit în 907. Dinastia Arpadiană a fost prima dinastie domnitoare, care a condus Ungaria între 896 și 1301.

A urmat Dinastia Angevină care a condus Ungaria în Evul Mediu târziu. Dinastia angevină, de origine franceză, a dus la înrăutățirea situației românilor din Transilvania. În anul 1330 Carol Robert de Anjou, intenționează să cucerească Țara Românească. În acest scop se luptă cu Basarab I la Posada, unde este înfrânt. Mai multe familii de cneji din Transilvania, se mută în Țara Românească sau în Moldova. Cei care au rămas în Transilvania au sărăcit ajungând în rândul țăranilor liberi. Însă mulți dintre ei ajuns mai târziu iobagi (Neagu Djuvara, *Scurtă istorie a românilor povestită celor tineri*, p. 53, 83-84. Horia Oprea, „Dinastia angevină în Ungaria și starea românilor din Ardeal. Iancu de Hunedoara,” Accesat 19 aprilie 2026.).

Cum spuneam, în perioada dinastiei arpadiene, Cetatea Aradului a avut parte de o dezvoltare remarcabilă, se părea că acest lucru va continua și în secolul al XIV-lea. Însă odată cu venirea la conducerea Ungariei a dinastiei angevine, Aradul devine o localitate cu aspect mai degrabă rural, având ca nucleu Calea Romană, Piața Arenei (zona Boul Roșu), Podul Aradul Nou, Piața Sârbească și strada Hunedoarei. În

schimb, Lipova devine în schimb o cetate importantă.

În timpul răscoalei lui Gheorghe Doja, „localitatea (Arad) se predă răsculaților fără luptă. Înfrângerea răscoalei duce la o înrăutățire a vieții țărănești, fapt ce contribuie la adâncirea crizei generate de anarhie feudală” (George Lanevsky, *Studiu istoric și urbanistic arhitectural al Municipiului Arad*, p. 20)

Cetatea Ceala în perioada răscoalei lui Gheorghe Doja

Cetatea a fost atestată documentar pentru prima dată în anul 1486, când Ceala era proprietatea lui Orszagh Sebestyen („Comoara ascunsă din Pădurea Ceala de care puțină lume știe,” *NewsAr.ro*, Accesat 20 ianuarie 2026.) un nobil maghiar care a trăit în secolul al XV-lea. El era parte dintr-o renumită familie nobiliară a lui Guthi Orszagh. Surele îl menționează pe Sebestyen alături de fratele lui – Janos, care a murit în 1457. Se afirmă că Orszagh Sebestyen a cumpărat niște moșii în zona Aradului. Nobilul Orszagh Sebestyen a cumpărat Ceala spre sfârșitul secolului al XV-lea. Interesant este că în acea vreme nobilii maghiari au înăspriț condițiile țăranilor de pe moșiilor lor. Mulți dintre țăranii din Transilvania deveniseră iobagi. Li se luaseră pământurile și erau legați de aceste moșii! Nobilul Orszagh Sebestyen a cumpărat Ceala spre sfârșitul secolului al XV-lea.

Situația țăranilor din Transilvania, inclusiv din Zona Aradului s-a înrăutățit. Datorită condițiilor grele prin care au trecut țăranii din Transilvania în secolele XIV-XV, mulți dintre ei și-au vândut pământurile și au ajuns să fie legați de pământurile marilor moșieri, devenind șerbi (iobagi). Prin anul 1514, în Arad

majoritatea populației era alcătuită din șerbi.

Se pare că și nemulțumirile țăranilor din Cetatea Ceala au ajuns la un punct critic. În acest context, în perioada 9 aprilie și 15 iulie 1514, Gheorghe Doja a declanșat o mare răscoală țărănească în Ungaria, care cuprindea Transilvania și Banatul, inclusiv Ceala care este menționată în sursele istorice.

Răscoala s-a transformat într-un război social împotriva nobililor. Inițial Gheorghe Doja a fost numit conducătorul unei cruciade antiotomane, organizate de arhiepiscopul Tamas Bakocz. Însă ulterior țăranii răsculați au transformat cruciada într-un Război Țărănesc, care s-a răspândit în mai multe regiuni, inclusiv Cetatea Ceala.

În 1514 cetele de răsculați conduse de Doja au cucerit Cetatea Ceala (Liana Păun „Atracțiile turistice mai puțin cunoscute din zona pădurii Ceala,” <https://www.pressalert.ro/2025/>. Accesat 19 aprilie 2026). Răscoala a fost înăbușită la Timișoara, iar Doja condamnat la moarte într-un mod crunt. Pe data de 15 iulie 1514, armata nobililor condusă de Ioan Zapolya a învins țăranii conduși de Doja, la Timișoara. După 5 zile, pe 20 iulie, Doja a fost condamnat la moarte, fiind obligat să stea pe un tron de fier înroșit.

Cetatea Ceala și cuceririle otomane

În urma răscoalei lui Doja, Ungaria a slăbit în lupta împotriva turcilor. Nobilii maghiari au înrăutățit condițiile de viață ale iobagilor. Locuitorii Cetății Ceala nu a făcut excepție. Scăderea nivelului de trai al unei mari majorități ai populației din Ungaria și Transilvania, care era fomată din țărani șerbi, a dus la scăderea moralului populației. În acest context a scăzut și eficiența armatei.

Deși au fost mai mulți factori care au contribuit, totuși considerăm că eșecul Ungariei în lupta împotriva turcilor de la Mohacs din 1526 a fost datorat și de înrăutățirea condițiilor de viață și a relațiilor dintre țărani și nobilii maghiari. După victoria de la Mohacs, turcii au transformat orașul Buda în pașalâc. Transilvania care includea și regiunea Aradului a devenit principat independent. După anul 1526, regele Ungariei Ioan Zapolya a controlat și Aradul. Sursele istorice confirmă că între anii 1526 și 1539, proprietarul cetății Ceala a fost Petrovics Peter (George Lanevsky, *Studiu istoric și urbanistic arhitectural al Municipiului Arad*, p. 109, 132).

Prin anul 1541, cardinalul Martinuzzi împreună cu armata imperială a generalului Castaldo, de mercenari germani și spanioli (susținuți de Carol al V-lea și de Ferdinand I), la care s-au alăturat voievozii români și secuii, au început o campanie de recucerire a cetăților Lipova, Arad și Ceala. Armata otomană care apăra Lipova avea un număr de 5000 de turci. Armata creștinilor a reușit să elibereze cele trei cetăți amintite. Dar din nefericire a jefuit populația locală.

După zece ani, în anul 1551 armatele otomane conduse de Mahmud au ocupat cetatea Ceala. În Arad, turcii au construit un fort pe locul în care a fost mai târziu fabrica TEBA. Zona poate fi observată pe harta lui Matthias Zundt, întocmită în 1567. Pe această hartă este trecută și cetatea Ceala (Chalya), care a fost cucerită de turci în 1551 (Matthias Zundt, „Harta Ungariei, din 1567,” în WordPress.com, <https://mihailcristea.wordpress.com>. Accesat 19 aprilie 2026.).

În anul 1551, armatele Mahmud pașa cuceresc Cenadul, Nădlacul,

Bodrogu, Zădăreniul și Ceala. Lipova se predă fără a lupta. În anul 1551, otomanii au inițiat campanii militare împotriva Aradului, care a dus la cucerirea cetății în 1552. Călătorul turc Evlia Celebi vorbește despre „un pod de lemn peste Mureș, ce făcea legătura cu malul stâng al acestuia, unde existau 200 de case de creștini construite din pământ, văiugă, lemn, acoperite fiind cu stuf” (George Lanevsky, Cătălin Hancheș, *Studiu istoric și urbanistic arhitectural al Municipiului Arad*, p. 21).

În perioada stăpânirii otomane – între 1551-1687, Aradul a devenit un centru comercial important pentru comerțul cu sare. Arad era un târg cu administrație proprie. În acea vreme zona cuprindea un număr de 113 sate. Sultanul a ordonat realizarea unui recensământ în Arad și în localitățile învecinate, în anii 1567 și în 1579. În urma numărărilor s-a raportat un număr de 297 de familii.

Cetatea Ceala cucerită de Mihai Viteazu

După formarea alianței antiotomane numită Sfânta Ligă, din care făcea parte și Mihai Viteazu, În contextul alianței antiotomane (Sfânta Ligă), în anul 1595, armata Transilvaniei condusă de Sigismund Bathory a cucerit mai multe cetăți din Banat și Crișana (Doru Țuinea, „Mihai Viteazu și românii din Transilvania, în *Historia.ro*, <https://historia.ro>). Accesat 19 aprilie 2026). A reușit să elibereze valea inferioară a Mureșului, anexând pentru prima dată regiunea Aradului la Principatul autonom al Transilvaniei. După victoria obținută la Șelimbăr, în 1599, regiunea Aradului ajunge sub autoritatea lui Mihai Viteazu, până la moartea lui în 1601.

În urma victoriilor sale de la finalul secolului al XVI-lea, din Transilvania, regiunea Aradului, inclusiv Ceala a ajuns sub autoritatea lui Mihai. După victoria sa decisivă de la Șelimbăr, din 28 octombrie 1599, Mihai Viteazu devine conducătorul întregului Principat al Transilvaniei.

Situația țăranilor români în perioada domniei lui Mihai Viteazu

Suntem informați că în timpul domniei lui Mihai Viteazu românii din Transilvania s-au răscolat în nenumărate rânduri. Cu siguranță că țăranii de pe moșiile nobililor din Cetatea Ceala nu au făcut excepție, ținând cont că iobagii din cetate s-au răscolat sub Gheorghe Doja (1514) cu 80 de ani în urmă. În vremea lui Mihai, țăranii din Transilvania au ajuns să își manifeste tot mai vizibil nemulțumirile. Îi jigneau nobilii, nu erau ascultători de aceștia, părăseau moșiile și se înrolau în armata voievodului, în timp ce alții deveneau haiduci.

În acest context, Mihai a interzis răscoalele în rândul țăranilor. El era motivat și de faptul că nobilii se plâneau voievodului că datorită răscoalelor țăranilor și a distrugerii recoltelor, ei nu mai puteau susține financiar armata țării. Din acest motiv, Mihai Viteazu a dispus sentința cu moartea pentru iobagii care nu se supuneau stăpânului. Domnitorul român a emis documente și danii pentru nobilii transilvăneni care l-au susținut militar, căutând în felul acesta să câștige încrederea lor.

Mihai Viteazu și susținerea religiei țăranilor români ortodocși

Și în acea perioadă, comunitatea multietnică din Transilvania a considerat că relația cu Dumnezeu este fundamentală. Acest lucru este dovedit și de caracterul multiconfesional al populației Transilvaniei în Evul Mediu

care susținea confesiunea religioasă de care aparținea.

Din punct de vedere religios, Mihai Viteazu a mediat pe lângă împăratul Rudolf al II-lea în vederea unei reforme religioase, care viza acceptarea religiei ortodoxe a românilor în rândul religiilor recepte – recunoscute oficial. „Împăratul își exprimase în principiu acordul, rezultatul fiind că ortodoxia devenea confesiune acceptată alături de catolicism și luteranism, celelalte confesiuni fiind interzise. Totuși, această reformă necesita un timp mai îndelungat pentru a fi pusă în aplicare și a produce efecte concrete. Acest lucru nu s-a întâmplat pentru că imediat după alungarea lui Mihai Viteazul din țară, dieta Transilvaniei a hotărât revenirea la situația anterioară. Au rămas cele patru confesiuni recepte: romano-catolicismul, calvinismul, luteranismul și unitarianismul” (Doru Țuinea, „Mihai Viteazu și românii din Transilvania, Accesat 19 aprilie 2026). De asemenea, în urma tratatului încheiat pe 20 mai 1595, parohiile ortodoxe românești au intrat sub jurisdicția mitropolitului de Târgoviște.

După moartea lui Mihai Viteazu, Aradul ajunge sub autoritatea lui Gheorghe Basta și Gabriel Bethlen. Mai apoi, Bethlen a retrocedat tucilor cetățile de pe Mureș, inclusiv Aradul și Ceala (George Lanevsky, *Studiu istoric și urbanistic arhitectural al Municipiului Arad*, p. 146). Prin anul 1609, cetatea era proprietatea lui Balassa Ana, fiind într-o stare avansată de degradare. În prezent se mai poate observa doar valul de pământ și șanțul de apărare al fostei cetăți nobiliare de la Ceala, care avea poarta de acces în partea de nord.

Concluzie

Românii au un proverb înțelept care scoate în evidență rolul pe care îl are natura, locurile și lucrurile vechi. Este vorba despre proverbul: „Apa trece, pietrele rămân!” Anton Pan, în cartea sa *Proverburi, adică zicale sau povestea vorbii*, înregistrează acest proverb în anul 1910, cu o formulare puțin diferită: „Apa curge, pietrele rămân” (Anton Pan, *Proverburi, adică zicale sau povestea vorbii*, București, 1910, p. 185). Expresia „pietrele vorbesc” sau „pietrele rămân,” sugerează că natura, locurile și lucrurile vechi oferă lecții și informații profunde, dacă avem răbdare să le cercetăm. Proverbul scoate în evidență faptul că locurile și lucrurile vechi (arheologice), îl pot ajuta pe cercetătorul atent să descopere informații valoroase, legate de persoane și evenimente care s-au pierdut de-a lungul timpului. O privire atentă asupra lucrurilor și locurilor vechi din Ceala au scos la iveală informații utile legate de povestea acestor ținuturi încărcate cu istorie.

Apostolul Pavel afirma că omul are responsabilitatea să privească cu atenție Creația pentru a se convinge de existența și lucrarea Creatorului. „Fiindcă ce se poate cunoaște despre Dumnezeu, le este descoperit în ei, căci le-a fost arătat de Dumnezeu. În adevăr, însușirile nevăzute ale Lui, puterea Lui vecinică și dumnezeirea Lui, se văd lămurit, dela facerea lumii, când te uiți cu băgare de seamă la ele în lucrurile făcute de El. Așa că nu se pot desvinovăți” (Romani 1:19-20).

În lucrarea de față am făcut referire la informațiile istorice și arheologice din zona Ceala și Cetatea Ceala, ca parte a

Voievodatului lui Glad de pe valea Mureșului. Voievodatul avea ca limită naturală Mureșul la nord. Am înțeles că Mănăstirea Hodoș-Bodrog din Ceala datează din secolele X-XI – când maghiarii au organizat campanii de cucerire ale acestui ținut.

Avem ca dovadă mormântul soldatului maghiar din Pădurea Ceala, care datează din secolul al XI-lea. Am amintit despre originea numelui Arad (*Orod*) din secolul al XI-lea. Cercetările arheologice au scos la iveală existența mai multor așezări umane care aparțineau de cetatea Aradului, în această perioadă.

Ne-am referit la românii din Transilvania în perioada stăpânirii maghiare. Am înțeles că la începuturile cuceririlor maghiare, Aradul a trecut printr-o perioadă de dezvoltare ascendentă, sub Dinastia Arpadiană, dar în vremea Dinastiei Angevine a început să decadă. Am observat că Cetatea Ceala a fost atestată documentar pentru prima dată în anul 1486, când era proprietatea lui Orszagh Sebestyen un nobil maghiar dintr-o renumită familie nobiliară. Ne-am referit la Cetatea Ceala în perioada răscoalei lui Gheorghe Doja.

În urma răscoalei lui Doja, Ungaria a slăbit în lupta împotriva turcilor. Nobilii maghiari au înrăutățit condițiile de viață ale iobagilor. Am înțeles că Cetatea Ceala a fost cucerită de Mihai Viteazu, după formarea alianței antiotomane numită Liga Sfântă. În anul 1995 armata Transilvaniei condusă de Sigismund Bathory a cucerit mai multe cetăți din Banat.

Situația țăranilor români a continuat să se înrăutățească și în perioada domniei lui Mihai Viteazu. Asistăm la o tensiune în politica voievodului în ce privește tolerarea unor nedreptăți ale nobililor față

de țărani, și sprijinirea țăranilor prin acceptarea lor în armata lui, dar și susținerea lor din punct de vedere religios. Țăranii erau nemulțumiți de nobilii, pe care îi jigneau, îi părăseau sau deveneau haiduci. Cu siguranță că țăranii de pe moșiile nobililor din Cetatea Ceala nu au făcut excepție, ținând cont că aceștia s-au răsculat sub Gheorghe Doja (1514) cu 80 de ani în urmă.

Și în acea perioadă, omul a considerat că relația cu Dumnezeu este fundamentală. Acest lucru este dovedit și de caracterul multiconfesional al populației Transilvaniei în Evul Mediu. Am înțeles că Mihai Viteazu a căutat să îi susțină religios pe țăranii români ortodocși. El a mediat pe lângă împăratul Rudolf al II-lea acceptarea religiei ortodoxe a românilor în rândul religiilor recepte – recunoscute oficial în Transilvania. Împăratul a acceptat propunerea lui Mihai. Însă datorită asasinării mișelești și neașteptate a voievodului, Transilvania a renunțat la legea respectivă.

Omul iubitor de frumusețe duhovnicească

Arhim. Teofan MADA

Relația structurală dintre bine și frumos suscită abordări și reflecții stimulatorii. Frumusețea este într-un anumit sens expresia vizibilă a binelui, așa cum binele este condiția spirituală a frumuseții. Această înțelegere foarte bine filozofică greci care, unind împreună cele două concepte, au creat o locuțiune care le cuprinde pe amândouă: *kalokagathia* (din greacă *kalos*

kagathos), adică „frumusețe-bunătate”. Platon a scris în această privință: „Puterea binelui s-a refugiat în natura frumosului” (Filebo, 65 A). Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu a introdus în istoria omenirii toată bogăția evanghelică a adevărului, a binelui și împreună cu ele a adus la iveală și o nouă dimensiune a frumosului: mesajul evanghelic este supraplin în acest sens. Hristos este izvorul prin excelență al oricărui bine, adevăr și frumusețe. Hristos vine „să ne învețe” nu o anumită imagine a virtuții, ci cu adevărat „filocalia” sau „frumusețea” chipului omului, al cărui element structural îl constituie viața în Duhul lui Dumnezeu, adică formarea și plămădirea vieții în frumusețea arhetipală a lui Hristos. Filocalia este demersul întoarcerii omului la frumusețea „după chipul” lui Dumnezeu, reorientarea autentică a ontologiei sale spre Arhetipul său de frumusețe sau spre frumusețea ei arhetipală, spre Dumnezeu. O asemenea frumusețe divină va salva lumea.

Și pentru că viața creștină exprimă binele și adevărul, viața este și iubire de frumusețe. Hristos Însuși, Adevărul în persoană, este frumos: Hristos este frumos. Hristos este adevărul care strălucește de frumusețe în uman. Viața duhovnicească ca filocalie s-a definit pe sine ca iubire de frumos. Trebuie subliniat faptul că creștinul devine frumos atunci când el însuși este adevărat, virtuos și sfânt. Un om duhovnicesc este un om frumos, fața lui este sublim echilibrată: există o armonie strălucitoare pe chipul său ce radiază pacea, liniștea. În contrast, chipul chiar și arătos al unui om păcătos este în fond dezechilibrat, adică: contorsionat, întunecat, trist, tulburat, fără de pace și

având privirea hulpavă a egoistului dezumanizat.

Adevărata frumusețe este o realitate interioară, pentru că frumusețea de acolo vine și emană, exprimând curățenie, sinceritate, pacea virtuților, mângâierea harului și uimirea în fața Tainelor lui Dumnezeu. Frumusețea duhovnicească este taina luminoasă a persoanei iluminate de darurile harului dumnezeiesc. Omul pe care îl vestește Biserica, lipsit de iubirea de sine egoistă, primitor al luminii lui Hristos și unit cu Dumnezeu Tatăl izvorul frumuseții și al întregii bunătăți, devine umanul întreg, trup, suflet și minte, devine duhovnicesc și se sfințește: adică devine om frumos. Omul duhovnicesc contemplă frumusețea sfințeniei lui Dumnezeu, frumusețea Sfinților, frumusețea paradisului și strălucirea Împărăției Slavei Preasfintei Treimi.

Evangelhia ne cheamă să împlinim poruncile-fericirile lui Dumnezeu pentru că ele sunt lumină, noblete și frumusețe. Dacă le vom împlini și poruncile-fericirile ne vor ține pe noi, ne vor înfrumuseța pentru că duhul lor devine în chip tainic starea noastră. Iar atunci totul se schimbă, totul prinde viață și totul se înfrumusețează în noi, toate cele tainice, lăuntrice și toate ale inimii devin frumoase. Dacă vom umbla în afara frumuseții poruncilor-fericirilor iubirii lui Dumnezeu și vom păși mereu în întunericul cosmetizării păcătoase, atunci nu vom fi niciodată chipuri înduhovnicite, icoane frumoase și luminoase ale vieții duhovnicești. Dacă ne curățim de urâciunea păcatului, atunci Dumnezeu vine și se odihnește cu noi, în noi, în manifestarea și splendoarea frumuseții virtuții Lui.

Viața duhovnicească este un fapt al comuniunii, pentru că Biserica lui

Hristos este o Biserică a comuniunii și a sfințirii. Aceasta înseamnă unire cu Biserica, adică cu Capul ei Hristos, înseamnă sinaxa Bisericii, înseamnă a merge împreună în Biserică, uniți cu Hristos și cu oamenii prin Duhul spre bucuria Tatălui, spre transfigurarea tuturor lucrurilor în Dumnezeu. Omul frumos iubește: cunoașterea și împărtășirea iubirii paternale a Tatălui. Filocalia, care merge de la primul Adam la cel de-al doilea, Hristos, al Căruia Trup este Biserica, a corespuns și corespunde nevoilor duhovnicești, ontologice ale omului din totdeauna. De aceea să întărim în conștiința noastră de creștini Tradiția de aur a Bisericii.

Omul frumos este fidel cuvintelor Apostolului Pavel din Epistola către Filipeni: „În noi trebuie să fie aceleași gânduri, aceleași simțăminte ca și în Hristos Iisus” (Filipeni 2, 5), adică mintea noastră să devină asemănătoare cu mintea Apostolului Pavel (cf. 1 Corinteni 4, 16), care spune: „Iar noi mintea lui Hristos avem”. Când mintea, logica și orice idee a noastră coincide cu conținutul poruncilor-fericirilor, atunci cu mintea vom înțelege că logica dumnezeiască este prezentă în noi în tot timpul și în fiecare loc din lumea aceasta. Cei duhovnicești ne spun că este nevoie să ne clădim viața noastră pe Revelația lui Dumnezeu și nu pe premisele sau presupunerile noastre, fie ele foarte inteligente.

Omul frumos caută atingerea plinătății vârstei lui Hristos. Iată ce spune Sfântul Ioan Gură de Aur despre această chemare: „Atâta vreme cât omul rămâne în această viață, numai în parte are cunoașterea, profeția și arvuna Duhului, și nicidecum în întreaga lor deplinătate, chiar dacă el ar fi atins cea mai mare desăvârșire pe pământ, atât în

făptuirea practică, cât și în vedere. Căci îi trebuie încă, peste toate veacurile, să atingă scopul suprem: prezența față către față, care li se arată celor care sunt vrednici de aceasta, Adevărul precum este El în Sine Însuși; în așa fel că el va purta în sine, prin unire, nu numai o parte, ci întreaga plinătate a harului. Căci, precum spune Apostolul, toți cei care vor fi mântuiți vor atinge atunci măsura plinătății lui Hristos (Efeseni 4, 13), în care sunt ascunse toate comorile înțelepciunii și ale cunoștinței”.

O asemenea căutare este profund înrădăcinată în viață, în Hristos, deci în viața divino-umană ce incumbă modul teandric, mântuitor. Oamenii frumoși sunt înrădăcinați pascal: în Taina Învierii, în viața conformă Învierii, pentru a deveni fii și fiice ale Învierii. Și numai o asemenea perspectivă pască, de la facerea creștinismului, poate fi cu adevărat alături de om.

Omul iubitor de frumusețe duhovnicească face prezent pe Dumnezeu în viața oamenilor, într-un mod tainic, real și adevărat. Această prezență și experiență excepțională a lui Dumnezeu „printre noi”, „în noi” și „cu noi” o atingem în Biserică, în persoana Domnului Hristos. Cu cât ne încorporăm în Biserică cu atât nu unim cu Hristos, suntem frumoși și viețuim frumos în Hristos. Cu cât ne unim cu Hristos, cu atât suntem mai umani, mai frumoși și mai aproape de semenii, mai buni.

Omul duhovnicesc radiază prin energiile necreate ale Duhului și se înfrumusețează pe sine prin Hristos-ul Învierii. Și toată viața, în timp ce pare una și aceeași, este transfigurată și înnoită din interior, prin puterea Duhului, fără ca să-i lipsească ceva din ceea ce Dumnezeu Tatăl, Dumnezeu iubirii, a împărtășit omului. Biserica îi

ține pe toți în iubirea și în adevărul lui Hristos, iar Hristos prezent și lucrător în Biserică salvează totul, salvează universul: a mântuit totul sau întregul cu omul, a mântuit întreaga viață, creația și moștenirea omului, moștenirea preafericită a Raiului. Iubirea, însoțirea binelui și adevărului, a frumosului și a înțelepciunii, ca filocalie și filozofie, salvează și mântuiește.

Iconomia Întrupării lui Hristos, spune Sfântul Grigorie Teologul, înseamnă: „că cei ce au murit în Adam, trăiesc însă în Hristos, se aseamănă, sunt răstigniți, biruiesc și învie în Hristos”. Omul cel nou, omul frumos al harului Învierii, este acela al trăirii pascale în Hristos, din plenitudinea divino-umană a lui Hristos, Dumnezeu Logosul care cu Sfântul Duh Dumnezeu constituie plenitudinea ontologică unică a vieții și a desăvârșirii. Un asemenea mod de viață, frumos în strălucirea harului dumnezeiesc, presupune depășirea „interiorității” sau „religiozității”, el este un fapt nou pascal și ontologic, luminos și îndumnezeitor, ce se trăiește ca minune a Revelației și credinței vii, darul Învierii lui Hristos. Credința ca mod existențial este apoi autenticitate, adevărită, vedere și viață mistică adevărată, viața omului cu Dumnezeu și în prezența lui Dumnezeu, care ne-a fost dată de Hristos Întrupat, Răstignit, Înviat și Înălțat, El, Mântuitorul lumii, fiind temelia ontologică, măsura și criteriul vieții adevărate, a vieții Bisericii.

În Ortodoxie distingem sfințenia unicității și autenticității valorii persoanei noastre, dar și totalitatea comunității, a parohiei, a mănăstirii, unde ne întâlnim, ne sprijinim, ne iertăm, ne îmbrățișăm în numele lui Iisus Hristos, Domnul și Dumnezeuul nostru. În comunitate, omul frumos, fiul

Învierii, omul recunoscător, ființă euharistică, se întărește și ajută, se eliberează și liberează, se liniștește și odihnește, se binecuvântează și binecuvintează, se bucură și bucură, se mulțumește și aduce euharistie, se unește cu Unul, unit fiind cu toți, ferește și este fericit.

Misiunea noastră de astăzi este să ne întoarcem de la religiozitate la viața duhovnicească, de la sentimentele religioase moarte la respirația creatoare și dătătoare de viață a Duhului. Omul duhovnicesc, omul frumos, are misiunea să fie „gustarea adevărului, mâncarea și băutura adevărului, încă și hrana și băutura puterii și a energiei harului transfigurator al Liturghiei”, adică Hristos cel Euharistic.

În Slujbele liturgice credinciosul își potolește setea din izvorul nesecat al iubirii smerite și milostive Dumnezeuști fără a mai înseta, se comunică și se împărtășește mistagogic, tainic, răstignitor, înnoitor, restaurator, inexprimabil și mistic. Etosul liturgic este spațiul unei frumuseți paradisiace și angelice, aici există comuniunea prin excelență și relația vie cu Dumnezeu în interiorul profunzimii iubirii, așa încât lumea nu poate să existe și să trăiască fără Dumnezeu. Biserica Ortodoxă a păstrat vie în toate epocile caracteristicile fundamentale ale vieții duhovnicești pe care o înțelege ca prezență dinamică a vieții ecleziale sau, mai bine spus, ca Tradiție integrală și integratoare. Biserica este o nouă viață în Hristos și prin Hristos, ca Fiul al lui Dumnezeu, pe care o îndrumă Sfântul Duh.

Iubirea de frumusețe dumnezeiască nu vorbește despre o copie stereotipă a vieții lui Hristos în viața noastră, ci despre o transformare a întregului om în

virtuți, despre o transmitere și o împărtășire a virtuților lui Hristos nouă, în viața noastră, astfel încât să devenim toți Hristos, Hristos ființa virtuților. Viața creștinului trebuie să fie întotdeauna și în toate mărturia lui Hristos, lumina lui Hristos, care se face cunoscută la toți prin hristificarea după har. Acest lucru l-au dobândit sfinții, sfințele, de ieri și de astăzi. Sfinții nu vor să ne impresioneze fals, nici să ne mângâie fals, dar nici nu doresc ca noi să ne închidem egocentric în noi înșine. Sfinții ne vorbesc plini de iubire, cu discernământ și discreție, cu măsură și har, ca unii ce sunt adevărații prieteni ai lui Hristos, rămânând pururea liniștiți, liberi și autentici, smeriți, întotdeauna vii, tradiționali și contemporani, iubitori și iubiți, în toate exprimându-și opinia lor și, totodată, mângâind din inimă adevărată noastră inimă.

Părinții Bisericii ne deschid larg ferestrele minții pentru a vedea diferit, pentru a înțelege desăvârșit, pentru a ne înțelege greșitul nostru ego și pentru a cunoaște calea adevărată spre „noi”. Când taina acestui „noi” ne este relevată atunci drumul spre virtute, bucurie și har devin mai ușoare. Astfel credinciosul, fie el și în lume, poate să se îndepărteze de răutățile și urâteniile păcatului, poate să ignore deșertăciunea lumii, poate să se elibereze de tulburarea unei vieții împrăștiată și să cunoască fericirea odihnei lipsei de griji seculare.

Când mintea noastră este unită cu Dumnezeu, dispar din ea toate îndoielile, când sufletul nostru îl poartă conștient și simțit pe Dumnezeu, dispar tulburările și neliniștile de tot felul. De aceea, să păstrăm, să purtăm și să cuprindem în ființa noastră pe Duhul Mângâietor, starea prezenței sfințitoare a lui Dumnezeu, prin care accedem la

rugăciunea curată ce naște sau aduce cu ea o nouă înțelegere, care, la rândul ei, ne naște la o altă ființare, ce cuprinde toate ale vieții umane în Hristos. Aceasta este iubirea de frumos: renaștere din adâncul nostru ființial. Numai prin pocăință, convertire, rugăciune și lipsă de patimi primim lumina duhovnicească care ne dă o altă cunoștință a imaginii noastre despre sine.

Fără iubirea frumuseții divine generația de astăzi și de mâine va cădea în momeala plăcerii iraționale, în ignorarea profunzimilor pentru soluții superficiale, de moment, va gusta autoamăgirea și va rămâne în impas existențial. Misiunea fiecărui cleric, fiecărui dascăl, fiecărui intelectual, fiecărui politician, fiecărui filosof, fiecărui tată și a fiecărui mame este următoarea:

1. nimeni nu trebuie să ezite implicarea în educarea și formarea fiecărui tânăr și fiecărei tinere;

2. nimeni nu trebuie să accepte deformarea lor.

Noi toți trebuie să conștientizăm că tânărul trebuie să fie moral și frumos. „Frumusețea va salva lumea!”, a spus Dostoievski. Să ne descoperim frumusețea etosului nostru! Să-i cunoaștem pe ambasadorii lui adevărați: Părinții Bisericii! Să le urmăm lor, nimeni nu va regreta, nimeni nu se va întrista, ci toți ne vom bucura și din bucurie va răsări nădejdea de dincolo de istorie care irumpe în istorie: Hristos, nădejdea noastră. Să dăm Slavă că avem un asemenea etos cu asemenea Sfinți și Sfinte, care ne indică cine este Dumnezeu Adevărat și cum vom putea fi în comuniune cu El. Și astfel, toată preocuparea noastră ar trebui să fie cum să viețuim împreună cu Hristos și cum să

dobândim viața în întregul ei cuprins: frumusețea după Hristos.

Salon literar 100 Al. T. Stamatiad 70 de ani de la moarte

Florica R. CÂNDEA

Carina A. BABA

U.Z.P.R. Arad

Context:

Aradul, este, fără îndoială, un oraș plămădit pe cursul inferior al Mureșului în plin Ev Mediu din Câmpia de Vest măcinată de arhitecturi și structuri simbolice și meandrat de râul care-l împarte, central, în două. Astfel vor roi în preajmă-i cartiere, ca recunoașteri de civilizații, statornicii și ierarhii.

Aradul, ca oraș regesc, își va împlini garanția în prima parte a secolului al XIX-lea și ca atare, momentul jubilat se va configura în jurul unor cărturari precum Dimitrie Țichindeal, Iosif Iorgovici, Constantin Diaconovici-Loga, Moise Nicoară, Alexandru Gavra, Ioan Slavici. Acesta din urmă, promova pentru prima oară după Anton Pann, folclorul, format fiind la Cabinetul avocațional al omului de cultură Mircea V. Stănescu, publicând *Almanahul Mugur* (1859) și *Povești culese și corese* (1860).

Desigur, calea înspre Românulși Tribuna va fi fost deschisă de Mircea V. Stănescu prin *Tutti Frutti* în 1861, *Strigoiul*, 1862, *Umoristul*, în 1863, *Gura Satului*, în 1867.

Conținuturi:

O pagină scrisă în Aradul cultural-istoric rămâne Salonul Literar, 1925-1926, o apariție care a durat un an, 16 ediții, cu suflu modernist, care a fost administrat de Al. T. Stamatiad (martie 1925, mai 1926).

Astfel, vom exemplifica doar câteva publicații arădene dinainte de 1918, cum ar fi Speranța (1869-1872), Gura Satului (1871-1903), Tribuna Poporului (1869-1912), Românul (1911-1938), Pagini Literare (1916).

Continuăm cu publicații de după Marea Unire, de exemplu Fekete Macska (1922), Genius (1924), Salonul Literar (1925), Periszkop (1925) Laboremus (1926), România Literară (1930), Hotarul (1933-1940), Înnoirea (1937-1940), Litera (1938-1939) ș.a.

În presa vremii, în anii de dinaintea Marii Uniri, Aradul fiind, la drept vorbind, un Leagăn al Mărețului Act de unanimitate, au fost scriitori sau publiciști care s-au afirmat, în Cetatea Unirii, în paginile ziarului Românul (1911), organ al PNR.

Vom exemplifica, începând cu Octavian Goga, care a considerat Unirea de la 1918 *cea dintâi sărbătoare a unirii politice cu pământul ce se va rupe de sub sceptrul habsburgilor* (Românul, nr. 31, 4/17 decembrie 1918, p. 12).

Mari au fost suferințele pe care le-am îndurat, dar mare-i și răsplata jertfei noastre (...) Poate că niciodată n-a încăput atâta fericire în hotarele țării ce

s-a chemat cândva Dacia Felix, avea să exclame Al. Vlahuță (*Amurg și zori*, (în) Românul, nr. 31, 3/16 decembrie 1918, p. 2).

Marele istoric Nicolae Iorga salută în Românul (nr. 14, 2/16 noiembrie 1918, p. 2) înfăptuirea voinței neamului *îmbrățișând în aceeași răsplătire întreg neamul românesc*.

Nici apărarea sfintei datorii, de a păstra nealterate limba, portul și graiul, nu au trecut neobservate în această perioadă, exemplificăm acum prin versete, îndemnul Mariei de la Ocna (*Nu trebuie să-și părăsească/Românul portul străbun* (în) Românul, nr. 93, 29 aprilie/12 mai 1911, p. 6) sau prin scrisul lui Ion Agârbiceanu (...) *să ajungă iar în școala noastră la cinstea ce i se*

cade cartea sfântă, cartea românească (*Un bătrân*, Românul, nr. 79, 7/20 aprilie 1913, p.1-3).

A rămas în arhiva ziarului Românul sau a altor publicații o seamă de versuri mobilizatoare scrise de poeți care nu au fost atât de cunoscuți decât prin mesajul adresat și ideii de profund românism care se degajă din scrieri, astfel exemplificăm pe I. Georgescu (*Pe Câmpia Libertății*, (în) Românul, nr. 18, 17/30 noiembrie 1918, p. 3-4: *Veniți voioși azi frați români/pe Câmpul libertății*).

Cu accente de invocații retorice sau ușor persiflatoare, izvorâte din aceeași idee de unire, au rămas și scrierile semnate de O. Hulea (*Nu mai plânge,*

Românul, nr. 41, 23 februarie/6 martie 1916, p. 2) sau Ion Băilă (*Cântecul obștarilor*, Românul, nr. 37, 18 februarie/2 martie, 1916, p. 2), I. Broșu (*Marșul legionarilor români*, Românul, nr. 10, 7/20 noiembrie 1918, p. 4), Al. Munteanu al lui Vasile (*Noi vrem unirea tuturor*, Românul, nr. 21, 21 noiembrie/4 decembrie 1918, p. 3-4 ... *Noi vrem unirea tuturor* ...).

T. Murășanu (*Trăiască neamul românesc*, Românul, nr. 39, 14/24 decembrie 1918, p. 4) ... *Ni s-a-mplinit și visul azi și dorul...*) și, nu în ultimul rând, N. Băilă (*Imnul Unirei*, Românul, nr. 19, 11 noiembrie/1 decembrie 1918, p. 4 ... *Neam român ridică-ți glasul* (.....) *Azi se-nalță a doua oară/falnic vulturul roman*).

În spiritul circumscrierii fenomenului literar local în arealul național, vom alcătui o sumară trecere în revista a scriitorilor români importanți care au semnat, pe lângă cei arădeni, în revistele noastre, de exemplu: Iulian Grozescu, I. Slavici, G. Morariu, Vincențiu Mangra (*Speranța*), Iosif Vulcan, Ioan Slavici, I. R. Șirianu (*Gura-Satului*), Vasile Alecsandri, Maria Cunțan, I. Slavici, M. Sadoveanu, D. Anghel, Andrei Bârseanu, L. Blaga, I. L. Caragiale, Aron Cotruș, G. Coșbuc (*Tribuna Poporului*), Nicolae Iorga, Petre Dulfu, I. Al. Brătescu-Voinești, Onisifor Ghibu, Maria Cioban, G. Coșbuc, Ion Minulescu, M. Sadoveanu, Al. Vlahuță, A. Cotruș, E. Lovinescuț, ș.a. (*Românul*), Ion Agârbiceanu, A. Cotruș, Ion Mețianu, Horia Petra-Petrescu, A. Bârseanu, Ovidiu Gulea, Teodor Mureșanu, Mihai Gașpar, Gavril Todică, Liviu Marin, I. V. Soricu (*Pagini*

literare), Lucian Blaga, Al. Philippide (*Genius*), L. Rebreanu, Emil Isac, T. Murășeanu, Emil Giurgiuca, I. Agârbiceanu, Coriolan Suciu, N. Mărgineanu, G. Bogdan-Duică, L. Blaga, Septimiu Popa, Romulus Demetrescu (*România Literară*), I. Agârbiceanu, L. Blaga, Septimiu Popa, Romulus Demetrescu, C. Miu-Lerca, C. Pîrlea, Petre Pascu, V. Carianopol, Petre Paulescu, Marcel Olinescu, Gr. Bugariu, Mircea Streinul, Ghedeon Coca, Mircea Streinul (*Înnoirea*), D. Iov, Gr. Bugariu, Eugen Victor Popa, I. Șugariu, Ion Potopin, Gh. Tolan, V. Poiană-Năsturaș, Aurel Cosma, ș.a. (*Litera*).

Cât privește revista Salonul Literar, nu sunt de neglijat contribuțiile publicistice, traducerile, creațiile literare ale unor scriitori în vogă precum Al. Macedonski, E. Lovinescu, Al. Negură, A. Cotruș, T. Arghezi, Al. Grigoriu, G. Bogdan-Duică, V. Demetrius, Perpessicius, M. Romanescu, E. Speranția, I. Minulescu, M. Celarianu, Al. Dominic, Al. Gherghel, L. Blaga, C. Baltazar ș.a. la care am putea adăuga reproduceri ori traduceri din Al. Macedonski, H. Vacarescu, Al. Gr. Soutzo, G. Apollinaire, Charles Baudelaire, Li-Tai-Pe, Ady Endre, Rabelais, Balzac, Walt Witman, Goethe, Petofi Sandor, Villiers d-Isle Adam, Gabrielle D-Anunzio, Hugo Von Hoffmannstal, Oscar Wilde, ș.a., unele în traducerea mentorului Salonului Literar, Al. T. Stamatiad.

Acesta, aducea din București, parfum macedonskian de roze, ca discipol, mai ales după ce revista Vieața Nouă (Ov. Densușianu) a dispărut de pe piața literar-publicistică.

De o simpatie aparte s-a bucurat Aron Cotruș, care a publicat frecvent la Salonul stamatiadian, pe care Al. T. Stamatiad, într-o cronică la un volum de versuri, 1925, îl remarcă a fi, alături de Goga al Ardealului, un poet simbolist mesianic important. De o rafinată simpatie se bucură Perpessicius, coleg cu Stamatiad la Liceul de Băieți, care l-a inclus pe Mihai Celarianu, alt nume publicat în Salonul Cultural, în *Antologia poezilor de azi*, cum și stilul lui Perpessicius va fi remarcat de Ion Pillat, care i-a publicat pagini din volumul *Scut și targă* în sus-numita antologie.

Spiritul românesc și exprimări estetice.

Într-o zi de duminică, la 30 ianuarie 1938 a avut loc, la Arad, Congresul Cultural, având menirea de a lumina unele imperative din acest colț de țară.

În cuvântarea sa, Al. Constantinescu, privind supremația culturii românești la granița de vest, include un imbold al părintelui dr. Gh. Ciuhandu (rostit-scris în revista Biserica și Școala, an IV, nr. 62, 23 ianuarie 1938). *De la 1862, când începe sfios firul publicisticeii arădane și până în 1918, adică în decurs de 44 de ani, în Arad au apărut succesiv 14 publicații. Din acest timp începe organul Biserica și Școala cu cei 61 de viață trăită, apoi foile noastre Tribuna și Tribuna Poporului (precum și altele care s-au cufundat în noaptea neființei).* Iată cum, privind publicistica ca un deziderat al mișcării literare și gazetărești, precum și al moștenirii culturale arădene, părintele Iconom stavrofor dr. Gh. Ciuhandu, membru de onoare al Sindicatului Presei

din Ardeal și Banat, își exprimă un punct de vedere cât o temere despre rolul scrisului gazetăresc și al misiunii acestuia. Ca unul care s-a situat în câmpul publicistic mânat de un simț și o datorie de onoare.

Congresul, care s-a ținut în Sala de Festivități a Liceului *Moise Nicoară*, a fost convocat de Federația Societăților Culturale din Arad, fiind considerat de presa vremii ca o *reculegere spirituală*, precum șezătorile de odinioară. (cf. Ecoul, februarie 1938, Curentul, ianuarie 1938, Românul, ianuarie 1938, Timpul Provinciei, februarie 1938 ș.a.)

Concluzii

Spiritul românesc, prin dominante și constante, se poate afirma cu ajutorul presei. Conceptul de spirit e o noțiune care se bucură, în gândirea contemporană de noi interpretări și capacități de cunoaștere. Marii scriitori, care au atins și latura publicistică, ne-au lăsat, prin creațiile lor, tratate pe diferite teme, eseuri, prelegeri, înțelesuri și crezuri de netăgăduit.

Cu siguranță, românul e omul care, prin filozofia gândirii, tinde să pătrundă în presa scrisă prin învățături problematice mărturisite care să-i confere spiritului românesc un plus de publicitate.

Creația artistică nu e numai poezie și proză ci și reportaj, știre sau confesiune. Aspirația înspre o libertate a presei dăinuie de multă vreme. Iar proprietățile spiritului românesc țin seamă și de obiectivitatea și obiectivele unei prese libere. (cf. Șt. Bărsănescu, „Încercare asupra Spiritului românesc”

(în) Ethos, Revista de Teorie a Culturii, an I, nr. 2, 3, Iași, Alba-Iulia, 1944).

Era în toamna lui 1919, adică un an după Unire. Stamatiad descindea așadar în Orașul de pe Mureș, odată cu o seamă de profesori din Vechiul Regat, printre ei, bunul său amic, Perpessicius, care va scrie, mai târziu, admirabile pagini amintind toamna marii bucurii, se inaugura Liceul românesc Moise Nicoară. (.....)

A intrat ca o furtună, trântind ușa clasei. Ținea în mână hârtia cu numele nostru. Catalogul nu era încă tipărit. Timid peste ce se poate cuvânta, mă uitam cu ochii mari la acel bărbat foarte frumos, purtând plete lungi, negre.

Avea mustăți răsucite în sus, ca ale jandarmilor unguri cu pene de cocoș. Profesorul îmbrăcase o haină elegantă, croită după ultima modă. (.....)

Anii treceau, treceau. Student, la București, îl vedeam prin ferestrele largi ale Capșei. Întâlnirile noastre se răriseră. Stamatiad continua să scrie, să tipărească. Versuri originale și traduceri.

Adorația pentru Baudelaire ajunse până la idolatrizare.

O seamă de alte versiuni românești publicase cu deosebire în Salonul Literar, revistă pe care o scosese la Arad, pe durata unui singur an. (.....)

Ne găseam, deci, la Bellu pe aleea înzăpezită din februarie 1955.

Mă mira numărul mic de participanți.

- Asta nu-i nimic! La Stamatiad au fost și mai puțini – conchise lângă mine, poetul Vlaicu Bârna.

- Cum? A murit Stamatiad? Eu, elev al lui, să nu știu?

După scurt timp stăteam de vorbă pe culoarele Bibliotecii Academiei, cu maestrul Perpessicius.

- Da, bietul Stamatiad s-a stins pe neașteptate. Revelionul și l-a petrecut, închipuiește-ți, la morgă, îmi spuse îndurerat prietenul de viață, de visare cu cel plecat fără întoarcere... (Aproape de ei, Petre Pascu, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1977, p.179-184)

Ploaia vie

Emil MUREȘAN
Poet, Cluj

De sus și de jos,
plouă cu o apă vie
ce unește
ființele-nsetate
de-această apă.
Ea este
când limpede,
luminoasă
ca un curcubeu,
când încețoșată
ca o negură.
În picurii ei,
te-am întâlnit
pe tine

TARE SUNT SINGUR, DOAMNE, ȘI PIEZIȘ

Valeriu ILICA
Eseist, Arad

Încercarea de a reconstitui aventura spirituală a eului poetic arghezian în drumul spre focarul de lumină înseamnă a deschide un comentariu asupra uneia dintre coordonatele definitorii ale poeziei sale. Înseamnă a intra în atingere cu magma neliniștilor interioare, generate de structura faustiană a sensibilității sale poetice. Menit iscodirii tainelor de necuprinsului, Arghezi este un „bateau îvre” aruncat în lupta cu marile mistere ale universului. Este poetul care, *singur și pieziș*, se zbate *între două nopți*, răscolit de pasiunea mistuitoare a certitudinilor. De setea nepotolită a spațiilor luminoase.

Pornit să definească și încercând să măsoare cantitatea de necunoscut ce freamătă în jurul său, autorul *Cuvintelor potrivite* și al *Florilor de mucigai* întreprinde o adevărată călătorie spirituală în speranța găsirii unui fundament al vieții, poezia sa transformându-se astfel într-un *urcuș* spre sferele de necuprins ale transcendentului. E un elan spre înălțimi. Spre începuturi și esențe. Spre afirmare și împlinire. În edificiul de gândire lirică al poetului se plămădesc deopotrivă idealuri mistuitoare și pasiuni torturante. Irump îndoieli, apar, dispar și reapar incertitudini, temeri și angoase. Prind aripi doruri de imensități profunde – toate ipostaze ale unui zbcium interior care își are sorgintea în

deosebita complexitate sufletească a poetului. În multiplele sale fațete lăuntrice. Drumul căutărilor de *o viață întreagă* se vrea și este drumul de la întuneric la lumină. De la credință oarbă, la abdicare mândră și tăgadă, de la smerită căutare, la înfruntare prometeică decretau pe un ton imperativ, tranșant și oficios o seamă de voci critice, din categoria celor agreate, acreditate și aservite propagandei și politicului de odinioară. Trebuie spus că această luptă, plină de deznădejdi și de speranțe, alterna adesea cu vremelnice armistiții spirituale între poet și sufletul său avid de cunoaștere. Era o pace scurtă, însă. Un armistițiu de moment și de conjunctură, pentru că neliniștile argheziene izburneau din nou, asemenea vulcanului care la suprafață pare stins, dar în adâncu-i clocotește magma ce se va revărsa în exterior, aruncând jeturi puternice de foc. Cauza acestor căutări ce fac sufletul poetului să sângereze este dorința nestăvilită de a găsi punctul luminos al universului. Centrul de greutate al cunoașterii absolutului. Puritatea și perfecțiunea. Licoarea divină, în fine, *mărul* după care sufletul său bolnav de adevăr și de certitudini tânjește neconținut. E o aspirație spre o Dumnezeire, spre un transcendent pe care poetul îl consideră singur în măsură să-i asculte, să-i înțeleagă și să-i vindece durerea: *Durerea mea trebuie s-o împărtășesc cuiva și niciun om nu-i în stare să mi-o priceapă și nu are auzul de care sufletul meu are nevoie* – spune Arghezi în *Ce-ai cu mine, vântule?* Fiind o durere cu totul deosebită, de o altă natură, una ce nu poate fi înțeleasă de semenii lui, poetul înalță rugăciuni atotputerniciei Cerului, cerând îndurare și sprijin singurătății și deznădejdii sale: *Dar încă fac rugăciunea mea către tine,*

punct întunecat de lumină în întuneric, căci îmi trebuie un tovarăș, îmi trebuie un stăpân pe care nu-l găsesc, o patrie care să nu semene cu Pământul, un împărat cu care să vorbesc, o cifră.

Această boală a singurătății este una din cauzele neliniștii și zburciunii sale. Negăsind urmele divinității și lovit de nepăsarea celui implorat să se arate, poetul, retras în solitudinea sa, se confesează sufletului, singurul tovarăș care încă nu l-a părăsit. Poetul intră în încăperea sufletului care citea într-o carte fără slove și se adresează astfel acestui medic fără prihană:

*Dormi, sufletul meu? Te-ai culcat?
Plouă și singur mi s-a urât.*

(Dormi?, I, 200)

sau îi cere leacuri care să-i tămăduiască durerile:

Vindecă-mă, suflete.

Vin- acasă, suflete.

Adu leacuri, suflete.

Singura modalitate de potențare a singurătății o găsește poetul în smeritele rugăciuni adresate atotputerniciei transcendentului, în imnurile și cântecele de preamărire a ființei supreme:

Să-ți cânt aş vrea și-s tot neputincios.

În vis și cobza mi s-a destrămat.

Uită-te, Doamne, jos detot, în jos,

Se roagă către tine cel îngenunchat.

(Psalm de tinerețe, Noaptea, 42)

Rugăciunile adresate divinității au ca scop îmbunarea acesteia, întoarcerea stăpânului lumii la starea de credință biblică, la acea vârstă când misterul nu era ascuns, iar transcendentul cobora în mijlocul oamenilor pentru a se face văzut și contemplat. Pentru poet și, mai

ales, pentru aspirațiile sale către cunoaștere, aceasta înseamnă restaurarea atmosferei originale de conviețuire între om și Dumnezeu, este, cu alte cuvinte, revenirea la starea adamică de care vorbea Pompiliu Constantinescu în studiul său despre poezia lui Arghezi. Iată de ce poetul se adresează astfel divinității:

*Nu-ți cer un lucru prea cu neputință
În recea mea-ncruntată suferință.*

Dacă-ncepui de-aproape să-ți dau ghes,

Vreau să vorbești cu robul tău mai des.

De când s-a întocmit Sfânta Scriptură

Tu n-ai mai pus picioru-n bățatură

Și anii mor și veacurile pier

Aici sub tine, dedesubt, sub cer.

(Psalm, I, 34-35)

Finalul poeziei este un timid și tainic și sfiicios reproș adus transcendentului pentru că nu i s-a revelat și lui ca altădată celor din Scripturi; lui Saul, bunăoară. Distihul în cauză sintetizează eliptic, aluziv și alegoric, un parcurs lung, dificil și sinuos. Unul cu urcușuri și coborâșuri. Adesea cu replieri, cu răsuciri pe loc și reveniri în punctul de pornire. Cu amărăciuni, amăgeli și cu sincope. Zadarnic, însă! Paradisul visat și vizat de poet rămâne un trecut la timpul trecut.

Dar mie, Domnul, veșnicul și bunul

Nu mi-a trimis, de când mă rog, niciunul...

(Psalm, I, 35)

Spaima de gol și de singurătate își amplifică dimensiunile în alt **Psalm**, în care poetul se aseamănă cu un copac uitat de Dumnezeu, ce trebuie să-și biruie solitudinea care-l înconjoară amenințător. Psalmul în discuție, prin

temperatura lirică ridicată, este o poezie cum nu s-au scris multe în literatura română și de aceea, pentru a nu-i trunchia frumusețea, vom cita mai mult, fără a renunța însă la comentariu:

Tare sunt singur, Doamne, și pieziș!

*Copac pribeag uitat într-o câmpie,
Cu fruct amar și cu frunziș
Țepos și aspru-n îndârjire vie.*

*Tânjesc ca pasărea ciripitoare
Să se oprească-n drum,
Să cânte-n mine și să zboare
Prin umbra mea de fum.*

(Psalm, I, 24)

Ca unul care avea nostalgia Paradisului pierdut, poetul se vrea un slujitor sigur al lui Dumnezeu, sigur și statornic, dar încrederea i se clatină și cere coloane de susținere. Vrea și caută semne ale existenței materiale a Creatorului suprem. Vrea sensuri noi, simboluri clare și semnificații. Deopotrivă, chip, închipuire și întruchipare. Confesiune lirică ce se remarcă și se detașează prin solemnitatea, seriozitatea și sinceritatea sentimentului invocat Psalmul la care ne referim este un strigăt al tăcerilor interioare argheziene. Dar, în același timp, în egală măsură și la fel de bine, o cantilenă funebră a vremilor defuncte. O poezie tristă, cu epitetu-n bernă:

*Nalt candelabru, strajă la hotare,
Stelele vin și se aprind pe rând
În ramurile-ntinse pe altare –
Și te slujesc; dar, Doamne, până când?*

(idem)

Pătruns de poruncile și învățăturile divine, sortit *a rodi metale și a fi înflorit numai cu focuri sfinte*, poetul își plânge pustiul și singurătatea, așteptarea și secătuirea. Singurătatea – fără

Dumnezeu sau fără un semn care să confirme existența sa – devine un zbulcium torturant, iar izolarea atinge culmi dureroase: *singurătatea va fi însă un prilej de neliniște, de speculație asupra necunoscutului pe care poetul îl purta în el* – constata cu îndreptățit temei același Pompiliu Constantinescu. Poetul, însetat de apariția unei solii divine, o cheamă smerit, în nădejdea că ruga-i va fi ascultată și setea potolită. Pentru poet ar fi o dulce, mult dorită și lină alinare:

*În rostul meu tu m-ai lăsat uitării
Și mă muncesc din rădăcini și sânger,*

Trimite, Doamne, semnul depărtării

Din când în când câte un pui de inger,

*Să bată alb din aripă la lună,
Să-mi dea din nou povața ta mai bună.*

(Psalm, I, 25)

Așteptările poetului sunt însă zadarnice, de vreme ce orice încercare de evadare din cripta însingurării sale înseamnă un nou eșec. De aceea, eroul liric constată cu tristețe și cu amărăciune:

Singurătatea-n zale mi-a străjuit cavoul

Ales pentru odihna rănitului oștean,

*Și a cules auzul catifelat ecoul
Cu șase foi, al frunzei căzute din castan.*

(Asceză, II, 38)

Transcendentul refuzându-și revelarea, poetul încearcă să-i dea de urmă cutreierând imensitatea spațiilor, în speranța că va putea fi găsit la un moment dat pentru a-i mărturisi dorul de absolut, setea de cunoaștere, obsesia marilor întrebări, nedumeriri și neliniști.

Întâlnirea supremă ar fi supremul prilej de a se convinge despre existența materială a stăpânului lumii. De altfel, într-una din prozele sale din **Ce-ai cu mine, vântule?**, Arghezi, pe un ton de confesiune lirică, explică scopul zburciului său prin dorința de a ajunge la certitudini: *am urmat toate potecile, care veneau din afară de lume și ieșeau din lume afară, până la capătul lor pământesc, și m-am oprit, când în pragul prăpastiei, când în marginea stâncii ridicată în gol, - și nici în creștetul piscului celui mai de sus nu l-am găsit. Am colindat țările și am întrebat de el jivinele îmblânite, păsările, frunzele: niciuna nu-l văzuse, dar toate știau că umblă prin apropiere, ascuns ca un hoț sfios dinaintea făpturilor lui; căci îl auzise trecând, cunoscut după pas.* (p.140) Fragmentul citat aici este important pentru că ideea din el, metafora pe care o conține vor fi preluate și prelucrate de Arghezi în poezia **Bine și rău**, în care arată că esența căutărilor sale a fost *nădejdea* că-și va atinge țelul, dar și *îndoiala* între existența și nonexistența ființei transcendente:

*Între nădejde tristă și-ndoială,
Te-am căutat prin bolta siderală.
Te-am căutat pe unde și neunde
Îți bănuiam făptura că se-ascunde.*

.....
*Să fi rămas un loc nemaiumblat
Pe unde nu te-am căutat?*

(Bine și rău, Noaptea, 39)

În goana sa după revelație, puțin credinciosului i se pare a fi zărit, totuși, chipul celui căutat. Totul este însă foarte aproximativ. A fost o revelație parțială sau, mai precis, o iluzie a revelației. Obsedat de ideea întâlnirii cu Dumnezeu, poetului i se pare că deslușește din jocul de umbră și lumini

al asfințitului, proiecția divinității îndelung căutate:

*Într-o-nserare în sfârșit,
Mi se păruse că te-aș fi zărit
În mantia de aur a unui asfințit.*
(Idem)

Această imposibilitate de a ajunge la un rezultat clar, la o înțelegere deplină și definitivă a transcendentului care refuză să coboare și să se arate, rănește și mai mult sufletul avântat spre culmi ce nu pot fi atinse și nici percepute. Pornit să scormonească și să urce spre un ideal intangibil, la Arghezi totul e chin și osândă, mers pe brânci și prăbușire de Sisif spune Al. George în **Marele Alpha**. (p. 9) Lirica sa devine astfel un zbor planat, o autobiografie spirituală, o succesiune de cicluri interioare, un monolog răsucit pe loc din incapacitatea spiritului de a-l întui pe Dumnezeu sau din imposibilitatea fabulei divine de a se transforma în realitate prezentă, tangibilă, așa cum imperios dorește setea de certitudine a poetului. – anticipase și Pompiliu Constantinescu, e adevărat, în cu totul alt context și cu trei decenii mai devreme.

O problemă pe care o cer lămurită aceste înfrigate căutări, acest mers neconținut și fără țintă în necunoscut este cea a *misticismului arghezian*. Mai precis, se cere un răspuns la întrebarea: este sau nu Tudor Arghezi un poet mistic? M. Petroveanu a încercat o rezolvare pe care o considerăm valabilă și justă până la un punct, cel în care observa că nu se poate vorbi în cazul lui Tudor Arghezi de un poet mistic pentru că: *misticul absolut crede și nu cercetează, așteptând întăriri din partea fanatismului propriu, a grației sau a ierarhiei bisericești (nuanțele aprinzătoare de ruguri nu interesează aici), întăriri condiționate oricum de propria fervoare,*

venite deci dinăuntru și nu dinafară, din partea lui Dumnezeu. Or, Arghezi a dorit aprig să cerceteze. (Tudor Arghezi – poetul p.27) Observația se referă, se fundamentează și face trimitere la statutul din ultimul deceniu de viață al poetului, când acesta era perceput ca un creator de primă mărime, dar înregimentat. În deplin acord cu vremea, nu în răspăr cu ea. Alți critici, printre care l-aș numi doar pe Mihai Ralea – luați de val, chemați de „misie” și, oarecum, în mare grabă – nu s-au sfiit să-l facă pe Arghezi materialist și vraci ateu. Totuși, pentru o dreaptă cumpănire, să-l lăsăm pe Ralea să-și dea cu presupusul. Să-și ducă până la capăt sarcina, argumentația și pledoaria: *Imaginea sa despre lume e a unui păgân înfricoșat. Psalmii săi sunt dezolați și reci. Sufletul lor caută mântuirea, dar e uscat, nu mai iubește. Strigătul lor e tocmai neputința credinței... Tudor Arghezi e din familia vracilor, a căutătorilor de esențe ultime, de elixiruri și filtre, dar nu din aceea a preoților, a sfinților și a apostolilor. În Evul Mediu, d. Tudor Arghezi ar fi fost ars de viu.* Sunt sigur că-n epocă – știm noi în care – o asemenea evaluare da bine, dar, cu toată dragostea, musiu, adevărul a fost altul.

Personalitate profundă, de mare complexitate, dar de o desăvârșită discreție, Tudor Arghezi a fost, până în ultima clipă a vieții sale, un mare singuratic. Un însingurat care avea în vene, în suflet și în peniță vocația singurătății. O explicație există. Atent, prudent și controlat în gesturi, atitudini și afirmații, ca unul care „absolvise” Văcăreștii, evita – inteligent și eficace – orice comentariu legat de crez, convingeri intime sau de conștiință. Cu toate acestea, era un interlocutor simpatic, deopotrivă sibilinic și de temut. Deși mulți l-au „frecventat” la Mărtișor,

puțini au putut pretinde că l-au cunoscut pe deplin. În totalitate, și cu adevărat. Unul, și sunt sigur, cel mai îndreptățit dintre ei, a fost confidentul, sfetnicul de taină și prietenul de o viață, vrednicul întru pomenire Bartolomeu Anania. Amintirile sale, relatate cu naturalețe, acribie și har scriitoricesc, demontează multe dintre speculațiile criticii literare referitoare la așa-zisa *evoluție filosofică*, la presupusa înregimentare politică a poetului din ultima perioadă a vieții sale. Concluzia e una singură, dar solidă, credibilă și temeinic argumentată. Chiar dacă la un moment dat a simulat – ca, de altfel, atâția alții în epocă – o pactizare cu regimul, poetul n-a pledat și n-a promovat interesele „cauzei”, n-a servit propaganda păgână și nu s-a vândut politicului roșu. Dimpotrivă, în intimitatea sa, Tudor Arghezi a rămas cel pe care-l cunoaștem cu toții din **Psalmi și Colind, din Rugăciune și Duhovnicească**. Mai pe directă și fără înconjur spus, Tudor Arghezi a fost, din totdeauna și pentru totdeauna, un bun creștin. Un creștin adevărat. Un ortodox autentic. De altfel, cum ar putea fi catalogat și categorisit un Tudor Arghezi care nu concepea să lucreze decât cu Biblia pe masă? Un Arghezi care cunoștea ca un avizat filolog toate traducerile Bibliei în limba română și făcea pe marginea lor comentarii și observații pertinente? Dar un Arghezi care simțea nevoia ca periodic să se ducă la Cernica pentru a-și întâlni „frații” de altădată sau a-și vizita chilia în care ieromonahul Iosif locuise până prin 1905? Știe critica literară aservită și contestatară cum intra în fosta sa chilie, cum privea tăcut și trist în jur, cum se așeza la masă, cum își lua capul în pumni și începea să plângă în hohote și cu sughițuri? Apostolică imagine, să-l vezi

pe Arghezi căinându-se și plângând ca un copil! Auzise, pesemne, poetul cel de-al treilea cântat al cocoșului? Nu știm și nu vom ști-o, poate, niciodată. Să mai notăm, în apărarea poetului și a adevărului, desigur, că Tudor Arghezi făcea repetate vizite și la Patriarhie, de unde împrumuta cărți sau se întâlnea (întâlniri de taină!) cu preafericitul Justinian. Citea și recitea pravila tunderii în monahism, în cinul monahal. Asemenea altor mari personalități, îl preocupa, până la obsesie, convertirea lui Saul pe drumul Damascului, ca de altfel, orice carte referitoare la viața apostolului Pavel. Totul, și în orice împrejurare, se petrecea cu desăvârșită discreție, cu o tristă și tragică luciditate. Și atunci, chiar metaforic vorbind, de ce să fie „ars pe rug”?! De ce-ar fi pus la zid și condamnat la iad poetul? Doar pentru că dă bine astăzi? Că place unora și pentru că se poartă? Așa stând lucrurile, mai ușor cu bârfa, cu micile invidii și răutăți „colegiale”. Gata cu mizeriile gratuite ori cu mofturile, modernismele și miticismele veleitare!

Așadar, oricât ar încerca sau și-ar dori contestatarii, clonțarii și lătrăii, păreristii, povestații și deontologii, în literatura noastră, autorul ***Cuvintelor potrivite*** va rămâne un reper. O răscruce. Iar, pentru cititorul avizat și de bună credință, și Patriarhul de la Mărtișor.

Revenind la tema comentariului nostru, reiterez ideea că nimeni nu poate contesta latura religioasă a poeziei lui Arghezi. Sunt, în opera sa, un număr de poezii care se vor un monolog în jurul Duhului divin și care destăinuie și decopertează astfel o natură singulară, dublată de o fire plină de contraste și contrarii. Una, în permanentă luptă cu limitele procesului de cunoaștere. Psalmii săi – poezii cu cadru, atmosferă religioasă

și relief poetic abrupt, puțin accesibil și greu de escaladat – e foarte adevărat, se îndepărtează uneori de la normele și dogmele ce caracterizează căutarea divinității de către un mistic. De ce ? Pentru că sunt poezii „de vână tare, cu cuvinte tari, ca țaria pietrelor de la temelia marilor catedrale” – opina Lovinescu. Au o vigoare aparte, de arbore sănătos, de pădure neatinsă de foc ori de secure – adăugăm și noi, ca o mică completare. Cert lucru, oscilația eului său poetic între a crede și a cerceta întărește certitudinea că în cazul lui Arghezi, avem de-a face cu o sete nepotolită de cunoaștere, cu o căutare reluată neconținut și neobosit de la capăt. Poezia sa hristică devine astfel o dezbatere lăuntrică, o dureroasă și interminabilă iscodire în necunoscut.

În concluzie fie spus, Tudor Arghezi, prin structura sa sufletească, e un geniu agitat. Este o fire fără astâmpăr și dornică de a cunoaște universul în infinitatea sa. E poetul care, vreme de peste cincizeci de ani, a umblat doar prin unghere neumblate. În fine, e o natură specifică epocii frământate a Evului Mediu, în care trăia ca *bandit, cetățean și poet* François Villon, *fostul coleg de acum cinci sute de ani*, cum îi plăcea lui Tudor Arghezi să-l numească pe marele poet francez, în versurile căruia poetul nostru a găsit ecoul unui suflet zbuciumat ca al lui, ca să-l citez din nou pe Al. George, cel din ***Marele Alpha***. Si, totuși, chiar dacă paradisul începutului de lume nu s-a relevat, pentru Arghezi, un paradis a existat tot timpul. Acesta a fost și se numește ***poezia***.

P.S. Se împlinesc anul acesta, pe 14 iulie, 59 de ani de la moartea lui Tudor Arghezi. Prezentul comentariu s-a vrut o necesară, bine meritată și pioasă aducere aminte. Într-o lume rece și rea, războinică și rățăcită, fără valoare, fără

valori și fără viziune, fără modele și fără idealuri, atât ne-a mai rămas. Măcar din când în când, să ne aducem aminte de marii, adevărații și vrednicii români. Or, la scara istoriei și a poeziei noastre, amfitrionul de la Mărțișor e unul dintre ei. Mai mult, este și va rămâne o fărâmbă dintr-o veșnicie. Alături de Eminescu, Grigorescu și Titulescu. De Iorga, Blaga, Vlaicu, Celibidache și Brâncuși. Și alții, bătrâne bard! Foarte mulți alții, căroră - pe toți Zeii – le simțim lipsa și le ducem dorul, căci copii ai nimănui fiind, tare mai suntem astăzi și singuri, și pieziși!

Despre Mircea Micu altfel...

Liviu NADIȘ
Scriitor, Pecica

Scriu aceste rânduri într-o duminică de ianuarie, aproape de ziua sa de naștere și am să încep cu o strofă din poeziile sale, o strofă tare dragă mie.

„Mamă ești mai frumoasă ca o duminică fără sfârșit
când se aude plânsul ierbii
pierind pe câmpul înverzit.”

S-a născut la 31 ianuarie 1937 în comuna Vârșand, județul Arad. Tatăl său a fost ofițer de jandarmi și a murit în război, mama, văduvă de război a fost casnică. A copilărit în Vârșand și în comuna vecină, Grâniceri unde unchiul său, fratele mamei sale, preot ortodox, s-a ocupat de educația sa, aici a făcut și primele clase de școală. Bunica sa, Ecaterina Handrabur „cea mai teribilă femeie dintre câte am cunoscut”, care avea „o hodaie îngustă”, un fel de sălaș,

unde creștea „șapte câini obișnuiți” După mulți ani a căutat locul unde a fost sălașul buniciei, cu greu l-a găsit, l-a recunoscut după cei trei nuci bătrâni care încă mai erau în pustă.

După 1950 se mută la Arad și studiază la Școala Pedagogică de Învățători pe care o termină și primește repartitie într-un sat de sub munte, este așteptat de oficialități, găzduit într-o locuință pentru învățători, iar administratorul la final îi arată un cui din grindă și-i spune că de el s-a spânzurat celălalt învățător, și-a făcut bagajele și dimineața a plecat de la post. Peste ani a trecut prin satul acela, pe la școală și a vorbit cu învățătorul din sat, cel care a venit după el, care a ascultat aceeași povestire, nu s-a speriat și a rămas în sat.

În ultimii ani de studii de la ARAD a fost cuprins de boala poeziei. „Scriam pe rupe sub îndemnarea și veghea meticuloasă a poetului Alexandru Popescu- Negură. Îl vizitam săptămânal după amiază între 3 și 5. Ne dădea să compunem poezii în formă fixă: sonet, gazel, glosă, rondel.” A frecventat și un cnaclu de la ARAD unde din când în când apăreau și Rusalim Mureșan și Darie Magheru, poeții locali mai cunoscuți. În 1954, toamna, a fost chemat la Filiala Uniunii Scriitorilor din ARAD de către scriitoarea Lucia Demetrius care l-a recrutat pentru Școala de literatură de la București. S-a prezentat în fața unei comisii, la primărie și a fost respins pentru că recitase câteva poezii scrise de Tudor Arghezi și G.Bacovia – poeți considerați la acea vreme decadenți. Publică mai multe poezii în presa locală.

Se angajează în învățământ, la Șiria, la Școala de surdo – muți, ca profesor suplinitor. A lucrat la Șiria peste zece ani. „Fusesem și corist și

instructor de brigadă artistică și activist U.T.M. și poet raional și profesor suplinitor la o școală de surdo – muți și...” Da, a făcut parte și din comisiile mixte de lămurire a țăranilor ca să se înscrie în gospodăria agricolă colectivă unde „tot degustând din vinuri am izbutit să colectivizeze vreo cinci podgoreni individuali.” Poetul povestește o întâmplare din perioada de lămurire a țăranilor să se înscrie în colectiv, cu un țăran din Șiria care nu voia să se înscrie și avea un scenariu bine pus la punct. Primea comisia, îi ospăta cu mâncare și băutură, dar când trebuia să semneze cererea de înscriere, arunca o funie pe grindă se urca pe un scaun și striga că se spânzură și să aibă ei grijă de prunci. Comisia pleca, se întorcea peste câteva zile și se petrecea același scenariu, până a venit un activist mai versat care i-a spus să se spânzure, nu s-a spânzurat și până la urmă a semnat cererea.

În 1965 a plecat la București, ducând cu el umbra vișinului din curtea casei în care mama sa aștepta zilnic poștașul să-i aducă vești din orașul cel mare. A fost angajat la Uniunea Scriitorilor de către Zaharia Stancu, cu atribuții administrative, având ca director pe Traian Iancu, poetul baladist, crescut la școala lui Petru Groza „băiatul de țărani din Făget a făcut un idol din ilustrul politician și mărturisește că a învățat de la el staiful, diplomația temperată, utilitatea surâsului și știința administrației ireproșabile”.

Au lucrat împreună peste 15 ani ocupându-se de casele de creație ale scriitorilor, de probleme administrative și de multe altele. Când apăreau probleme mai deosebite, Zaharia Stancu îl certa, îl întreba cine l-a angajat și-l cerea să-și dea demisia, a fost cerute

nenumărate cereri de demisie care nu au fost aprobate niciodată. După zece ani când a venit la Șiria pentru a scrie despre gospodăria colectivă și despre podgoreni, mulți l-au recunoscut, a fost primit cu multă bucurie, cel care l-a dus cu șareta să-i arate realizările gospodăriei colective era cel care a folosit scenariul cu spânzurătoarea înainte de a se înscrie în colectiv.

Amintirile din satul natal îl fac să revină, să re trăiască secvențe din copilăria sa. A căutat pădurea de soc de la marginea satului „în care bunica mea s-a dus să moară într-un amurg de mai”, Duminică „când înfloreau socul, mirosul lui te amețea. După douăzeci de ani „m-am dus de unul singur „La izvoare” în apa cu sclipiri de metal, unde de câte ori era să mă înec, acum pruncii satului se scaldă și înoată în acea porțiune ca într-un bazin olimpic.” Iubitor de sat, de pământ, de țărani într-o scurtă povestire „Cum crește grâul” ne face părtași la discuția cu prietenul său, inginerul Z.E. care ș-a adus tatăl, țăran din Gorj în vârstă de 70 de ani să ierneze la bloc în București. Totul a fost bine, bunicul îi povestea nepoțelului despre cai, despre câini, îi spunea povești, dar într-o zi a dispărut de la bloc, nu a venit nici seara, au început să se îngrijoreze, nu a spus la nimeni nimic. L-au căutat pe la spitale, pe la urgență, nimic. A apărut seara, târziu, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic, au început să-l descoase, apoi l-au întrebat unde a fost, nu au reușit să afle nimic, s-a culcat liniștit, după ce a întrebat de nepot, la multe insistențe a spus că doar lui o să-i spună unde a fost. În cealaltă zi i-a spus nepoțelului că a fost să vadă cum crește grâul și că dacă va fi cuminte o să-l ducă și pe el. Mircea Micu a fost toată viața un mare iubitor de pământuri, de țărani, de cai, de

oameni și de mama sa pentru care a scris cele mai frumoase poeme. În curtea casei aveau un vișin bătrân a cărui umbră l-a însoțit pretutindeni. Spre bătrânețe i-a propus mamei sale să se mute la bloc unde ar fi mult mai ușor pentru ea, propunerea a venit după multe ocolișuri și răspunsul a fost cu o relatare a discuției avute cu o vecină, mutată la bloc care i-a spus că se simte ca într-un cavou, iar unchiul său, preot pensionar, l-a întrebat cum crede el că ar putea muta vișinul cel bătrân din curtea lor în alt loc. Am ales din multele întâmplări povestite de Mircea Micu, dar câteva legate de sat, de pământuri, de tinerețe, de familie, de mama sa dragă, un arădean adevărat, talentat, făuritor de poeme pline de iubire și de dor.

Sursa

Mircea Micu – Întâmplări cu scriitori și alte năluciri
Editura Sport – Turism, București, 1985

Ursătu

Eugenia PONTA PETE

Poet, Pecica

Gata-i zâua, iară-i sară,
Da, ca nișcând, prima oară,
Parcă sânt că mi să zbat
Nișce fluturi în stomac.
Și, dă mă gângesc mai bine,
Șciu baiu dă inge vine...
Când vineam az dă la câmp,
Tăt voioasă, fluierând,
Îm ieși în drum Ionică.
El sângur, io sângurică...
Când m-o strâns în braț-o dată,
Înșepui să trămur toată.

Dac-aț ști cât mi-i dă drag!
Că îi subțârel și 'nalt.
Și la joc ne potrivim,
Ca doi golumbași plucim.
El mă-vârce mai cu foc,
Pă su mâna lui mă-ntorc.
Când mă pringhe la uliță,
Iute-m dă căce-o guriță!
Și-m spune că i-s mai dragă
Dăcât lumea asta-ntreagă!
Tare-aș vrea să fie-a meu,
Că niciunu nu-i ca el,
Și-are-o casă...un palat,
Îi șel mai bogat dâ sat.

Șciu că buna, drag dă ea,
Când trăia, îm tăt zâșea,
Că naince dă mărit
Poț visa șe ți-î ursât.
Iac-on fir dă busuioc!
Să îm fie cu năroc,
Su perină l-oi așaza,
Ca să vād șe oi visa!

.....

Doamne, fain am mai visat!
Parc-o fost agevărat!
Șciu acum șe mi-i sortit,
Ciar așa cum am dorit.
Doamne-Ajută! Să-m trăiască!
Visu să mi să-mplinească!

Publicistul Slavici, mai puțin cunoscut

Dan ROMAN
Scriitor, Arad

În general, lucrările de maturitate ale marilor scriitori tind să acopere, cu greutatea lor, tot ce s-a petrecut înainte. Ioan Slavici suferă, în mod special, de pe urma acestui neajuns. Posteritatea l-a fixat ca autor canonic al nuvelei *Moara cu noroc*, ca moralist aspru al satului transilvănean, ca scriitor al tensiunilor dintre caracter și destin. Această imagine este una justă, meritată, și nicio lectură serioasă n-o poate ocoli. Dar lasă în umbră un Slavici mai puțin cunoscut: pe tânărul de douăzeci și ceva de ani care a publicat în periodicele arădene texte care nu seamănă deloc cu ceea ce numim azi „literatura slaviciană”.

Aradul acelor ani a fost un mediu destul de tensionat. Oraș cu structură etnică diversă, cu instituții românești active — Preparandia, Institutul Teologic, ASTRA și alte societăți culturale — cu o presă care reflecta direct presiunile politice ale epocii, a oferit unui tânăr cu antene sociale bine calibrate sursele de inspirație de care avea nevoie. Slavici ajunsese la Arad ca practicant în cancelaria avocatului M. V. Stănescu, proprietarul foii umoristice *Gura Satului*. Textele publicate în acea perioadă a tinereții sale poartă amprenta unei persoane care scria nu pentru că și-ar fi planificat o carieră literară. Tânărul Slavici scria, după cum va mărturisi mai târziu în memoriile sale, pentru că nu putea altfel: nu era în stare să se stăpânească.

Scrierile literare apărute în *Gura Satului* între 1872 și 1873 sunt trei la număr și fiecare mizează pe un tip diferit de comic, construind împreună un mic dosar al observației sociale. *Nărodul curții* este o poveste în cheie de snoavă, în care un personaj aparent marginal reușește, prin jocul abil al limbajului, să răstoarne raporturile de putere și să ajungă împărat. Finalul — „éca d'in narodu imperatu mare” — e mai mult decât o concluzie amuzantă; e o observație justă despre destinul autorității ținute de orgoliu și aparențe. *Peștele pe brazdă* merge în altă direcție, abordând mecanismele nebănuite ale psihologiei de cuplu. Slavici urmărește cu ochi rece cum o babă înțeleaptă fabrică deliberat „nebunia” soțului, dovedind, cu umor, inteligență practică. Ambele scrieri trădează interes pentru mecanismele comportamentale umane, ceea ce se va transforma mai târziu într-o constantă a prozei slaviciene.

Al treilea text este *Revoluțiunea din Perlesci*, apărut în unsprezece numere ale revistei și cel mai consistent dintre toate. Prin dimensiune și ambiție, se detașează net de celelalte două. O scriere greu de clasificat: parodie politică, pamflet, farsă cu pretenții epice? Slavici o numește, cu ironie transparentă, „roman tragicomic”, precizând, în aceeași notă, că l-ar fi scos „din niște manuscripte de la Ispania”.

Sămânța textului se află în ceva ce s-a petrecut cu adevărat: în februarie 1872, la Păuliș, lângă Arad, o anchetă administrativă împotriva unui notar local s-a transformat într-o derută generală a autorităților și în intervenție militară. Slavici a participat direct la eveniment, sfătuind sătenii în ziua anchetei și fiind consemnat în documentele oficiale drept „autor moral” al agitației. Autoritățile

maghiare au notat cu îngrijorare că, după ce vorbise poporului, el și complicii săi „și-au sărbătorit ziua plină de glorie” la restaurantul din Păuliș. Ficțiunea i-a oferit, un an mai târziu, ocazia de a prelucra această experiență, îmbrăcând-o în straie comice.

Personajul central, avocatul Spulberu, cu numele său de o grandiozitate paralizantă — „Juniu Iuliu Marcu Brutu Catone Augustu” — este un tribun popular construit ca figură grotesc-eroică. El îi fascinează pe cizmari cu discursurile sale, în timp ce la auzul său vrăbiile „încetau cu ciripirea lor lipsită de intelesu.” Însă pentru autoritățile maghiare, Spulberu constituie un pericol dovedit: a mâncat mămăligă cu lapte, a declarat public că îi place fasolea, nu purta pînteni și nu își punea catran pe mustăți.

Dincolo de profilul său de agitator național, Spulberu are o slăbiciune care devine resortul comic central: este îndrăgostit de Giza, tocmai fiica mijlocie a comitelui suprem — omul pentru care el reprezintă pericolul daco-roman întruchipat. Această iubire îl împinge spre un gest de o imprudență totală: într-o noapte, cu o chitară cu șapte corzi din care două lipsesc, una e ruptă și una răgușită, se strecoară în grădina comitatului ca să îi cânte Gizei o serenadă. Întâlnirea are loc, sentimentele sunt mărturisite, dar câinele Tisza pune capăt idilei. Bastonul și o bucată din mantaua lui Spulberu rămân în urmă ca dovezi. Spionul Csehfy, care îl supraveghează neîncetat, nu vede o serenadă: vede un complot. Trei sute de oi, optzeci de găște și treizeci de vaci adunate la marginea târgului sunt inventariate drept muniție pentru cavaleria daco-romană. Din această eroare de lectură a realității se dezvoltă o

întreagă avalanșă: depeșe alarmiste, ședințe ministeriale nocturne, trei regimente de honvezi puse în marș.

Raportul final al generalului italian Concini, singurul personaj cu mintea limpede din poveste, explică totul cu o frază: nu fusese o revoluție daco-romană, ci o organizare de ovații de bun venit la întoarcerea comitelui în comitat. Urmările rămân totuși concrete și sumbre — 73 de morți și 16 răniți, după ce două contingente militare se bombardaseră reciproc în pădure, fiecare crezând că luptă cu inamicul. Dintre răniți, notează raportul cu o notă de sarcasm, „numai unul pórta ran'a în peptu; cei-l-alti sunt raniti în dosu.” Frica fabricată din semne identitare banale — mâncatul mămăligii, pletele lungi — a produs moarte reală. Comicul și tragicul coexistă fără să se excludă, ceea ce face din *Revoluțiunea din Perlesci* o scriere mai serioasă decât pare la prima lectură și, totodată, mai actuală decât și-ar fi imaginat autorul ei.

Cealaltă față a publicisticii arădene a lui Slavici e mai puțin spectaculoasă, dar la fel de revelatoare pentru înțelegerea omului din spatele scrisului. În foaia bisericească *Lumina*, între 1873 și 1874, publică o serie de articole despre școală și organizarea învățământului românesc. Tonul este direct, uneori aspru, fără condescendența pe care o afișează mulți intelectuali când vorbesc despre popor. Slavici nu cruță nici clerul — pe care îl consideră insuficient pregătit pentru misiunea educativă, deși îl vede ca singura instituție capabilă să ancoreze școala în viața comunității —, nici elitele intelectuale care proiectează asupra satului propriile aspirații, ignorând că țăranul va trimite copilul la școală abia când va simți singur că are nevoie de carte, când ea va deveni un răspuns la o nevoie reală, nu o obligație impusă de

sus. „Dați poporului cultură și el se va face respectat; va ști să-și câștige drepturi” — fraza dintr-unul dintre aceste articole sună programatic și are o claritate ce nu se va mai regăsi la fel de tranșantă în scrierile sale ulterioare. Cel care va construi mai târziu personaje frânte de presiunile banului și ale mediului social era, la douăzeci și ceva de ani, convins că educația constituie singura cale de rezistență colectivă autentică și durabilă.

Privite împreună, textele literare din *Gura Satului* și articolele pedagogice din *Lumina* formează portretul unui scriitor în devenire care și-a construit vocea în contact nemijlocit cu o realitate politică și socială apăsătoare: cancelaria unui avocat, o revoltă țărănească, presiunea cotidiană a unui oraș în care identitățile naționale scăpărau adeseori scânteii.

Aceste texte au rămas quasi-necunoscute marelui public vreme de un secol și jumătate,

Volumul *Junele Slavici: literare și școlare. Primele scrieri în periodice arădene (1872–1874)*, apărut la finele anului 2025 la Editura Hereditas și „Vasile Goldiș” University Press, în cadrul Colecțiilor Aradopolis, face un gest simplu și necesar: le tipărește, cu grafia originală păstrată, însoțite de un studiu introductiv care le restituie contextul.

Este un volum care nu pretinde să rescrie ierarhiile literare și nu revendică pentru textele recuperate un loc pe care nu l-ar merita. Face ceva mai modest și, totodată, mai util: deschide o fereastră spre un Slavici pe care nu l-am citit. Un Slavici care merită citit pentru că ne arată de unde a pornit drumul spre marele scriitor pe care îl știm.

“... CÂND VEȚI AVEA NEVOIE DE EI, EI VOR JUCA GOLF ...”

(Edward Nicolae Luttwak – expert
în studii strategice)

Marius-Ioan GREC
Istoric, Arad

**EDWARD
NICOLAE
LUTTWAK,** s-a
născut în 1942 într-o
familie evreiască

înstărită din Arad, fiind cel mai mic dintre cei trei frați, locuind pe o stradă în apropiere de piața Teatrului. Mama sa, Clara, era din Timișoara; vorbea foarte bine limba franceză și era pasionată de literatură și de jocul de tenis. Tatăl său, Iosif, era din Arad. Mai târziu, avea să deschidă prima fabrică de mase plastice din Europa, la Palermo, în 1949. Familia a părăsit România în noiembrie 1947, după victoria comuniștilor, cu unica navă românească de pasageri, „Transilvania”, pe traseul Constanța-Napoli. Urmează școala elementară la Palermo, de unde, la vârsta de 11 ani, pleacă în Maria Britanie. Aici va urma „Carmel College” și „Quintin Grammar”, iar apoi „London School of Economics”, obținând o licență în economie analitică, în 1964; ulterior își va desăvârși pregătirea în Statele Unite ale Americii.

Asociat senior la Centrul pentru Studii Strategice și Internaționale din Washington DC, își va publica prima carte, „Lovitura de stat. Ghid practic”, la o vârstă tânără, de numai 26 de ani.

În ultimele patru decenii a adus contribuții remarcabile - în multe cazuri

profund originale - în numeroase domenii academice, dintre care menționez: strategia militară, istoria Imperiului Roman, istoria Imperiului Bizantin, relațiile internaționale sau științele economice. Vorbește fluent în cel puțin șapte limbi: engleză, franceză, ebraică, italiană, spaniolă, coreeană, chineză; este căsătorit cu Dalya Luttwak, sculptoriță, născută în Israel.

Face parte din categoria acelor intelectuali care nu se ascund după cuvinte, dimpotrivă provoacă prin ideile revoluționare pe care le susține. În ultimul deceniu a vizitat România de două ori devenind Doctor Honoris Causa al Universității București, Universității de Vest "Vasile Goldiș" din Arad și Universității de Vest din Timișoara.

Am avut prilejul să-l însoțesc în aceste vizite fiind unul dintre cei care a contribuit la organizarea lor. Ne-a apropiat foarte mult și pasiunea pentru Istoria Imperiului Roman, teza de doctorat a expertului american susținută în istorie a avut ca subiect "Marea strategie a Imperiului Roman", iar teza mea de doctorat fiind tot pe istorie militară romană cu referiri la Legiunea a V-a Macedonica și provincia "Dacia Porolissensis" ne-a deschis un canal de comunicare greu accesibil pentru alții. Într-un interviu acordat universității, Ed. Luttwak sublinia: **"... sfatul meu ca expert în studii strategice este să faceți lucrurile singuri, fiți independenți, să nu depindeți de nimeni pentru că amintiți-vă când veți avea nevoie de ei, ei vor juca golf..."**

Cine apelează la serviciile expertului american? evreu cu origini românești, care la un moment dat mărturisea că mama lui gătea românește, iar tatăl său asculta muzică românească.

Acum cinci ani, de exemplu, înainte de a veni în România a fost invitat în Japonia pentru a pune "pe picioare" o instituție pe care japonezii nu o aveau, similar cu Consiliul Suprem de apărare a țării... a fost și este consultat de toate administrațiile americane și îmi spunea într-o zi: ... cel mai mult mă detestă generalii americani pentru că trebuie să învețe după lucrările unui civil...

Venind de la Timișoara la Arad, după festivitatea de Doctor Honoris Causa, Edward ne spunea "... acum mergem să vedem submarinele". Mă gândeam ce submarine în plină câmpie? Apoi am aflat ... la Ghiroda, lângă Timișoara o firmă cu capital Italian în cea mai mare parte construiește componente pentru submarine militare ... de fapt întregul submarin, care mai apoi este ansamblat la mare ... Acolo am aflat că tragedia submarinului Kursk soldat cu 118 morți din august 2000 ar fi putut fi evitată dacă ar fi fost dotat cu o piesă relativ simplă produsă la Ghiroda.

Edward Luttwak crede că România poate deveni o forță în Marea Neagră dacă se dotează cu submarine; din păcate noi nu avem o astfel de dotare. La câteva săptămâni după această vizită, Vasile Dâncu – ministrul apărării atunci – anunța într-o conferință că România ar trebui să se doteze cu submartine ... de atunci însă, nimic. Să fi fost un ecou al vizitei noastre?

Filosofia lui Luttwak se bazează pe o fină observație a realităților istorice:

"Logica paradoxală a strategiei contrazice logica vieții de zi cu zi, merge împotriva tuturor definițiilor noastre normale ale inteligenței. Strategia are sens pentru cineva doar dacă înțelege dialectica. Dacă vrei pace, pregătește-te de război. Dacă vrei război, dezarmează și vei avea parte de război. Elitele virile

și belicoase înțeleg instinctiv acest tip de gândire.”

Părerile lui Edward Luttwak pot părea, la prima vedere șocante, dar dacă le analizăm, cu răbdare, în liniște, ne dăm seama de profunzimea acestora. Pentru a ilustra cele afirmate îi dau cuvântul lui Ed. Luttwak:

“Kissinger, la 88 de ani, scrie broșuri pentru Kissinger Associates. Ultima sa carte despre China este o asemenea lucrare, scrisă de personalul de la Kissinger Associates. Este concepută astfel încât să intre în grațiile autorităților chineze și nimic altceva.”

“Îl cunosc personal foarte bine pe Kissinger ... Deși mi-am petrecut multă vreme vorbind cu el, nu am absolut nici o idee despre cine e cu adevărat. Cartea lui se încheie cu un imn înălțat prieteniei SUA-China și cu ideea că toate țările trebuie să se acomodeze cu această relație...”

“ ... orice dictatură creează un mediu nefiresc, analog cu acela în care ieși țăranii de la câmp și-i pui într-o armată, unde li se dau uniforme, sunt formați și supuși unei discipline. Dictaturile încearcă să transforme populații întregi în regimente disciplinate. Regimul nord-coreean duce încercarea asta la extrem, antrenând efectiv toată populația în cadrul unor regimente.”

“ ... O mică parte dintre egipteni sunt occidentalizați, prin urmare au întors spatele Islamului, indiferent de credința lor personală. În rest însă, nu este loc pentru civilizație în Egipt alta decât cea islamică, ... ”

“ ... pentru o scurtă perioadă, de mai puțin de doi ani, Bush și Administrația Bush au avut mare chef să promoveze democrația. Au luat un târnăcop și s-au năpustit la un zid,

aparent făcând impresie, și poate că au cauzat și niște daune structurale. Războiul din Irak, cu înfrângerea, umilirea și execuția unui dictator, a fost o mare lovitură de târnăcop...”

“ ... Obama nu diferă cu nimic de majoritatea administrațiilor anterioare care vin, la instalare, cu soluții de-a gata pentru conflictul arabo-israelian. Jimmy Carter a fost primul, și planul său a fost redactat de Zbigniew Brzezinski. Planul a dus la călătoria lui Sadat la Ierusalim, pentru că avea strălucita idee de a-i supune pe egipteni și pe israelieni la un condominiu sovieto-american – era o idee groaznică, așa că Sadat și-a creat propria lui realitate...”

“ ... Succesul Israelului ca stat a devenit posibil grație amenințărilor arabe de diferite tipuri. Violența arabă sau amenințările cu violența fac parte din meniul israelian ... Lenin a spus: „Puterea este masa înmulțită cu coeziunea”. Violența arabă generează coeziunea evreiescă. Coeziunea transformă masa în putere. Israelul a avut o masă foarte mică și o coeziune foarte mare. Dacă palestinienii ar fi înțeles asta, i-ar fi atacat pe evrei cu flori...”

Sfatul meu pentru autoritățile noastre ... cereți părerea adevăraților specialiști atunci când doriți să faceți o strategie viabilă de apărare a țării ... pe cât posibil experți iubitori de România, cum este de exemplu Edward Nicolae Luttwak.

https://monitorulzilei.ro/2026/02/25/marius-ioan-grec-cand-veti-avea-nevoie-de-ei-ei-vor-juca-golf/#google_vignette

ORIZONTURI ALE CERCETĂRII ARHEOLOGICE

Marius Ioan GREC,
Arheolog expert

Moto: „În știință este un foarte mare merit să se caute și să se ducă mai departe adevărurile insuficiente pe care le-au posedat anticii.” (Goethe)

În secolul al XX-lea, arheologia s-a structurat ca disciplină științifică, reușind să-și formeze o metodologie de lucru, verificată și perfecționată de-a lungul secolelor; s-a câștigat astfel în precizia cercetării, arheologul fiind conceput, din ce în ce mai mult, ca un om al rigorii, al preciziei expunerii. De multe ori, specialistul arheolog este perceput ca unul care tinde să-și autonomizeze disciplina, discursul său fiind unul prea special pentru marele public. În spatele acestei necesități de cercetare trebuie să vedem însă valoarea cercetării arheologice.

Obiectul de studiu al arheologiei este antichitatea, vechile civilizații. Nu este vorba doar despre o simplă arhivare a vestigiilor antice cu scop informativ. Este vorba despre o largă introspecție în vechi lumi, de mult apuse, dar care au precedat și au lăsat urme adânci în spiritualitatea contemporană. Însăși evoluția speciei umane ar fi superficial cunoscută, fără efortul specialistului arheolog. Trebuie făcută distincția, între specificitatea tehnică a muncii arheologului și valoarea culturală a descoperirilor și interpretărilor acestuia.

În esența ei, arheologia este știința care utilizând metode și tehnici speciale—aflate într-o continuă perfecționare—descoperă, studiază și interpretează, resturile materiale ale activității umane din epocile îndepărtate, care astfel devin un prețios izvor istoric.

Arheologia s-a dezvoltat în special prin cercetarea civilizației și artei greco-romane, făcându-se pași uriași în perioada postbelică. Este, firesc, rezultatul unei rafinări a metodelor de cercetare, a unei abordări—pe categorii de documente—cu metodologii specifice. Această diversificare în abordarea cercetării de tip arheologic poate duce la pericolul autodistrugerii disciplinei printr-o prea mare îngustime a sectorului cercetat. Se poate produce o blocare în circulația ideilor între specialiști, pe orizontală, dar și pe verticală de la specialiști către marele public.

Pentru a se evita o asemenea disfuncționalitate, pentru a se găsi punți de legătură cu omul nespecialist, dar dornic de cunoaștere, în ultima perioadă au apărut cărți care încearcă să mijlocească acest dialog. Este vorba despre apariția unor lucrări de popularizare, în care, prin păstrarea în linii mari a explicațiilor de ordin științific, se încearcă explicarea și prezentarea unor descoperiri, a unor monumente sau chiar civilizații, în termeni ușor de înțeles. O capodoperă a genului este lucrarea lui C. W. Ceram „**Zeii, mormintele, cărturarii. Romanul arheologiei**”, București, 1968 (lucrarea a apărut într-o primă ediție în anul 1949, iar mai apoi în mai multe ediții), care uzând de un limbaj științific și un stil atractiv are mare priză la public. Un alt model de prezentare a rezultatelor cercetărilor arheologice s-a obținut prin

tratarea unor aspecte ale vieții cotidiene din diferite epoci și civilizații. Începutul l-a făcut Jerome Carcopino în lucrarea „*La vie quotidienne a Rome a l'apogee de l'empire*” (1936) - varianta în limba română: J. Carcopino, *Viața cotidiană în Roma la apogeul imperiului*, București, 1979, care a devenit apoi un model al unei colecții dedicată vieții cotidiene în diverse civilizații și epoci.

De foarte multe ori, cercetătorul arheolog nu este dublat de un scriitor de talent. El asistă – fără să poată interveni – la modul cum descoperiri pe care le cercetează ca specialist, își fac drum propriu în conștiința publicului și prind rădăcini la cele mai diverse medii culturale, chiar și acolo unde lucrările lui nu au practic nici un impact. Ideea de „antichitate”, în cadrul culturii de masă nu este întotdeauna legată de gustul pentru „clasic” sau pentru „frumos”. O expoziție de arheologie poate să fie de succes chiar dacă nu are „capodopere” sau ceea ce este mai grav, capodoperele nu sunt remarcate – dacă nu cumva vizitatorul este avizat din timp – fiind surclasate de obiecte de uz comun.

Un exemplu, care mi-a rămas în memorie, îl voi relata în continuare:

Acum circa 30 ani, Muzeul din Turda a inaugurat o expoziție deosebită, în intenția de a se prezenta cele mai valoroase exponate descoperite în castrul legiunii V Macedonica care a staționat aici în perioada 168–274/275 și în anticul oraș Potaissa (Fac mențiunea că am activat în colectivul de cercetare al castrului de legiune de la Potaissa, colectiv condus de cercetătorul - prof. univ. dr. Mihai Bărbulescu, de la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj – aproape două decenii (1982-2000), fiind autorul analizei materialului tegular ștampilat din castru, material publicat în

mai multe volume). S-a amenajat, cu mult gust, o „sală a tezaurului”, unde au fost expuse – în vitrine distincte, luminate discret – obiecte deosebite, adevărate opere de artă: statuete din bronz „*Jupiter de la Potaissa*” (în imagine), „*Mars de la Potaissa*”, o colecție de monede romane din argint, un fragment de cămașă de zale de mari dimensiuni – păstrat intact, reliefuri votive... Pentru a ajunge în „sala tezaurului” trebuia trecut printr-o altă sală, unde s-a amenajat – în mijlocul ei - o expoziție cu material tegular roman (cărămizi, țigle, olane, tuburi ceramice, antefixe) care pentru a fi mai atractiv a fost aranjat sub forma unui acoperiș. Marea majoritate a vizitatorilor au fost impresionați de acest aranjament al materialelor de construcție, de calitatea lor, decât de valoarea artistică a obiectelor din „sala tezaurului”. Era poate o expresie a tendinței artei contemporane – în expansiune astăzi – de a evidenția obiectul industrial de serie. Caracterul bilateral al arheologiei, cu un front către operele de artă și cu celălalt spre artefactele de uz curent, este – fără îndoială – în avantajul acesteia. Necesitatea de a examina și de a înțelege aspecte concrete ale producției de bunuri (chiar și ale celor artistice), inclusiv operațiile manuale pe care le presupune, dau muncii arheologului o ancorare solidă în real. Interesul omului obișnuit pentru munca manuală (mai ușor de înțeles), este o stare de fapt care nu este suficient de bine exploatată. În același timp, handicapul arheologului de-a avea de a face – în cele mai multe cazuri – cu obiecte fragmentate sau degradate de uzura timpului, se poate întoarce în favoarea sa; procesul de restaurare, de reconstituire (începând chiar cu tehnica de explorare a „sitului”)

devine un canal de comunicare cu publicul, ca o introducere în demersul cercetării (P. Alexandrescu, *Uzul și abuzul de arheologie*, în N. Himmelmann, ***Trecutul utopic (arheologia și cultura modernă)***, București, 1984, pp. 5–12).

Arheologia este o disciplină, legată prin esența ei de cronologie, de spațiul temporal la care se raportează cercetarea. Din acest punct de vedere cercetarea arheologică propriu-zisă, desfășurată prin săpături arheologice, se subîmparte în patru ramuri distincte:

Arheologia preistorică;
Arheologia clasică;
Arheologia medievală;
Arheologia experimentală.

Arheologia preistorică.

Această ramură a arheologiei se desprinde din arheologia clasică, după mijlocul secolului al XIX-lea. În acea perioadă au început să fie cercetate stațiuni preistorice (primii care au făcut asemenea cercetări au fost arheologii francezi). Arheologia preistorică a preluat tehnicile generale cu care opera și operează și astăzi arheologia, adaptându-le însă necesităților cercetării epocilor cele mai vechi din istoria omenirii. În cazul arheologiei preistorice munca specialistului este mult mai migăloasă, atenția acordată săpăturii arheologice trebuie să fie sporită, deoarece vestigiile descoperite pot fi ușor confundate cu simple obiecte naturale care nu au suferit acțiunea umană. Arheologul preistorician trebuie să păstreze o strânsă legătură cu specialiștii paleontologi, paleobotaniști, paleozoologi, paleogeologi, paleoantropologi...

Arheologia preistorică este singura metodă de investigare a celor mai vechi epoci din istoria omenirii. Preistoria, ca istorie a apariției omului și răspândirii acestuia pe întregul glob, se bazează aproape exclusiv pe cercetarea și interpretarea dată de specialistul arheolog.

Arheologia clasică (antică)

Aceasta este cea mai veche ramură a arheologiei. Primele cercetări arheologice—atât întâmplătoare, cât și sistematice—au vizat monumentele antichității orientale, dar și greco-romane. Admirația ruinelor (încă vizibile în perioada Renașterii și a Iluminismului), a condus la cercetarea arheologică propriu-zisă, în complexe arheologice (situri arheologice), prin cercetări sistematice.

Arheologia clasică este ramura care a dezvoltat cel mai mult tehnicile de lucru, de săpătură arheologică, a modernizat instrumentarul cu care opera, oferind vestigii dintre cele mai diverse și bogate (atât sub aspect istoric cât și sub aspect artistic). Acest lucru a fost posibil deoarece este vorba despre o perioadă istorică bogată în vestigii, o perioadă în care s-au pus bazele gândirii moderne.

Cercetarea complexelor arheologice clasice s-a făcut prin metode tradiționale, dar și prin metode experimentale noi, moderne: cercetarea aeriană (recent cercetarea cu ajutorul sateliților), cercetarea submarină sau metode de prospecțiune electrice și electromagnetice.

Arheologia medievală

În ultimul secol și jumătate arheologiei i-a fost încredințată sarcina de a oferi istoriei informații

fundamentale despre începuturile evului mediu, dar și despre multe alte probleme nu îndeajuns de lămurite ale epocii. În acest caz cercetarea arheologică a pornit, în primul rând de la monumentele arhitectonice aflate în picioare, efectuându-se săpături în interiorul, dar și în exteriorul acestora. Au fost cercetate, în acest fel, monumente arhitectonice eclesiastice, dar și obiective civile: cetăți, castele, fortificații... La începutul secolului al XX-lea, apăreau primele lucrări valoroase dedicate cercetării arheologice medievale, acestea fiind realizate de către arheologul francez J. A. Brutsails („*L'Archeologie du Moyen age et ses methodes. Etudes critiques*”, Paris, 1900 și „*Precis d'archeologie du Moyen age*”, Toulouse, 1908).

Tehnicile utilizate de această ramură a arheologiei sunt, în esență, cele utilizate de arheologia clasică, la care se adaugă specificul situației concrete a obiectivului supus cercetării. Nu de puține ori situl arheologic este un monument arhitectonic aflat în funcțiune. În această situație, sunt implicate discipline și tehnici, în concordanță cu situația concretă: istoria arhitecturii, istoria artei, tehnici de conservare și restaurare „pe viu” a monumentelor. Arheologia medievală dispune de mai multe puncte de referință pentru stabilirea unei cronologii absolute; la toate acestea se mai adaugă informațiile care pot fi oferite de izvoarele documentare.

În ultimele decenii, istoria acordă o importanță tot mai mare începuturilor evului mediu. Sunt solicitate arheologilor tot mai multe informații, în special despre începuturile vieții orășenești, a fenomenului urbanizării, dar și despre satul medieval. O direcție

nouă a cercetării, care a oferit până în prezent rezultate importante, dar care trebuie tot mai mult abordată este cercetarea, prin metode arheologice, a satelor medievale dispărute.

Arheologia experimentală

(Informații preluate din materialul PROIECT DE ORGANIZARE A PARCULUI ARHEOLOGIC CUCUTENI, editat de Complexul Muzeal Național MOLDOVA-Iași, Muzeul de Istorie a Moldovei și Universitatea AL. IOAN CUZA, Iași, Facultatea de Istorie)

Dacă primele trei ramuri ale arheologiei (cea preistorică, cea clasică și cea medievală) fac parte din ceea ce se poate numi cercetarea clasică arheologică, arheologia experimentală este o direcție nouă în cercetare care pune accentul, în special, pe valorificarea rezultatelor cercetărilor obținute cu ajutorul primele trei ramuri. Se urmărește realizarea, în mod experimental, ambientului unei anumite societăți-antice sau medievale, bine cunoscută prin cercetări sistematice efectuate în campanii arheologice numeroase, de cunoaștere a mediului social respectiv. În ultimii ani, în special în țările dezvoltate din punct de vedere economic, s-a declanșat o adevărată modă a realizării de PARCURI ARHEOLOGICE, care să pună în valoare pentru specialiști, dar în egală măsură și pentru publicul larg, a unor așezări cu toate aspectele lor, așa cum se pot întâlni la Ramioul (Belgia), Chalain (Franța), Unteruhldingen (Germania), Lejre, Ribe (Danemarca) etc.

În România această metodă de cercetare arheologică, care pune în contact mult mai direct „consumatorul de antichități” cu realitatea antică este

puțin utilizată, fiind la început de drum. Un astfel de experiment este Parcul arheologic Cucuteni, proiect demarat în anul 2002 și realizat din inițiativa Universității „A. Ioan Cuza”, la care Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad s-a asociat, în special prin studenții care au participat la experiment. Este o încercare care dorește să îmbine cercetarea științifică cu spiritul practic, la finalul acestui experiment elementele principale ale civilizației materiale „Cucuteni” vor putea fi vizualizate de un număr cât mai mare de turiști. Ca o premieră pentru România la Cucuteni s-a realizat și un film documentar care reface elementele vieții preistorice din zonă. Directorul acestui proiect, Vasile Cotiuga de la Universitatea ieșeană, ne-a oferit interesante informații despre acest experiment inedit pentru România, îi mulțumim și pe această cale. Proiectul s-a axat pe mai multe ateliere, care și-au propus:

- Reconstituirea uneltelor piatră;
- Reconstituirea unei locuințe cucuteniene;
- Reconstituirea ceramicii cucuteniene;
- Reconstituirea unui cuptor de copt pâine;

Proiectul PARCUL ARHEOLOGIC CUCUTENI, și-a propus realizarea unui ansamblu muzeistic, care să pună în valoare descoperirile din zona Cucuteni. Proiectul are în vedere realizarea a trei obiective muzeistice:

1. Reamenajarea muzeului actual, care adăpostește mormântul princiar geto-dacic, și protejarea celui de-al doilea tumul;

2. Realizarea unui un arheodrum, prin reconstituirea unui sat neolitic,

care să valorifice descoperirile de la Cucuteni;

3. Amenajarea punctului turistic semiîngropat și organizarea unei expoziții permanente.

PARCUL ARHEOLOGIC: CUCUTENI

(după:<http://arts.iasi.roedu.net/cucuteni/arheo/casa/last.jpg>)

În concluzie, putem afirma că **arheologul**, indiferent de epoca pe care o studiază, nu este nici pe departe un aventurier, este un om de știință, care utilizând o anumită tehnică de cercetare reușește – nu de puține ori – să pătrundă în miezul fierbinte al unui trecut, altfel de ne-perceput; ar fi greșit să credem, în acest context, că arheologul ar fi doar un tehnician. În fond, *Sir Mortimer Wheeler*, avea dreptate când sublinia că *arheologul nu dezvăluie lucruri moarte, ci popoare, oameni*.

„...the archaeologist is digging up, not things, but people.”

(Archaeology from the Earth)

Notă: A se vedea și volumele: M. Grec, *Introducerea în arheologie*, Arad, 2001 și M. Grec, *Arheologia între știință și pasiune*, Arad, 2009

PERSONALIA

Călătorului îi șade bine cu cartea – extracte dintr-un jurnal de drum interior

Constantin BRESCAN
Scriitor, Spania

• Povestaș. Ce cuvânt frumos am auzit în emisiunea doamnei Sorina Man, „Destin de povestaș” la Radio România Actualități. Se spune că un povestaș poate face ca o zi obișnuită să devină aventură, o întâmplare mică să devină univers. Și dacă ar exista mai mulți povestași în jurul nostru, oare lumea nu ar fi mai... magică?

• Parcă niciodată dezbaterea despre muzica ascultată de copii și cea recomandată de... societate (și nu mă refer neapărat la părinți!) n-a fost mai intensă. Nu există petrecere sau majorat fără Johnny Romano sau Mr. Juve, nici playlist de Spotify al adolescenților fără trap, Travis Scott sau Nouă Unșpe. E greu să găsești tineri care să nu-și dorească să meargă la Beach Please sau Untold. Îl ascult pe profesorul Richard Constantinescu, îi apreciez opiniile și îl citez: „Nu este vorba despre o lipsă de cultură muzicală, ci despre o altă arhitectură sonoră în care cresc acești tineri. (...) Pur și simplu trăiesc într-un alt univers cultural.”

• „Fotbalul este unica religie care nu are atei.”, a scris uruguaianul Eduardo Galeano în cartea El fotbal a sol

y sombra. La un moment dat, toți suporterii ajung să se roage.

• O discuție recentă m-a pus pe gânduri. O prietenă din societatea civilă vrea să candideze independent pentru o funcție publică și, instinctiv, am simțit mai multă încredere într-un om care a demonstrat ceva în domeniul lui decât în unui politician „de profesie”. Dar este competența profesională suficientă? Sau experiența politică, chiar și imperfectă, cântărește mai mult? În cine ar trebui să avem mai multă încredere: în politicienii „de carieră” sau în oamenii care vin din alte domenii și aleg să candideze?

• Dacă te-ar judeca lumea după preferințele culinare, cum ai fi văzut? Mănânci orice — înseamnă că ești ușor de influențat? Ești atent la gusturi — pari înfumurat? Ai pretenții la o cafea bună — ai un aer „occidental”? Cât de ușor tragem concluzii din lucruri mărunte, așa-i?

• Te enervezi când observi că unii din jur nu respectă reguli? Simți nevoia să intervii când cineva e apatic și nu-și face treaba? Cât îți poți întinde răbdarea? Ai vreun sfat despre cum să nu ne încărcăm negativ în situații de genul ăsta?

• „Singuri împreună”. „Perfectos imperfectos”. „Agree to disagree”. Jocuri de cuvinte folosite în diverse campanii care promovează egalitatea și ideea că, dincolo de diferențe, avem mai multe în comun decât credem. Mai știți și alte exemple?

• „Dacă cineva care face binefaceri și dăruiește crede că a pierdut, înseamnă că și-a făcut socoteli. Binefacerile nu se

recuperează, ci doar se cheltuiesc. Am dat ca să dau.” Seneca, în *Despre binefaceri*, acum două mii de ani.

- „O combinație spectaculoasă de erudiție, originalitate existențială, finețe spirituală” — Andrei Pleșu, despre profesorul său, Eugen Schileru. „Un model de discreție, generozitate și umor” — Radu Călin Cristea, despre profesorul Cornel Roitan. Cuvinte care nu sunt simple dedicații pe cărți, ci adevărate călătorii culturale spre idealuri de comportament uman.

- Câteodată, la stația de combustibili, mi se pare ciudat că mulți oameni nu folosesc pompa disponibilă dacă nu e exact pe partea cu bușonul rezervorului. Se formează cozi de trei-patru mașini la o pompă, în timp ce cealaltă e liberă. Eu zic că merită să tragi furtunul doi metri în plus, decât să aștepți zece minute la coadă.

- Nu știu cum se face, dar, imediat după puținele momente în care aud pe cineva spunând ceva gratuit sau răutăcios, din invidie, despre o persoană apropiată mie, ajung să întâlnesc oameni care, fără să știe nimic despre suferința prietenilor mei (pentru că, dincolo de toate, este o suferință să fii, practic, hărțuit verbal), vorbesc atât de frumos despre ei. Oamenii cu adevărat importanți în viața noastră. un profesor, un coleg de clasă sau de muncă, un vecin, știu să aprecieze cu sufletul deschis. Mulțumesc!

- „Nu trebuie să construim o altă Națională, ci o altă mentalitate!” Abia aștept ca Gheorghe Hagi să fie selecționer!

- L-am descoperit pe pictorul valencian Joaquín Sorolla făcând

cumpărături. Magazinul meu preferat avea în colecția de vară tricouri imprimate cu picturi. Bineînțeles, n-am ratat expoziția temporară de la Palau Martorell din Barcelona, pe care am vizitat-o purtând unul dintre ele. A fost ca și cum ai merge la meci îmbrăcat cu tricoul echipei favorite.

- Cărțile pe care le ai pe noptieră reflectă locul în care te afli în acel moment al vieții tale.

- Cum salută un avion? La un meeting aviatic din Barcelona, în cadrul Festa al Cel, un Airbus A380 a salutat plaja printr-un gest rar: balansarea aripilor, o înclinare ușoară stânga-dreapta. Un spectacol incredibil - să vezi cel mai mare avion de pasageri din lume „dansând” la doar o mie de metri altitudine.

- „Ajută pe unul prin faptă, pe altul prin încredere, pe altul prin influență.” (Seneca)

- Vine vara! „Portami a sentire le onde del mare”, așa cum spune un vers din melodia Rondini al guinzaglio (Rândunele în lesă) a lui Niccolò Moriconi, cunoscut sub numele de scenă Ultimo.

O viață în grabă

Iulia PINTEA
Eseist, Arad

Parcurgând vechi cărări prin vastul și ademenitorul câmp al literaturii noastre, am poposit pe cărarea ce poartă numele Magdei Isanos.

Ispititoare mi-au rămas versurile:

„Nimeni nu caută vechi cărări,

nimeni nu plânge marile primăveri.”

(Rădăcini)

Iubitoare a lirismului ei, cum aș putea uita, în primăvara aceasta, împlinirea a 110 ani de la „marea primăvară”, nașterea sa – aprilie 17 – 1916.

O sensibilă a liricii noastre interbelice, Magda Isanos născută la Iași, a absolvit Facultatea de Drept și Filozofie a Universității acestui oraș.

A fost avocată, apărătoarea celor umiliți și săraci, poetă, prozatoare, publicistă.

Talentu-i scriitoricesc s-a remarcat de timpuriu, prin colaborarea la revista „Liceului Eparhial de Fete” din Chișinău, apoi la revista „Însemnări ieșene” a cercului literar din universitate.

În primăvara anului 1939, se căsătorește la Iași cu scriitorul Eusebiu Camilar.

Să fie poezia „Logodnă” o referire la momentul acela al fericirii?:

„Unde-i inelul cel scump dăruit?

Luna nu vrea să-l zărească.

O, ce poveste copilărească:

cum ne-am văzut, ne-am iubit.”

Și cum la ea toate-i sunt în grabă, la un an după căsătorie, soțul este concentrat, apoi e luat pe front și ea se refugiază în București din cauza invaziei sovietice.

În anul 1941 se naște fiica Elisabeta.

Anul 1942 este aducător de mare speranță literară prin aprecierile lui Pompiliu Constantinescu, criticul literar, care vorbind despre poeziile Magdei Isanos a afirmat: „numele său trebuie reținut”.

Același an însă, marchează începutul bolii necrutătoare, reumatismul localizat pe cord, care provoacă moartea prematură la 28 de ani.

Ea, care până atunci publicase doar în reviste, are satisfacția de a-și vedea apărut la Iași volumul antum „Poezii” (1943).

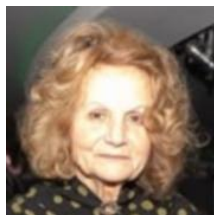
Opera ei a fost publicată postum prin grija soțului, scriitorul Eusebiu Camilar, a fiicei Elisabeta și a celor trei personalități marcante ale literaturii române din perioada postbelică: Veronica Porumbacu, Marin Bucur, Cezar Baltazar.

Pentru Magda Isanos, fericirea de a fi, de a trăi este **cuvântul**. Cuvântul ei emană rază de soare, întâmplări, oameni ce-și spun povestea lor și a altora, oameni pe care nu-i vrea înstrăinați de prietenie, ci doar purtătorii florii de „numă-uita”.

La ea, târziul vieții începe mult prea devreme. E conștientă de sfârșitul ce o pândește, așa că tot ce scrie e filtrat prin sufletul și ochii ei „adâncii” pentru ca versul să rămână o adevărată elegie:

„Frumoase-s câmpiile vieții.

Întorc capul să mai văd o dată

*Ceea ce ani în şir nu am privit,
Ceea ce şiruri de ani n-am să mai
văd."*

(Frumoase-s câmpiile vieţii)

Primăverile cu florile în diversitatea de culori se pierd printre flori de gheaţă, vara, soarele luminos din răsărit şi apus se risipeşte printre ploi calde, ploi cu grindină şi vijelii.

Pe toate le percepe în felul său original, orice lucru la ea este „o mişcare de rugăciune şi ardoare”, „freamăt nebănuit”. Întrebând margaretele, petuniile: „*cine din noapte, cine vă ridică?*”, constată că toate acestea nu sunt luate în seamă de cei ce-l consideră „*nebun*” pe poetul care „*vorbeşte cu arborii, cu pietrele*”. (*Confesiuni*)

Versurile ei cântă, cântă câmpia şi freamătul muntelui, curgerea râului şi limpezimea cerului ca să răspândească nevoia de iubire, de pace, de prietenie, de soare în răsărit, de prismele verzi ale ţării, de dorul de prunci şi bătrâni, fiindcă toate sunt parte din fiinţa sa.

„*Trebuie să scriu, cu puţine cuvinte,*

de ţărini şi oamenii lor."

(Cine va cânta)

Pentru ea, comuniunea cu natura este tema predilectă. Poeziile axate pe această temă sugerează ideea că prin integrarea în natură se realizează eternitatea.

Prin moarte, fiinţa ei va fi hrana rădăcinilor pentru perpetuarea vieţii:

„*Cerul pierdut în ceţuri îl uitase,
Nu mai eram nici eu decât ram,
decât rădăcina avidă şi pace
de ierburi vâscoase, opace ...*”

(Ploaia)

Şi din natură, preferă firavul, gingaşul: mugurul, firul ierbii, găzele, bondarii, păsărelele; acele elemente care

îi armonizează versul şi îi asigură o comunicare reciprocă:

„*Surorilor mele le-am spus:*

nu vă temeţi. Nu-i laţ, nici capcană”

...

„*Atunci pitulicele se bucurară*”

...

„*Vrei să-ţi cântăm eterna primăvară?*”

„*Vreau păsări bune/care n-aveţi braţe nici strune."*

(În crâng)

Poeziile sale sugerează ideea că natura întreagă îşi are duhul ei. Apa, copacii, florile ascund taina, misterul şi ea le percepe prin propria-i sensibilitate. La baza acestei percepţii este iubirea.

Lucian Blaga îşi încheie poezia „*Eu nu strivesc corola de minuni a lumii*” cu concluzia redată prin cauzalitatea „*căci*”: „*căci eu iubesc*

şi flori şi ochi şi buze şi morminte”.

Şi la Magda Isanos, iubirea de oameni e neţărmurită, iar lumea vegetală e o „*corolă de minuni*”, fiindcă, zice ea, cineva trebuia să iubească „*armonia lumii*”.

Ea percepe poezii aplecaţi spre tainele naturii drept „*visători de vis*”, iar pe cei care-i ocolesc, nişte rigizi:

„*Doamne, unde-ai să ne aşezi pe noi /visătorii/*

care-am băut din corola florii /...”

„*Şi noi ne spuneam rugăciunile/încrezători în toate minunile*”.

(Doamne, unde-ai să ne aşezi pe noi...)

În preajma războiului ameninţător, când răsunau goarneau, ea aştepta „*anul unu*”, anul păcii între popoare.

Viaţa, care începe din momentul naşterii şi moartea, care anulează viaţa

după ce ne lasă o vreme s-o trăim, este tema celor mai multe poezii.

Conștientă de iminentul sfârșit, nu se lasă cuprinsă de spaimă. Iubește viața și așteaptă moartea cu seninătate.

Prin moarte își găsește așezarea în natura ocrotitoare:

„Drept lumânare,/aș vrea o floare.

Drept rugăciuni și tropare,/vântul să bată, iarba s-aplece mai tare.”

(Zâne de rouă)

Am ales din toate ale sale, unele versuri ce sună de moarte și jale, alături punând altele, ce sunt imn de iubire și de înălțare:

*„Soarele l-aș culege cu mâna,
Dar pân' la urmă eu voi fi cules.
Și voi cădea în întuneric des”*
(Amiaza)

*„Înger din lumină, roagă-te
pentru mine... și zi:
Să fie soare, să treacă repede
ultima zi...”*
(Înger din lumină)

*„Ții minte-ntâia ploaie
cum cădea?
Și noi stăteam ca pomii
în picioare:
nimic nu moare,
mi-ai șoptit, nu moare”.*
(Ții minte-ntâia ploaie?)

*„Noapte. Dumnezeu însuși sărută
cu gura lui neagră pământul,
ca și când cu duioșie ar spune:
Haide, – nvățați-vă câte puțin
să muriți...”*
(Noapte)

*„Mi-i dor să sap în
inimi ca-ntr-un lemn/
Un nume ce-l purtăm*

cu toții: viață.”
*(Florile și fiecare sens
luminos al lumii)*

*„Pomii cei tineri, în dimineața
de martie,
Cântau un imn pentru viață...”*
(Pomii cei tineri)

Răsfoiesc volumul „Poezii / Poésies” apărut la Editura Libra, 1996, traducere de Elisabeta Isanos.

Trăiesc o profundă emoție, de parcă aș citi un testament lăsat spre a fi încheiat prin semnătura celei care, doar la un an de viață, nu știa ce înseamnă titlul „Copilul meu, să nu mă cauți”.

Târziu avea să afle cum „Toate îți vor vorbi de mine cu dreptate” și tot târziu, Elisabeta a dovedit că pentru mama, ceea ce a întreprins „nu-i târziu”.

București, 17 noiembrie 1944... „Acuma cântecul s-a sfârșit”.

În Cimitirul Bellu, toamna cu lacrimile ei de frunze îngână cântecul Magdei Isanos.

Poezia ei e un „cântec mare”.

Întrebându-se: „Cine va cânta cântecul mare/ în care să-ncapă pământul și toate/ lucrurile blânde și întunecate, rădăcini, amintiri amare?” găsește răspunsul:

„Cântecul sufletului meu și al oricărui cititor, fiindcă ne-ai lăsat cântecul unei vieți, cânt rămas să răsunе departe în timp...”

Cântecul Magdei Isanos e un imn despre viață și moarte, cântat într-o viață în mare grabă.

DIASPORA ȘI TRADUCERI

FRAGMENT DIN CARTEA ÎN CURS DE APARIȚIE "UITATĂ PRINTRE STRĂINI"

Anișoara Laura MUSTEȚIU
Scriitor, Australia

Ana se trezi din acele amintiri dulci... dar în priviri îi fluturau deja altele. Parcă întâmplările trecutului se atingeau pentru o clipă, ca niște petale purtate de același vânt. Se gândi la măreața Catedrală din Piața Victoriei, cu turlile ei îndreptate spre orizont, și martoră a atâtor evenimente care au zguduit și înfierbântat orașul. Fusesse ridicată în timpul celui de-al Doilea Război Mondial.

În acea Catedrală, se simțea în siguranță. Liniștea profundă, picturile cu sfinți, glasurile firave ale măicuțelor și aromele rășinoase de tămâie îi dădeau o stare de bine — aproape aceeași ca atunci când se afla lângă tatăl ei.

Acolo se ruga, pentru pacea sufletului lui, pentru ajutorul lui Dumnezeu, pentru examene. Și adesea izbucnea în lacrimi, mărturisindu-i Domnului cât de greu îi era.

Când era tristă, dispărea în lumea cărților, încercând să evadeze din prezent, hrănindu-se în acele lumi imaginare cu idei noi, lăsate acolo de spiritul măreț al scriitorilor antici sau contemporani. Dar, mai presus de orice, iubea poeziile tatălui ei. În ele îi rămăsese o fărâma din spiritul lui, ceva viu, o lumină care o proteja.

— Mai avem o oră până ajungem în Mannheim, îi spuse Adrian, zâmbind în ciuda cearcănelor care îi umbreau chipul.

Ana tresări, răpită dintr-un trecut atât de apropiat.

— Doar o oră? Ai condus douăzeci de ore fără pauză... Asta chiar e miraculos!

— Mi-era teamă că ne vor opri și ne vor trimite înapoi...

— Am scăpat... cel puțin pentru acum, murmură Ana, ca și cum ar fi vorbit doar pentru sine. Încă nu-i venea să creadă că putea călători într-o țară străină, chiar dacă doar pentru câteva săptămâni. Ideea însăși o copleșea, ca și cum lumea s-a deschis brusc în fața lor, mai mare decât îndrăznise vreodată să și-o imagineze.

Adrian își lăsă capul pe spate, eliberând un oftat. Lumina lunii îi atinge o parte din chip, desenându-i trăsăturile într-o claritate rece.

Simțea pentru Ana sentimente profunde, dar nu a avut niciodată curajul să i le mărturisească. Știa că intensitatea lor ar fi speriat-o, ar fi împins-o departe de el. Aflase de la cineva că inima ei a fost răpită de un tânăr talentat în pictură. Îi pictase chipul într-un tablou pe care l-a numit „Eternitate”. Apoi, tânărul a plecat în străinătate la o competiție. Și nu s-a mai întors. Dar a luat cu el și o parte din inima Anei.

Adrian o cunoscuse după moartea tatălui ei, când ea locuise o vreme la internatul liceului. Când erau împreună, se hrăneau din bucuriile lucrurilor mărunte. Chiar și o plimbare prin Parcul Rozelor, o înghețată la cofetăria Trandafirul sau o melodie preferată le

aduceau bucurie. Dar atât. Prietenia lor era sinceră și limitată.

Amândoi făceau parte din prima generație care respira pentru întâia oară aerul fraged al libertății, după lunga și involburată perioadă a comunismului.

Libertatea le oferea ceva ce nu mai avuseseră niciodată: posibilitatea de a visa fără limite. Era un sentiment greu de descris — prea mare pentru a fi prins în cuvinte. Era o forță trezită, care îi împingea să descopere lumea și viața, îi făcea să creadă că pot înfrunta orice, oricât de greu ar fi.

Dar libertatea era și responsabilitate, și necunoscut. Iar tocmai în acea incertitudine stătea și mreața ei, în curajul pe care îl cerea: un tribut al transformării. Căci, odată ce un om trece granițele și pășește într-o țară străină cu intenția de a rămâne acolo, primește brusc o nouă identitate. Devine un emigrant — o identitate care nu îi aparține doar lui, ci și țării pe care o poartă în spate, cu toate păcatele și eșecurile ei.

În ochii străinilor, identitatea unui emigrant se amestecă inevitabil nu numai cu slăbiciunile țării din care provine, dar și cu faptele celorlalți, cu greșelile și rătăcirile compatrioților săi. Iar acel emigrant trebuie să le poarte ca pe un stigmat, ca pe o haină străină pe care nu o poate da jos.

Și, devine un om al drumului. Iar în această transformare tăcută se ascunde o întreagă filozofie a apartenenței: aceea că libertatea vine uneori cu prețul de a nu mai aparține pe deplin nicăieri.

Pe malul lacului

Renate Done
Poet, Germania

Întinsă, pe țărmul lacului,
veghez seara
într-o tăcere lăuntrică
care îmi atinge simțurile;
iar inima visătoare
e ascunsă în stuf –
protectoare.

Timpul
se odihnește
pe pietre de vară, fierbinți,
lucind poleite de soare.
Păsări obosite, cu zborul încetinit,
mă înconjoară,
îmi aduc mesaje din alte zări -,
într-un timp pustii
de prea mult soare,
de prea multe veri,
de prea multă căință,
de prea multă dorință
se pare ...

Tăcerea e odihnitoare!

Îmbătată de noapte și plăceri,
pierdută în simțurile mele,
venite din ieri sau din nicăieri,
lumea mea curge spre interior,
reflectă îndelung, înfrigurată,
și se întoarce apoi
cu fiecare val, înapoi,
privind bolta înstelată
fermecată ...

Luna și-a deschis
lampadarul senin,
e timpul să plec,
dar mâine revin ...

poem

Florica R. CÂNDEA

m-am născut
într-o seară de mai
cu flori de salcâm
în poala mamei
caldă
și fața-i surâzând
*

I was born
on a May evening
with acacia blossoms
resting in my mother's lap
warm
her face smiling

poem

Florica R. Căndeia

fiule,
maci în decembrie
vor
răsări
și stele vor pluti
ca un vânt
pe
câmp
de culoare
și obraji
de catifea
albastra rochie
lungă
va mătura pământul
pânzei
e
primăvara din colțul
verii
noastre
*

Son,

poppies in December
will

bloom
and stars will drift
like a wind
across
a field
of color
and cheeks
of velvet
a blue dress
long
will sweep the earth
of the canvas
it is
spring from the corner
of our
summer

Înseamnă

Carina A. Ienășel

Mi se rostogolesc printre gene
priviri rotunde și-ngândurate
ca o zi de Duminică...
Se sparg de tâmpelile tale,
dorind
în gânduri adânc să-ți pătrundă -
țândări de suflet arzând în iubire
ca rugul lui Moise
(fără mistuire)...
*

Sign

They roll beneath my lashes
round, pensive glances
like a Sunday day...
They shatter against your temples,
longing
to seep deep into your thoughts —
shards of soul burning in love
like Moses' burning bush
(*unconsumed by fire*).

Gând 14

Carina A. IENĂȘEL

Câteodată nu vrei decât să închizi ochii
și să uiți
sau să gonești bezemetice printre culori
-
fără nici un gând...
fără nici o dorință...
Goană pură printre nuanțele asfințitului,
care seamănă cu o prevestire...

*

Thought 14

Sometimes all you want
is to close your eyes
and forget,
or to rush wildly through colors –
without a single thought...
without a single desire...
Pure flight through the hues of the
sunset
which resemble a quiet premonition...

poema

Florica R. CÂNDEA

calea spre cer
e
asemeni
unei icoane
și
ce frumos
e
să te închini
la o Icoană
cu fața
spre cer

poema

Florica R. CÂNDEA

put ka nebu
je
poput
ikone i
kako je lepo
pokloniti se
ikoni
licem
okrenutim ka nebu

poem

Florica R. CÂNDEA

ce ai să faci
simt
că n-am să te mai văd
într-o zi
fiule
simt că n-am
să mai pot cuprinde
cu brațele
căldura
culorilor din pânzele
tale
fiule
și-atunci am să aleg
una
de mireasă
și voi călători
în lunga-mi
noapte

poema

Florica R. CÂNDEA

šta ćeš učiniti
osećam
da te jednog dana
više neću videti
sine

osećam da neću
više moći da obuhvatim
rukama
toplinu
boja sa tvojih
tkanina
sine
i tada ću izabrati
jednu
kao mlada
i putovati
u svoju dugu
noć

.....

Gând 21

Carina A. IENĂȘEL

Închid ochii. Ascult.
Foșnetul vieții prin preajma mea.
Închid ochii. Respir.
Mireasma de caprifoi umple aerul
cu delicate arome
ce aduc a prunc de lapte.
Închid ochii. Uit.
Mă uit pe o pajiște atât de liniștită,
încât aud izvoarele sufletului
cum își sapă drum
înspre ceruri...

*

Misao 21

Carina A. IENĂȘEL

Zatvaram ochi. Slușam.
Șuștanje života oko sebe.
Zatvaram ochi. Dișem.
Miris orlovih noktiju ispunjava vazduh
nežnim aromama
koje podsećaju na mlečno dete.
Zatvaram ochi. Zaboravljam.
Gledam u livadu tako spokojnu,
da čujem izvore duše
kako sebi krče put
prema nebesima...

Gând 17...

Carina A. IENĂȘEL

Cerul se oglindește în ape...
Apele se oglesc în cer...
Între cer și ape – omul,
linie frântă de povara frumuseții.
*

Misao 17...

Carina A. IENĂȘEL

Nebo se ogleda u vodama...
Vode se ogledaju u nebu...
Između neba i voda – čovek,
slomljena linija pod teretom lepote.

*Nota redacției: Traducerile în limba engleză
au fost efectuate de Anișoara Mustețiu din
Australia, iar traducerile în limba sârbă au
fost efectuate de Teodora Smolean,
Voivodina Serbia*

.....

Clepsidră

Ioana CRIȘAN
Medic, Timișoara

Nu pot să mă opresc, Vreau să trăiesc
Și după moarte,
Să slujesc în gândurile de noapte, Fin,
rapid și eficient –
Ca un curent, Să mă scurg Prin tenebre,
Prin colțurile negre, Fiind pretutindeni,
Fiind nicăieri
În ale inimii bătaii
Și ale minții îndoiei.
Fă-mă ce am fost mereu - o rotiță în
Univers.
Fă-mă ce nu am fost niciodată - Măsură
de vers.
Fă-mă clepsidră Să decid ritmul,
Să fiu una cu timpul.

DIASPORA

Român, cetățean european

Constantin BRESCAN
Scriitor, Spania

„Român, cetățean european!” a fost unul dintre mesajele principale ale unei conferințe în care s-a promovat o Românie europeană, bine integrată într-o Europă puternică și dinamică.

Evenimentul a avut loc în august 2025, în Cluj-Napoca, nu în vreun oraș din altă țară europeană. Mi se pare, totuși, puțin ciudat. Ne încurajăm, noi, românii, să fim europeni? De ce avem nevoie de motivații ca să ne simțim europeni? Ca și cum am avea nevoie de confirmări pentru ceva ce este deja o realitate.

Înțeleg că până recent am avut controale la frontiere sau că încă nu facem parte din zona euro. Îmi dau seama că mentalitatea nu se schimbă peste noapte, nici într-o generație sau două, iar societatea are propriile ritmuri de afirmare, de autonomie și de păstrare a tradițiilor. Cred însă că reperele importante ale tuturor palierelor societății românești ar trebui să transmită ideea de apartenență europeană cu o anumită normalitate, nu ca pe o victorie care trebuie reafirmată.

După aderarea la Uniunea Europeană, în 2007, statutul de cetățean european nu mai este o aspirație, ci o realitate socială și juridică.

Dar cum ne exprimăm această identitate? Pentru mine, după mai mult de douăzeci de ani de experiențe în Franța și Spania, este un lucru firesc să mă consider european. Cu toate acestea, discursul public din România pare să

rămână blocat într-o zonă a necesității de confirmare permanentă. Sloganurile devin astfel vehicule - de cele mai multe ori politice - către o destinație care, în realitate, a fost deja atinsă. Mai simplu spus, continuăm să anunțăm o „sosire” care a avut loc acum aproape două decenii. De aici și senzația de artificial: ne spunem nouă înșine ceea ce, în mod normal, nu ar mai trebui demonstrat.

Desigur, există explicații. Izolarea din perioada regimului comunist din România a creat o ruptură reală între România și spațiul occidental. Pentru multe generații, „Europa” nu a fost un spațiu de apartenență, ci unul de referință, uneori idealizat. Chiar și astăzi, această diferență subtilă persistă: ne raportăm la Europa ca la „ceilalți”, nu ca la „noi”. O arată expresiile banale - „la nivel european”, „standard european” - care transformă apartenența într-un obiectiv, nu într-o realitate. E ca și cum, în Ardeal, am simți nevoia să spunem că un eveniment a fost organizat „la nivel munteșesc”.

Dar realitatea cotidiană contrazice această percepție. Românii circulă liber, studiază, lucrează și contribuie în toate colțurile Europei. Viața de zi cu zi a românului este, în fond, europeană. În acest context, întrebarea nu este dacă suntem europeni, ci de ce simțim nevoia să ne reamintim acest lucru.

Cine are nevoie, deci, de aceste sloganuri?

Pentru o parte a clasei politice, Europa nu este un spațiu de apartenență, ci un instrument de legitimare. Este mai simplu să te declari „pro-european” decât să construiești politici publice care reflectă cu adevărat standardele europene. Este mult mai simplu să vorbești despre Europa decât să o administrezi, chiar din România.

„Europa” funcționează, astfel, mai degrabă ca decor al discursurilor decât ca realitate administrativă.

În discursul public românesc, chiar noi, românii, tindem să ne plasăm într-un rol periferic: cel al beneficiarului care trebuie să fie recunoscător, nu al partenerului care contribuie. Iar această perspectivă nu este corectă.

Da, România a beneficiat de fonduri, de deschidere și de integrare, dar, în același timp, România contribuie activ la funcționarea Europei: prin forța de muncă, prin piața sa, prin poziția sa strategică sau prin aportul cultural.

O schimbare reală de discurs în România ar trebui să pornească exact de aici: de la firescul faptului că suntem europeni, fără diferențe de statut sugerate subtil, subliminal. Așa cum suntem moldoveni sau olteni, dar și români.

Altfel, rămânem într-un paradox: cetățeni români și europeni în acte, dar aspiranți europeni în discurs. Ca și cum apartenența europeană ar trebui dovedită mereu.

Poate că maturitatea noastră europeană începe atunci când nu mai avem nevoie de sloganuri pentru a confirma ceea ce suntem deja.

„Român, cetățean european!” nu mai este un slogan de confirmare, ci o constatare a unei realități care există deja - chiar dacă o mai repetăm în conferințe precum cea de la Cluj-Napoca.

În memoria lui Cezar Cobianu, pentru care ideea de „Europa” nu avea nevoie de sloganuri.

Scrisoare la... Scrisori...

Nicolae NICOARĂ HORIA

Scriitor, Arad

Tot mai rar vorbim cu tine, tot mai rar
și mai în grabă
Când cu alte dulci nimicuri mintea,
inima se zdroabă,
Cât de-apatici, de slugarnici, îți rostim
cerescul nume,
Iarna, când te naști, Emine, vara când te
duci din lume...

Mă cuprinde o tristețe și mă strânge-n
cercul ei,
În sălașul tău din ceruri așa-mi vine să
mă iei,
Aici parcă de o vreme mă simt tot mai
în zadar
Când le văd în jur pe toate cum se
sfarmă, cum dispar!

Citesc în târziu de noapte, plin mi-e
duhul de fiori,
Slovele Limbii Române lăcrimează din
Scrisori,
Amiroase a cerneală proaspătă, de parcă
acum
Le-a scris mâna ta, stăpâne, dintre
flacăra și scrum...

Unii „critici”, plini de vâlve, seamănă-
ntre noi zăzaniei,
Potolească-i Demiurgul, pună-le în trup
litanii,
Înspre zori mă poartă gândul, peste
Munți și peste văi,
Precum magii din Scriptură, până-n
Botoșanii tăi...

PODIUM LA SALON MOZAIC GUTENBERG

Tanrenga*

Maria TIRENESCU/ Livia CIUPAV
Scriitori, Cugir-Arad

reparând gardul –
în cuibul vrăbiilor
câteva ouă (MT)
la-ntrecere cu ciocanul
un pui sparge coaja (LC)

teiul bătrân –
pe singura creangă vie
numai o floare (MT)
omida urcă încet
să vadă minunea (LC)

un haiku și
un fir de nu-mă-uita –
cadou pentru tine (MT)
la primii stropi de ploaie
te grăbești să cauți adăpost (LC)

două petale
căzând împreună –
vântul serii (MT)
le desparte
pentru totdeauna (LC)

zăpadă pe munți –
în vale înflorește
liliacul alb (MT)
nehotărâtă aleg
hainele pentru concert (LC)

banchet de absolvire –
florile de mac
fără petale (MT)
mama se amăgește

că totul e în ordine (LC)

teiul plin de flori –
pe banca bunicului
numai o frunză (MT)
mă așez lângă ea
fără să o ating (LC)

pițigoi cântând
într-un prun înmugurit –
lângă cimitir (MT)
o bătrână în negru
culege urzici (LC)

* Tanrenga este o formă de poezie tradițională japoneză formată din două strofe scrise de autori diferiți.

Miez și ardere

Grațiana IENĂȘEL
Student, Arad

blocată printre miile de stele,
voiam să te uit,
n-am putut.
voiam să te pierd din mine,
dar ai prins rădăcini adânci.

mi te-ai întipărit în minte,
în suflet și inimă.

îmi ești puntea nevăzută dintre liniște și
viață,
dintre iubire și speranță.

electrocardiograma inimii noastre
s-a imprimat
pe linia de plutire a iubirii.
fără ea, n-am putea fi noi...

și-ți scriu,
cu toate că aș putea să tac,
îți scriu în alfabetul inimii,
atent pictat cu pași domoli
pe umerii de sticlă ai paginii.

pulsul mi-l dai peste cap,
printr-o simplă atingere.
inima mi-o ia razna-
te privesc, te aud, te simt...

ești tăcerea care vorbește despre viața
și puterea,
care îmi mai dă o fărâma de speranță.

te-aș putea cânta în mii de strofe,
însă sufletul meu o clipă n-ar fi liniștit.

ador să te scriu,
cu pași mici,
pe umerii tăi goi,

până la ultima suflare.

noi doi...
o privire, un ecou.

un haos al iubirii
care nu vrea să ne despartă
un cântec mut al vieții,
rostit printre miile de șoapte.
și nicio liniște nu-l mai poate opri—
nici măcar noi.

.....

Ioan MARTA
Eseist, Arad

Bunăitatea înseamnă doar bucuria că ai
putut fi de folos. Orice așteptare peste
aceasta este suferință.

Ambițiile nu duc nicăieri, decât dacă
este vorba de șlefuirea ta.

Respectul pe care-l primești nu este
pentru ceea ce meriți, ci pentru ceea ce
vede cineva în tine.

Cel mai bine te caracterizează libertatea
pe care ți-o crezi tu.

Mulți dau vina pe viață, dar scena nu
are nicio vină dacă actorul este lipsit de
har.

PODIUM

Amintire

Adriana WEIMER
Poet, Lugoj

Când amintire
voi fi
să-mi iubiți
amintirea,
voi drumuri
pe care atât
am trecut,
voi suflete
pe care atât
v-am iubit.
Când amintire
voi fi.
.....

O frunză...

Liviu NADIȘ
Poet, Pecica

Astăzi am să-ți scriu pe o frunză
pe frunza unui tei bătrân
cu luminile ochilor voi mișca
grăunte cu grăunte clorofila
asemeni gândurilor rămase în impas
și frunzele din tei vor tremura.

Știu că tu îmi poți spune
că noi suntem ca frunza –trecători
că acolo unde e lumină este și umbră
că după verde vine și galben
că după noi vin alții
dispuși să vadă dincolo de celulă
în adâncul atomilor al gândurilor
al trecerilor al îndoielilor al înfinitului

și chiar dincolo de înfinit.

Doamne câte poate spune o frunză
pe care eu am încercat să-ți scriu
despre tinerețea noastră
despre lumini și umbre
despre frumos despre bine
despre un fel de a fi curioși
într-o lume care nu mai seamănă
cu lumina lumii noastre
în care teii au înflorit.
.....

Pas de bun-rămas

Aida VOIVODICIAN
Poet, Timișoara

Nu uita,
cheamă-mă, în vis,
la nunta ta din Paradis!
Cântul florilor grădinii
e darul din partea mea.

Și, nu uita,
nuntitul când va fi în toi,
invită-mă la vals!
Promit Azurului sorginte
să nu-ți fiu pasul înapoi...
fi-voi pasul înainte
spre auroric bun-rămas.

CULTIVARE ȘI CREAȚIE

Gânduri geometrice

Ligia MATEIU
Specialist în Genomică
Benelux, Germania

Cât de obsedați suntem de geometria euclidiană! Ne trezim adulți după ce am învățat toate lemele, corolarele, teoremele geometriei vieții liniare, predate și demonstrate de către părinții și profesorii noștri. Acum, axele picioarelor ne plimbă zilnic pe coordonatele carteziene prestabilite de noi și cei dinaintea noastră. Desenăm zilnic poligoane regulate pe drumul între casa X și locul Y care ne ține captivi contra cost, fără să observăm că unghiurile se îngustează în mod ineluctabil. Ne-am pierdut acuitatea vederii din copilărie. Acum, ochii aruncă în jur doar proiecții ortogonale în planul realității vizuale, un spațiu gri, mat și zgâriat brutal de alți trecători. Purtăm inconștient un cerc pe umeri și ne agățăm de constante prezente în raportul dintre circumferința zilei și diametrul nopții. Așteptăm sfârșitul de săptămână, să ascuțim un unghi al gurii, să intersectăm niște planuri între ele, să mai adăugăm o nouă dreaptă sau un punct de sprijin, dar suntem mereu înconjurați doar de unghiuri diedre. Cred că geometria plană din capul nostru este motivul disperării, prin care triunghiul chiloților ajunge în poezii și mintea se limitează la un cerc circumscris aceluși triunghi.

Când de fapt rotundul capului nu este un cerc, ci un laț care oscilează între

cifra 0 și litera O formând un tor instabil și diform. Funcțiile din domeniul acestei geometrii diferențiale oferă soluții variate pentru un X atribuit, doar dacă ne pricepem în analiza lor. Și chiar în mersul nostru obișnuit somnambulic, din colț în colț, între un X și un Y, un pas greșit ne poate scoate pe moment din geometria euclidiană și ne oferă posibilitatea de a afla că distanța cea mai mică dintre două puncte nu e neapărat o linie dreaptă. Dar nu ne putem permite să pierdem timpul. Corectăm eroarea, ștergem urma greșelii și continuăm mersul în linie dreaptă pe traseul cunoscut. Nesupunerea prin neprezentarea la punctul de destinație zilnică generează automat asumția dispariției din planul existențial euclidian.

Totuși noaptea, când rigoarea geometriei liniare dispare, putem evada neobservați. Dreptele rigide de pe tabla de șah se curbează și orice locație cu coordonate geodezice devine accesibilă. Eu de exemplu, am ajuns pe un tărâm cu livezi de cireși înfloriți, crescuți din lemnul matematicii nocturne. Am vizitat un turn înconjurat de câmpuri de lalele. M-am las dezmiardată de petalele sutelor de amaryllis din sera unei regine din împărăția florilor. Am fost purtată pe sus de mirosul lanurilor de zambile ale unui pion vrăjitor. Cine știe ce va mai urma, pe unde voi mai ajunge? Eu sper să am puterea să țin de un colț rotunjit al tablei de șah atunci când prin crăpătura zilei cade cărămida care aplatizează totul.

Gânduri și rai

Ligia MATEIU

De cum zilele se scurtează și încep ploile, searile mi le petrec cu urechile prinse în corzi și ochii fixați pe arcușuri și dirijori. Deseori, gânduri răzlețe ajung să facă parte din orchestră. Parcă aud crăpând crusta pâinii ieșite din cuptorul de la mama de acasă, acordurile de vioară parcă poartă spre mine aroma plăcintei cu dovleac din grădina mea, cinele delicate acompaniază râsul prietenilor, iar gongul este chiar tonul victorios de după partidele de șah contra telefonului, din timpul zborului sau așteptării în aeroport. Îmi trec prin fața ochilor munții pe unde zburdam asta vară, răsăritul printre creste, lacurile, pajiștile, vacile și oile apărute din iarbă. Timpul și mintea zboară pe partituri, printre foi, printre oameni, locuri, ani... Deodată, pe-un picior de plai, pe o gură de rai... rai? "

.....

reflexia din adâncuri.

Mai încerci

să dezlegi enigme

despre scara

ce coboară în țărână

sau despre iluzia

reîncarnării.

Ai vrea să aprinzi iar

focul de-nceput,

cu fum norocos

peste zilele uitate

în copilărie

și privești ceasul

crezând că

mai ai timp

să urci în corabie,

să plutești,

să visezi

și să te întorci

într-un Eden,

care mai păstrează

dorința secretă

a trupului tău,

ascunsă în câmpul verde

de la marginea luminii.

REVERIE

Adina (Lăpăduș) MATEI

Poet, Arad

Mai vine câte-o primăvară,
într-un amurg ce pâlpâie,
numărând bulgării de pământ
și bucățile de pietre
din care ești făcut.
Privești, resemnat,
cum tremură salcia,
sărutând râul
prea tulbure,
prea întunecat,
să-și întrezărească

Idei tematice pentru propovăduirea actuală, referitoare la Sfântul Proroc Moise

Pr.drd Eduard MATYAS

Sfântul Proroc Moise este una din cele mai importante personaje sfinte ale Legii Vechi, drept pentru care studierea lui ne este esențială pentru omiletica contemporană și pentru înțelegerea Legii celei Noi. Moise „era omul cel mai blând dintre toți oamenii de pe pământ” (Numeri 12, 3), de la care avem numeroase lucruri de învățat și nu îl putem trece cu vederea. El a fost prefigurarea Mântuitorului în Vechiul Testament, cel ce a scos din robia egipteană poporul său, precum Hristos ne-a scos din robia celui rău.

Prolegomene

Conform tradiției transmise de istoricul iudeu Josephus Flavius, numele lui Moise ar proveni de la împrejurarea scoaterii sale din apele Nilului. În limba egipteană, cuvântul „moy” desemna apa, iar „eses” însemna omul salvat din înec; prin urmare, numele „Moise” ar reprezenta o combinație simbolică a celor doi termeni, evocând izbăvirea lui miraculoasă de la moarte¹.

Moise își avea originea în seminția caldeeană și s-a născut în Egipt, țară în care se stabiliseră strămoșii săi din pricina unei foamete cumplite ce afectase de multă vreme Babilonul și

regiunile învecinate. Căutând hrană și condiții de viață mai bune, aceștia au părăsit patria lor și s-au așezat temporar în Egipt — o țară roditoare, cu pământ adânc și fertil, hrănită de revărsările Nilului, capabilă să ofere cele necesare traiului omenesc, în special grâul, hrana de bază a popoarelor antice².

Astfel, evreii s-au aflat în Egipt ca un popor străin, refugiat acolo din cauza lipsurilor, dar primit cu bunăvoință și găzduit din mila și ospitalitatea egiptenilor. Ținutul Egiptului a devenit pentru ei un loc de adăpost temporar — un „templu” al supraviețuirii —, până la vremea când Dumnezeu avea să ridice din mijlocul lor pe Moise, eliberatorul și conducătorul ales al poporului Său³.

Viața lui Moise - Providența divină

Toate evenimentele istoriei mântuirii nu s-au petrecut la întâmplare, ci sub lucrarea harului dumnezeiesc, care a rânduit și a profețit mai dinainte toate cele spre împlinirea planului divin. Moise, cel ales de Dumnezeu, a fost ocrotit providențial de apele Nilului și de primejdia crocodililor, pentru ca mai târziu să fie găsit de fiica Faraonului și crescut chiar în casa regală, devenind un instrument al proniei divine.

Apele Nilului pot fi înțelese în sens alegoric ca simbol al ispitelor acestei lumi, în timp ce crocodilii întruchiează duhurile răului, care caută neconținut să-l piardă pe om și să-l abată de la calea mântuirii. Moise, scăpat prin lucrarea lui Dumnezeu din aceste pericole,

¹Lukasz ZEŁEŻNY, „Ce înseamnă numele Moise”, <https://chrystus.pl/ro/what-moses-name-means/>, 7 martie 2026.

² PHILON DIN ALEXANDRIA, *Viața lui Moise*, trad. de Alexandru Barnea și Ion Acsan, Ed. Hasefer, București, 2003, p. 24.

³ PHILON DIN ALEXANDRIA, *Viața...*, p. 34.

prefigurează biruința omului credincios asupra păcatului prin harul divin.

Când păștea oile socrului său Ietro, în pustiul Madian, Dumnezeu i S-a descoperit și l-a chemat să elibereze poporul Său din robia Egiptului (Ieșirea 3). În acea vreme, neamul evreiesc se înmulțise, ajungând la aproape șase sute de mii de bărbați, fără a socoti femeile și copiii (Ieșirea 12, 37).

Domnul l-a întărit pe Moise și i-a făgăduit că îi va dăruî o slavă duhovnicească mai presus de fire, o slavă care va întrece trufia Faraonului, cel ce se considera fiul zeului-Soare, Ra (Ieșirea 7, 1). După patru sute treizeci de ani de robie și suferință, Dumnezeu și-a întins mâna Sa puternică și a scos poporul din Egipt, împlinind făgăduința dată patriarhilor (Ieșirea 12, 40).

Plin de curaj și de credință, Moise, împreună cu fratele său Aaron, a condus poporul ales pe drumul eliberării, până la trecerea Mării Roșii și la hotarele Pustiului Sinai, unde Dumnezeu avea să încheie noul legământ cu Israel.

Moise în apa Nilului - Fuga în Egipt și prefigurarea Mormântului Domnului

Sfântul Proroc Moise s-a născut din seminția lui Levi, una dintre cele mai însemnate din poporul lui Israel. În vremea aceea, Faraon poruncise ca toți pruncii de parte bărbătească ai evreilor să fie dați morții. Mama lui Moise, temându-se de cruzimea stăpânirii

egiptene, l-a ascuns o vreme, iar mai apoi, ca să-l salveze, l-a pus într-un coș de papură uns cu smoală și l-a lăsat în apele Nilului. Prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, copilul a fost găsit de fiica Faraonului, care, văzându-l plângând, a înțeles că este din neamul evreilor și mișcată de milă, l-a încredințat chiar mamei lui spre alăptare, promițându-i o plată pentru osteneală (Ieșirea 2, 1-9)⁴.

Această istorie a mântuirii se arată a fi o preînchipuire a venirii lui Hristos. După cum Moise a fost ascuns în apele Nilului și izbăvit de moarte, tot astfel și Emanuel, Fiul lui Dumnezeu întrupat, a fost tănuît în Egipt, scăpând de mânia lui Irod, stăpânitorul vremelnice al lumii acesteia (Matei 2, 13-15). Copilul dumnezeiesc, deși supus legilor firii, nu a fost atins de slăbiciunile ei, căci nu s-a plecat niciunui păcat, ci a rămas curat și fără prihană⁵.

Mai târziu, Sinagoga — cea care L-a născut după trup, dar nu L-a recunoscut după duh — aprinzându-se de ură, L-a dat morții, închinându-L în mormânt, așa cum Moise fusese odinioară închis într-un sicriș de papură. Iar fiica Faraonului, care L-a găsit pe copil plângând, preînchipuie sufletul omenesc ce Îl descoperă pe Hristos, Cel care Se tânuie pentru păcatele și nerecunoștința oamenilor⁶.

Astfel, între viața lui Moise și lucrarea mântuitoare a lui Hristos se descoperă o taină a asemănării: amândoi au fost ocrotiți de pronia divină în pruncie, amândoi au fost trimiși să

⁴ Sfântul CHIRIL AL ALEXANDRIEI, „Glafire la Ieșire”, în: *Sfântul Chiril al Alexandriei. Scrieri. Partea a doua*, trad. de Sf. Dumitru Stăniloae, în coll. *Părinți și scriitori bisericești*, vol. XXXIX, Ed.

Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988, p. 265.

⁵ Sf. CHIRIL AL ALEXANDRIEI, „Glafire la Ieșire”, p. 265.

⁶ Sf. CHIRIL AL ALEXANDRIEI, „Glafire la Ieșire”, pp. 265-6.

elibereze poporul — Moise din robia Egiptului, Hristos din robia păcatului și a morții.

Recunoașterea pruncului - Biserica creștină și poporul evreu

Faptul că Mântuitorul Hristos S-a născut din neamul iudeilor este recunoscut și mărturisit de Biserica provenită dintre neamuri, asemenea fiicei lui Faraon care, văzându-l pe pruncul Moise, a spus: „Acesta este dintre copiii evreilor” (Ieșirea 2, 6). În această imagine se ascunde o taină duhovnicească: după cum fiica păgânului Faraon a recunoscut copilul născut din Israel, tot astfel Biserica dintre neamuri a primit și a mărturisit pe Hristos ca pe Fiul lui Dumnezeu venit în lume din poporul ales⁷.

De asemenea, momentul în care mama lui Moise îl primește înapoi din mâna fiicei Faraonului preînchipuie întoarcerea viitoare a Sinagogii, care, la vremea rânduită de Dumnezeu, Îl va recunoaște pe Hristos prin lumina Bisericii. După ce L-a lepădat și L-a respins odinioară prin necredință, poporul iudeu va ajunge, în cele din urmă, să-L primească pe Mesia, învățând de la Biserica neamurilor taina mântuirii. Așa cum fiica lui Faraon a răsplătit-o pe mama lui Moise pentru că a hrănit copilul, tot astfel și poporul ales va primi o răsplată de la Dumnezeu, fiindcă din el a izvorât Cuvântul vieții și adevărul dumnezeiesc cuprins în Scripturi⁸.

Prin urmare, în această prefigurare se descoperă atât unitatea planului divin, cât și nădejdea împăcării finale dintre Israel și Biserică — între Legea veche și harul cel nou, care își găsesc împlinirea în Hristos.

Ieșirea pruncului din apă - Taina Botezului

Fiica lui Faraon, care în tâlcuirea duhovnicească simbolizează Biserica născută dintre neamuri, Îl descoperă pe Pruncul Moise în apele Nilului — imagine profetică a teofaniei lui Hristos în apele Sfântului Botez. Deși provenea dintr-un neam străin și idolatru, fiica Faraonului este chipul omenirii care, odinioară robită de păcat și întuneric, Îl află pe Mântuitorul în adâncul tainic al apei botezului, acolo unde se descoperă viața cea nouă în Hristos. Sicriașul în care se afla pruncul preînchipuie mormântul Domnului, iar deschiderea lui arată taina Învierii: Hristos nu a rămas între morți, ci a înviat biruind moartea și aducând oamenilor viața cea veșnică⁹. Aceasta este și experiența fiecărui creștin care se naște din nou prin apă și prin Duh, participând la moartea și Învierea Mântuitorului. Apostolul Pavel lămurește acest adevăr spunând: „Au nu știți că toți câți în Hristos Iisus ne-am botezat, întru moartea Lui ne-am botezat? Deci ne-am îngropat cu El în moarte, prin botez, pentru ca, precum Hristos a înviat din morți prin slava Tatălui, așa și noi să umblăm întru înnoirea vieții” (Romani 6, 3-4).

⁷ Sf. CHIRIL AL ALEXANDRIEI, „Glafire la Ieșire”, p. 266.

⁸ Sf. CHIRIL AL ALEXANDRIEI, „Glafire la Ieșire”, p. 266.

⁹ Sf. CHIRIL AL ALEXANDRIEI, „Glafire la Ieșire”, p. 265.

Așadar, cel ce iese din apa botezului este asemenea lui Moise scos din apele Nilului — un om nou, renăscut prin harul dumnezeiesc. Prin Taina Botezului, Biserica se îmbogățește cu un nou fiu al luminii, iar Hristos, Cel înviat din morți, se sălășluiește în sufletul celui nou-botezat. După cum Moise a fost salvat din apele morții spre a deveni eliberatorul poporului său, tot astfel creștinul renăscut prin apă și Duh este chemat să trăiască în libertatea harului și în comuniune cu Dumnezeu.

Rugul arzător – Prezența Duhului Sfânt și prefigurarea Maicii Domnului

În timp ce păștea turma socrului său și o conducea spre locuri cu pășune bogată și izvoare de apă, Moise s-a oprit într-o vale liniștită, unde i s-a arătat o vedenie uimitoare: un rug care ardea, dar nu se mistuia (Ieșirea 3, 2). Priveliștea aceasta l-a cutremurat, căci era o arătare dumnezeiască, plină de taină și înțelesuri duhovnicești. În mijlocul flăcării se afla o făptură divină, cu o lumină mai strălucitoare ca și focul, aceasta întruchipa Providența Divină, pentru poporul evreu¹⁰.

Rugul aprins poate fi înțeles ca o imagine a lumii aflate sub povara nedreptății și a suferinței, iar flacăra focului — ca simbol al celor care asupresc și prigonesc. Faptul că rugul nu se mistuia arată că jertfele celor dreți nu pier sub loviturile nedreptății, ci rămân vii înaintea lui Dumnezeu. Această

minune descoperă lucrarea providenței divine, care, în taină și fără zgomot, transformă suferința în biruință și dă sens durerii omenești¹¹.

Dincolo de această semnificație morală, rugul nears este, în același timp, un semn văzut al prezenței sfințitoare a lui Dumnezeu. Focul care ardea fără a consuma materia, prefigurează lucrarea Duhului Sfânt, focul ceresc pe care Hristos avea să-l aprindă pe pământ (Luca 12, 49) — focul iubirii dumnezeiești și al sfințeniei care nu distruge, ci transfigurează. Totodată, rugul aprins preînchipuie taina întrupării: Fecioara Maria, asemenea rugului, a purtat în pânțele pe Dumnezeu-Cuvântul fără a se mistui, rămânând Fecioară și după naștere. În acest sens, Biserica tâlcuiește minunea prin iconografia sa, arătând împlinirea umbrei Legii în darul harului: „Trecut-a umbra Legii, când darul a venit; că precum rugul cel aprins nu se mistuia, așa și tu, Fecioară, ai născut și fecioară ai rămas. În locul stâlpului de foc, a răsărit Soarele dreptății; în locul lui Moise, Hristos, mântuirea sufletelor noastre”¹².

Această interpretare s-a transpus și în iconografia ortodoxă, prin tipul iconografic al Maicii Domnului – Rugul Aprins (Nearș), prezent în frescele mănăstirilor Sucevița și Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava, unde Fecioara este reprezentată purtând în sine focul dumnezeirii, fără a fi arsă de el — chip al curăției, al harului și al tainicei prezențe a lui Dumnezeu în lume¹³.

¹⁰PHILON DIN ALEXANDRIA, *Viața...*, pp. 43-45.

¹¹PHILON DIN ALEXANDRIA, *Viața...*, p. 44.

¹² Calinic BOTOȘĂNEANUL, *Minunile – Revelații ale Sfintei Treimi în Sfânta*

Scriptură, Ed. Apollonia, Iași, 2017, pp. 68-69.

¹³ Calinic BOTOȘĂNEANUL, *Minunile...*, p. 69.

Mâinile – Simbolul Crucii

Amaleciții, neam descendent din Edom și așezat la nord de Cadeș, s-au ridicat împotriva fiilor lui Israel la Rafidim, dorind să-i izgonească din acel ținut (Ieșire 17, 8-13). În vreme ce Iosua a coborât în câmpul de luptă pentru a înfrunta oastea vrăjmașă, Moise, însoțit de Aaron și Or, s-a urcat pe vârful muntelui, unde a stat în rugăciune înaintea lui Dumnezeu. Câtă vreme mâinile lui Moise erau ridicate spre cer, poporul dobândește putere și biruință; dar când oboseala îl făcea să le lase în jos, amaleciții câștigau teren. Înțelegând taina acestui semn, Aaron și Or s-au așezat de o parte și de alta, sprijinindu-i mâinile, iar Moise, șezând pe o piatră, a rămas cu brațele întinse până la asfințit, când Israel a biruit pe Amalec prin puterea lui Dumnezeu. După victorie, Moise a înălțat un jertfelnic Domnului, numindu-l „Domnul este scăparea mea” (Ieșirea 17, 15), ca semn de recunoștință pentru izbăvirea poporului. Prin cuvintele: „Pentru că mi-au fost mâinile ridicate spre scaunul Domnului, de aceea va bate Domnul pe Amalec din neam în neam” (Ieșirea 17,16), se descoperă dimensiunea profetică și mesianică a acestei biruințe. Amalec devine aici chipul lui Satan, potrivnicul neamului omenesc, iar Moise, prefigurare a lui Hristos, Cel ce va birui definitiv răul prin Crucea Sa. Sfinții Părinți au văzut în ridicarea mâinilor lui Moise o imagine a Crucii, semnul biruinței și al mântuirii. După cum poporul lui Israel câștiga lupta cât timp Moise ținea brațele întinse, tot astfel omenirea a fost izbăvită prin brațele

întinse ale lui Hristos pe lemnul Crucii¹⁴. Această tâlcuire este exprimată cu profunzime în iconografia Bisericii: „În chipul Crucii Moise în munte mâinile tinzându-și spre înălțime, pe Amalec a biruit; iar Tu, Mântuitorule, palmele întinzându-Ți pe cinstita Cruce, m-ai îmbrățișat mântuindu-mă din robia vrăjmașului și mi-ai dat semnul vieții, să fug de arcul potrivnicilor mei. Pentru aceasta, Cuvântule, mă închin cinstitei Crucii Tale”¹⁵. Astfel, ridicarea mâinilor lui Moise, ne duce cu gândul la chipul omului care este în forma Crucii.

Piatra pe care s-a așezat Moise este interpretată ca simbol al stâncii Golgotei, unde a fost înfiptă Crucea Domnului, iar jertfelnicul ridicat în urma biruinței devine prefigurarea Sfintei Mese a Altarului, al cărei centru este Crucea, semnul mântuirii și temelie Bisericii. Astfel, Amalec întruchiează forțele întinericului, iar Moise — pe Hristos, Cel ce a biruit prin jertfă și prin Cruce toată puterea celui rău, dăruind lumii pacea și viața veșnică.

Șarpele de aramă – Jertfa Mântuitorului

Mântuitorul Iisus Hristos, în convorbirea Sa nocturnă cu Nicodim, face trimitere la episodul veterotestamentar al lui Moise și al șarpelui de aramă: „Și după cum Moise a înălțat șarpele în pustie, așa trebuie să se înalțe Fiul Omului” (Ioan 3, 14). Prin această comparație, Domnul revelează taina Crucii Sale, în care se împlinește în chip desăvârșit semnul izbăvirii prefigurat în pustia Sinaiului.

¹⁴ Calinic BOTOȘĂNEANUL, *Minunile...*, pp. 143-145.

¹⁵ Stihira Crucii la Stihovna laudelor, miercuri, glasul al 3-lea.

În Cartea Numeri (21, 8-9), Dumnezeu poruncește lui Moise să facă un șarpe de aramă și să-l înalțe pe un stâlp, pentru ca oricine, mușcat de șerpii veninoși, privind la el, să fie vindecat. Acei „șerpi înfocați” simbolizau duhurile răului și idolatria păgână, care otrăvește sufletul omului prin păcat și necredință. În schimb, șarpele de aramă, care nu avea venin, preînchipuia pe Hristos — Singurul nevinovat, Care, „întru asemănarea trupului păcatului și pentru păcat” (Romani 8, 3), a biruit păcatul și moartea prin înălțarea pe Cruce.

Sfinții Părinți văd în acest simbol o prefigurare limpede a răstignirii Mântuitorului. Așa cum cel care privea cu credință la șarpele de aramă era izbăvit de moartea trupească, tot astfel cel care își ridică privirea sufletului spre Hristos cel răstignit se tămăduiește de moartea duhovnicească. Pofta trupului, asemenea unui șarpe ascuns în țărână, aduce veninul patimilor, însă harul Crucii înăbușă lucrarea acestui venin și dă naștere vieții celei veșnice. Crucea devine astfel stâlpul mântuirii, iar Hristos — adevăratul „leac al nemuririi”, Care vindecă sufletele tuturor celor ce se împărtășesc din iubirea Sa jertfelnică¹⁶. Înălțarea pe Cruce este, așadar, nu doar actul suprem al răscumpărării, ci și taina prin care moartea este biruită și omul se ridică la viața cea fără de sfârșit.

Preoția lui Moise - Postul și rugăciunea în viața creștinului

Moise se distinge în istoria mântuirii ca o personalitate complexă și unică, întrunind în sine funcțiile de rege, legiuitor, mare preot și profet. În fiecare dintre aceste slujiri, el a ocupat un loc de prim rang, fiind instrumentul prin care Dumnezeu a condus poporul ales spre cunoașterea adevărului¹⁷.

Ca rege și conducător, Moise a avut menirea de a statornici legile drepte, de a îndruma poporul pe calea dreptății și de a opri nedreptatea. Dar misiunea regală, în viziunea biblică, nu se reduce la ordinea socială și politică; ea include dimensiunea religioasă, întrucât regele este chemat să îndrume viața poporului în armonie cu voia divină. Fără binecuvântarea și ocrotirea lui Dumnezeu, nici cele mai înțelepte hotărâri nu pot aduce roade durabile. De aceea, Moise nu a fost doar un conducător al oamenilor, ci și un slujitor al lui Dumnezeu, cel dintâi dintre preoți, mijlocind prin rugăciune și jertfă pentru poporul său¹⁸.

Calitatea esențială a marelui preot — evlavie și curăția vieții — s-a arătat la Moise în chip desăvârșit. El s-a arătat plin de dragoste față de Dumnezeu, iar Dumnezeu, la rândul Său, l-a iubit și l-a cinstit ca pe puțini dintre oameni. Întreaga sa viață a fost o lucrare de sfințire, o urcare treptată spre desăvârșire. Înainte de a primi Legea și descoperirile dumnezeiești, Moise și-a curățit sufletul și trupul prin post și înfrânare, despărțindu-se de tot ceea ce

¹⁶ Calinic BOTOȘĂNEANUL, *Minunile...*, p. 146.

¹⁷ PHILON DIN ALEXANDRIA, *Viața...*, p. 140.

¹⁸ PHILON DIN ALEXANDRIA, *Viața...*, p. 140.

putea întina comuniunea cu Dumnezeu — de plăcerile trupului, de mâncare, de băutură și de orice legătură lumească¹⁹.

Pilda sa de înfrânare și rugăciune atinge apogeul în cele patruzeci de zile petrecute pe Muntele Sinai, când, în post și tăcere, s-a hrănit nu cu pâine, ci cu lumina contemplației dumnezeiești (Ieșirea 34, 28). Astfel, Moise devine modelul omului deplin dedicat lui Dumnezeu, care își sfințește întreaga ființă pentru a primi revelația și pentru a mijloci mântuirea poporului său.

Summary: Thematic ideas for current preaching, regarding the Holy Prophet Moses

The study "Thematic Ideas for Current Preaching, Regarding the Holy Prophet Moses" highlights the theological, typological and homiletical relevance of the personality of the Holy Prophet Moses in the context of contemporary preaching. Starting from his status as a central figure of the Old Testament and a prefiguration of the Savior Jesus Christ, the work analyzes the main episodes in the life of Moses as landmarks for understanding the divine economy and for formulating current pastoral themes. The providential dimensions of his birth and protection, the symbolism of being taken out of the waters of the Nile as an anticipation of Baptism and Resurrection, as well as the typological value of essential moments such as the burning bush, the raising of hands against Amalek and the bronze serpent are highlighted. The study emphasizes how these Old Testament images prefigure fundamental realities

of the New Law: the incarnation of Christ, the Cross, the redemptive Sacrifice, the work of the Holy Spirit and the role of the Church in the economy of salvation. At the same time, the practical and moral dimension of the personality of Moses is highlighted, presented as a model of meekness, obedience, fasting, prayer, spiritual leadership and priestly service. In conclusion, the study demonstrates that the figure of the Holy Prophet Moses remains particularly relevant for current homiletics, offering a solid framework for deepening the relationship between the Old and New Testaments and for articulating a pastoral discourse centered on the continuity of revelation and its fulfillment in Christ.

Pr. Drd. Matyas Eduard – Robert. Sunt preot paroh al Parohiei Sântejude, jud. Cluj, din cadrul Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului. În prezent doctorand în anul 4, la Școala doctorală de Studii Interdisciplinare, domeniul Teologie, din cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă „Episcop Dr. Vasile Coman”, a Universității din Oradea. Îndrumător îmi este Pr. conf. univ. dr. habil. Miron Erdei, secțiunea Omiletică.

Ultimul studiu publicat a fost: „Cartea lui Iona, izvor al predicilor dogmatice, liturgice și misionare”, publicat în „Theologia Orthodoxa Varadiensis Studia Doctoralia”, nr.4 – 2024, Editura Universității din Oradea, p. 129.

¹⁹ PHILON DIN ALEXANDRIA, *Viața...*, p. 160.

Ironia ca formă de cunoaștere: Caragiale și psihologia unei națiuni

Dan D. GÎRJOABĂ
Preot, scriitor, Timiș

Râsul ca diagnostic social: ironia lui Caragiale și anatomia spiritului românesc

În cultura română, umorul nu este un simplu ornament al spiritului, ci o strategie de supraviețuire. El atenuează tragicul, domesticește absurdul și face suportabilă o realitate adesea contradictorie. În acest peisaj sufletesc, Ion Luca Caragiale nu apare doar ca un mare dramaturg sau prozator, ci ca un veritabil psiholog al națiunii. Ironia și sarcasmul său nu sunt arme ale disprețului steril, ci instrumente de analiză fină, aproape clinică, ale psihicului uman românesc. Prin glumă, Caragiale radiografiază o nație; prin râs, o obligă să se privească în oglindă.

Umorele caragialian nu este exuberant, ci calculat. El se naște din discrepanță: dintre ce spun personajele și ce sunt ele cu adevărat, dintre pretenție și realitate, dintre limbajul bombastic și golul moral pe care acesta îl maschează. Ironia, la Caragiale, funcționează ca o lumină rece, care scoate la iveală ridicolul fără a-l striga. De aceea, râsul provocat de textele sale are adesea un gust amar. Nu este râsul eliberator, ci râsul care incomodează, pentru că cititorul recunoaște în personajele caricaturale fragmente din sine sau din lumea imediată.

În "**O scrisoare pierdută**", ironia atinge un rafinament aproape matematic. Personajele vorbesc mult și nu spun

nimic, invocă principii democratice pe care nu le înțeleg și apără interese publice care coincid, suspect de bine, cu cele personale. Farfuridi și Cațavencu nu sunt simple tipuri comice, ci expresii ale unei patologii colective: confuzia dintre formă și fond. Sarcasmul autorului nu lovește direct; el lasă personajele să se compromită singure, prin propriile cuvinte. Astfel, Caragiale demonstrează că prostia nu are nevoie de denunț, ci doar de libertatea de a se exprima.

Caragiale este, în acest sens, un fin observator al mecanismelor psihologice de autoiluzionare. Personajele sale cred sincer în rolurile pe care le joacă. Trahanache se consideră un stâlp al moralei, Tipătescu – un spirit luminat, iar Dandanache – un politician abil, deși este, în esență, un reziduu al unui sistem corupt. Ironia derivă tocmai din această discrepanță dintre imaginea de sine și realitatea obiectivă. Psihologia caragialiană surprinde nu doar defectele morale, ci și nevoia profund umană de a le justifica.

Sarcasmul apare atunci când ironia nu mai este suficientă. În schițe precum "**Domnul Goe**" sau "**Vizită**", râsul devine mai tăios, aproape crud. Aici, Caragiale nu mai disecă instituții sau mecanisme politice, ci mentalități. Copilul răsfățat, incompetent și agresiv nu este doar un personaj comic, ci rezultatul unui sistem educațional falimentar și al unei iubiri parentale prost înțelese. Sarcasmul lovește în falsul sentiment de superioritate, în convingerea că apartenența socială ține loc de educație și caracter.

În profunzime, Caragiale înțelege „firea mioritică” nu ca resemnare poetică, ci ca o formă de adaptare ambiguă. Românul caragialian nu este tragic, ci derizoriu; nu se revoltă, ci

negociază; nu confruntă absurdul, ci îl administrează. Ironia devine astfel un mecanism de apărare colectiv. Rădem pentru a nu lua lucrurile prea în serios, dar și pentru a nu le schimba cu adevărat. Caragiale surprinde acest paradox cu o luciditate dureroasă: râsul ne salvează de disperare, dar ne și condamnă la stagnare.

Din perspectivă filozofică, umorul caragialian poate fi citit ca o formă de cunoaștere. El dezvăluie adevăruri incomode despre natura umană: tendința spre ipocrizie, nevoia de validare socială, frica de responsabilitate. Ironia funcționează ca o metodă socratică inversată: nu pune întrebări pentru a ajunge la adevăr, ci expune nonsensul pentru a arăta cât de departe suntem de el. În acest sens, Caragiale nu moralizează; el constată. Judecata este lăsată cititorului, care râde și, poate fără să vrea, reflectează.

Actualitatea operei sale confirmă forța acestei radiografii. Personajele lui Caragiale par să fi supraviețuit epocilor, schimbând doar decorul și vocabularul. Ironia și sarcasmul nu și-au pierdut eficiența, pentru că psihologia pe care o analizează rămâne, în esență, aceeași. De aceea, Caragiale nu este doar un autor al secolului al XIX-lea, ci un contemporan incomod.

Subtilitatea ironiei și sarcasmului caragialian constă în capacitatea lor de a spune adevărul fără a-l proclama. Prin glumă, Caragiale face filozofie socială; prin râs, face psihologie. El nu condamnă nația, dar nici nu o menajează. O privește cu o luciditate tandră și nemiloasă în același timp, ca un medic care știe că diagnosticul doare, dar este singura șansă de vindecare. În oglinda pe care ne-o întinde Caragiale, rădem — și tocmai de aceea ar trebui,

măcar uneori, să ne oprim din râs și să ne recunoaștem.

Într-o lectură mai profundă, caracterul uman românesc, așa cum se degajă din opera lui Caragiale, apare ca un construct paradoxal, definit simultan de adaptabilitate și derută axiologică. Individul caragialian nu este lipsit de inteligență, ci de rigoare morală; nu este ignorant, ci confuz în raport cu valorile pe care pretinde că le apără. Această confuzie nu este accidentală, ci structurală, rezultatul unei istorii în care modernitatea a fost mimată înainte de a fi asimilată. Ironia devine, astfel, forma privilegiată prin care Caragiale surprinde această fisură dintre aspirație și realitate, dintre discurs și autenticitate.

Din perspectivă psihologică, ironia caragialiană funcționează ca un mecanism de demascare a autoînșelării colective. Personajele sale nu sunt conștiente de ridicolul lor; dimpotrivă, ele se mișcă într-un univers în care simulacrul a devenit normă. Limbajul este golit de sens, gesturile sunt automatisme sociale, iar conștiința morală este substituită de convenție. Caragiale nu atacă frontal aceste deviații, ci le lasă să se manifeste până la epuizare, demonstrând că adevărata tragedie a spiritului nu este viciul, ci incapacitatea de a-l recunoaște.

Caracterul românesc, în această viziune, nu este unul tragic în sens clasic, ci ironic prin excelență. El evită confruntarea directă, preferând compromisul, amânarea, soluția de circumstanță. Ironia devine, în mod paradoxal, o formă de echilibru interior: un mod de a coexista cu absurdul fără a-l dizolva. Caragiale surprinde magistral această predispoziție spre relativizare, spre transformarea oricărei crize într-o

farsă gestionabilă. Râsul nu este expresia libertății, ci a acomodării.

Contemporaneitatea lui Caragiale derivă tocmai din această capacitate de a surprinde tipologii și reflexe mentale recurente. Dincolo de contextul istoric, lumea sa este recognoscibilă în orice epocă în care instituțiile funcționează formal, iar indivizii confundă aparența cu substanța. Politicianul demagog, cetățeanul indignat selectiv, intelectualul mimetic sau funcționarul obedient nu sunt relicve ale trecutului, ci figuri perpetue ale modernității fragile. Ironia caragialiană rămâne actuală pentru că ea nu satirizează evenimente, ci structuri de gândire.

În acest sens, Caragiale poate fi considerat un teoretician implicit al societății românești. Fără a formula sisteme sau concepte, el oferă o analiză penetrantă a modului în care mentalitățile se reproduc și se legitimează reciproc. Ironia sa nu este distructivă, ci cognitivă: ea nu urmărește demolarea, ci înțelegerea. Tocmai de aceea, opera lui Caragiale continuă să provoace nu doar râsul, ci și reflecția critică, invitând cititorul contemporan să se întrebe dacă nu cumva adevărata schimbare începe acolo unde ironia încetează să mai fie un refugiu și devine un semnal de alarmă.

Rugă

Ioan Vasile MARCU
Poet, Pecica

Lângă Nistru mor stejarii
Cum mureau și altădată,
Pe când ne călcau tâlharii

Și pâRJoleau Țara toată...

Lupul roșu iar pânDește
Turma blândelor mioare,
El nu simte românește...
Lui nu-i pasă că ne doare...

Fără pat și fără masă
Stă românu-n închisoare
Cușca-i ține loc de casă
Și nu se teme că moare...

Moldovene, dragă frate,
Din Ardeal eu strig cu tine
Dulcea, sfânta libertate
Strânsă-n doruri și suspine...

Varsă cerul peste țară
Lacrimi pentru azi și mâine,
Vreau, din grâul de la vară,
Să împart cu tine-o pâine...

Bate clopotul în dungă,
Lângă Mureș plâng salcâmi,
Doamne, nu lăsa s-ajungă
Oameni răi la cârma lumii;

Nu ne uita în pustie,
Pleacă mila Ta cea mare
Peste robii din Moldova
Ce te strigă printre fiare...

Privește, Doamne, spre via
Ce-au sădit-o Dreapta Ta;
Ocroțește România,
Fă-o Mare, cum era...!

LA O CEAȘCĂ DE CAFEA DUMINICA

Colțul mucalitului

Loredana TUDORESCU
Eseist, Arad

„Nu lăsa școala să-ți interfereze cu educația.” - **Mark Twain**
„Pot rezista la orice, în afară de tentație.” - **Oscar Wilde**
„Nu vă fie teamă de perfecțiune – nu o veți atinge niciodată.” - **Salvador Dalí**
„Nu mă tem de moarte. Doar că nu vreau să fiu acolo când se întâmplă.” - **Woody Allen**

Întâmplări mici despre oameni mari

Ion Luca Caragiale (1852-1912 - dramaturg, nuvelist, pamfletar, poet, scriitor, ziarist)

Caragiale era mare amator de cafea și obișnuia să stea ore întregi prin cafenele. Odată, un prieten l-a întrebat de ce nu scrie mai repede o piesă nouă. Caragiale i-a răspuns relaxat: „Dragă, ideile vin... dar trebuie să le aștept la o cafea bună.”

George Enescu (1881-1955 - compozitor, violonist, pedagog, pianist, dirijor, om de stat)

După un concert extraordinar, cineva l-a întrebat cum reușește să cânte atât de perfect. Enescu a zâmbit și a spus: „Dacă nu exersezi o zi, observ eu. Dacă nu exersezi două, observă criticii. Dacă nu exersezi trei... observă toată lumea.”

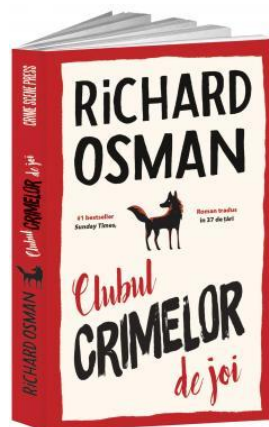
Cartea de duminică

Alexandra TUDORESCU
Eseist, Arad

Clubul crimelor de joi de Richard Osman Un roman polițist atipic și extrem de plăcut, „Clubul crimelor de joi” aduce în prim-plan patru pensionari simpatici care își ocupă timpul investigând crime... mai întâi din curiozitate, apoi din necesitate.

Cartea cucerește prin personaje memorabile, umor britanic fin și o atmosferă caldă, în care misterul se împletește cu prietenia și reflecțiile despre viață. Deși ritmul nu este alert, povestea compensează prin farmec și inteligență.

O lectură relaxantă, amuzantă și surprinzător de emoționantă, perfectă pentru iubitorii de mister „cu suflet”.

Triplă lansare de carte: Un autor și trei cărți

Ioan Alexandru ARDELEAN
Scriitor, Macea

Sub egida acestui titlu în data de 22 martie 2026 am avut onoarea să prezint

măcenilor un tânăr autor și cărțile sale deși sănătatea mea nu a fost strălucită, totuși nu puteam să lipsesc de la așa un eveniment, mai ales

că lansarea era în satul meu.

Căminul Cultural Macea, prin directorul său Bogdan Ardelean a decis să prezinte măcenilor, scriitorii care provin din rândurile lor, 22 martie a fost ziua în care a fost prezentat Iuliu Cezar Sturza, tânăr scriitor măcean, doar 33 de ani, dar cu scrieri profunde.

Iuliu Cezar Sturza este născut la Macea pe data de 9 septembrie 1992, a absolvit cursurile școlii primare din Macea, după care a urmat cursurile Liceului Pedagogic „Dimitrie Țichindeal” din Arad. Studiile lui nu s-au oprit la Arad, a mers mai departe la Institutul Teologic Adventist din

Cernica-Ilfov, care în anul 2017 și-a schimbat numele, devenind Universitatea Adventus din Cernica, unde a absolvit teologia pastorală. Tânărul măcean nu s-a mulțumit doar cu atât a continuat cu studii de istorie la Facultate de Istorie din București, deci avem de a face cu un teolog, cu un istoric, pot adăuga fără să greșesc și filozof, domenii de unde se pot scoate multe idei, multe cărți, tânărul măcean pășind cu curaj pe drumul literaturii...

Pe lângă cele trei cărți Iuliu Cezar Sturza are o bogată activitate publicistică, scrie inclusiv în Revista Gutenberg, datorită doamnei profesoare Floare Cândea, care mi-a vorbit despre el cu câțiva ani în urmă și care mi-a mărturisit că îi place cum scrie tânărul măcean. Doamna profesoară este o neobosită căutătoare și încurajatoare de tinere talente, mai ales dacă la origine se află Macea, satul din pusta Aradului pe care-l iubește necondiționat.

Totuși să trec la prezentarea evenimentului cultural. În sala festivă a Căminului Cultural Macea, în prezența a aproximativ 100 de persoane, nu doar măcenii, printre care primarul comunei Macea, domnul Ciprian Otlăcan, directorul Grădinii Botanice Universitare „Pavel Covaci” Macea, lector universitar doctor domnul inginer Don Ioan, din Arad, din partea Bibliotecii Județene „A.D.Xenopol”, doamna Maria Truță care a declarat public pe rețelele sociale, printre altele: „*Macea - Un freamăt cultural continuu*”, precum și mulți măcenii iubitori de cultură. Intrarea a fost liberă, a participat cine a dorit și a avut dispoziția necesară, fără niciun fel de

condiționare, doar iubirea față de literatură.

- „*Labirinturi de lut*” - prima carte prezentată este un roman apărut în anul 2020 la Editura Gutenberg.

La prima vedere, pare simplu: este povestea unei zile petrecute împreună de doi tineri, *Lea și August*. Ea este o fată pragmatică, cu picioarele bine înfipite în pământ, marcată de lipsuri și de o viață monotună. El este un tânăr misterios, visător, dintr-o familie nobiliară, obișnuit cu frumosul și cu poveștile. Dar cartea aceasta este mult mai mult decât o întâlnire întâmplătoare. Pe măsură ce citești, descoperi că romanul este și o *promenadă prin orașul Arad*. August îi arată Leei clădiri istorice, îi povestește despre locuri pe lângă care trecuse de atâtea ori fără să le vadă cu adevărat. Și, încet-încet, privirea ei se schimbă.

Este o carte despre cum oamenii se influențează unii pe alții, fără să-și dea seama. Până la sfârșitul zilei, Lea ajunge să vadă orașul cu optimism, iar August, poate, cu mai puțină încredere. Se face un schimb subtil, un fel de „*transfer de suflet*” între ei.

După ce citești cartea rămâi cu sentimentul că ai asistat la ceva important: la „*importanța interacțiunii umane*”, la acea „*întâlnire miraculoasă*” de care avem cu toții nevoie. Așa cum spune și o vorbă în carte, oamenii au nevoie unii de alții, iar creierul și inimile noastre sunt făcute să se caute și să se conecteze. Iuliu Cezar Sturza este tânăr, dar scrie cu o maturitate care te surprinde. Se vede că este pasionat de istorie și de filozofie, dar și că are un ochi atent la detalii. Și, pentru noi, cei din Macea, este o bucurie să știm că un copil al satului nostru duce

mai departe povestea locului, prin cărțile sale.

- „*Ocolul inimii și-al clipei*” - a doua carte prezentată a apărut la aceeași editură în anul 2021

Spre deosebire de „*Labirinturi de lut*”, care este un roman unitar, acest volum este o *culegere de nuvele*. Este o formă literară care îi permite autorului să exploreze mai multe lumi, mai multe personaje, mai multe clipe. Fiecare nuvelă este ca o piatră prețioasă, șlefuită separat, dar care, privite împreună, strălucesc în același șirag.

Titlul este o poezie în sine: „*Ocolul inimii și-al clipei*”. Mă gândesc că autorul ne propune, prin aceste pagini, o călătorie care *ocolește* cu gingășie cele mai fragile locuri din sufletul omenesc: inima, care bate neobosită, și clipa, care fuge și nu mai poate fi întoarsă. Este un fel de a spune: hai să privim cu atenție, hai să prețuim, hai să învăluim cu blândețe ceea ce este efemer și prețios, greu poți ocoli inima, dar și mai greu poți ocoli clipa. Iuliu Cezar Sturza ne învață cum să facem acest ocol al inimii și al clipei,

Pentru noi, măcenii, care suntem din același loc, aceste cărți au o însemnătate aparte. Este ca și cum am privi luna și am ști că pe aceeași lună o privește și cineva drag, plecat departe. Iuliu Cezar scrie din Macea, dar scrie despre lucruri care ne privesc pe toți: despre inimă, despre timp, despre căutarea de sine. Mă gândesc că în aceste nuvele, el explorează poate aceleași teme ca și în roman: întâlnirea dintre oameni, felul în care ne influențăm unii pe alții, frumusețea ascunsă a lucrurilor mărunte. Dar, fiind nuvele, fiecare text are propria lui lume, propriile lui personaje, propriul lui farmec.

- „Zece ani de pribegie”- a treia carte, tot proză a apărut și aceasta, tot la editura Gutenberg din Arad în anul 2021 și pe care eu o socotesc că este cea mai profundă dintre toate.

Titlul acestei cărți m-a purtat cu gândul departe. „Pribegie” nu este doar o rătăcire fizică, un drum străbătut fără o țintă precisă. Este, mai ales, o *stare sufletească*. Este acea perioadă din viață în care te cauți, în care nu știi exact cine ești și încotro mergi, în care fiecare pas pare o încercare și fiecare răspuns naște noi întrebări.

Zece ani este mult. Zece ani poate fi o viață întreagă pentru un om tânăr. Este perioada în care te formezi, în care aduni amintiri, în care străbați drumuri care, mai târziu, se vor dovedi esențiale.

Pentru un scriitor, *pribegia* poate însemna multe lucruri:

- *Pribegie geografică* – poate fi vorba despre un personaj care străbate lumi, care pleacă din locul natal și se întoarce schimbat.

- *Pribegie interioară* – poate fi drumul sinuos al unui suflet care se caută pe sine, care trece prin încercări și se regăsește la capătul lor.

- *Pribegie spirituală* – poate fi căutarea unui sens, a unui rost, a unui Dumnezeu.

Iar Iuliu Cezar, cu studiile sale în teologie și istorie, are toate instrumentele pentru a explora aceste straturi adânci ale existenței.

Pentru noi, cei din Macea, este poate cea mai emoționantă dintre cărțile lui. Pentru că orice pribegie, oricât de lungă, are nevoie de un punct de plecare. Și punctul de plecare al lui Iuliu Cezar este chiar satul nostru, Macea.

Mă întreb cât din acești zece ani de pribegie sunt străbătuți prin locuri pe care le știm și noi, câte dintre personaje

seamănă cu oameni pe care îi întâlnim zilnic la magazin sau la biserică.

Cele trei cărți ale lui Iuliu Cezar Sturza sunt ca trei ferestre spre același univers lăuntric:

„*Labirinturi de lut*” ne poartă prin orașul Arad și prin sufletul a doi tineri care se întâlnesc și se schimbă reciproc.

„*Ocolul inimii și-al clipei*” ne adună mai multe lumi, mai multe personaje, mai multe clipe prețioase.

„*Zece ani de pribegie*” ne vorbește despre drum, despre căutare, despre transformare.

Trei volume. Trei moduri diferite de a spune aceeași poveste: povestea omului care se caută pe sine și care, în această căutare, descoperă frumusețea lumii din jur.

Câțiva dintre cei prezenți au luat cuvântul, mulți au vorbit despre cultura care a avut un rol important în viața comunității locale. M-au impresionat cel mai mult cuvintele mamei autorului, spuse cu lacrimile curgându-i pe obraji, nu a crezut că se poate vorbi atât de frumos despre fiul ei, „*a crezut că nu-i bun de nimic*” și când colo a descoperit comoara pe care o are în casă, comoara pe care ea a reușit să o formeze fără să-și dea seama, așa cum fac toate mamele.

Cred că și din această cauză, Macea are nevoie să-și cunoască mai bine valorile care trăiesc în casele noastre și pe cele care au trăit în casele noastre. Macea mereu a avut oameni de valoare așa cum are și astăzi și cum va avea și mâine. Îi mulțumim lui Dumnezeu pentru tot ce ne-a dat și mai ales, că a îngăduit să ne naștem în pământ măcean, strămoșii nostri, măcenii cei vechi veghează asupra noastră și nu ne lasă să greșim.

Doamne binecuvântează Macea!
Doamne binecuvântează România!

CĂRȚILE GUTENBERG

Note de lectură.

Un secol de Arad.

Editura Gutenberg, 2026, 400 p. Adrian Bucur (coord.) Daria Cismaș, Carla Novîțchi, Denisa Virag

Florica. R. CÂNDEA
Filolog, Arad

Context:

Motto: „Mintea nu e un vas care trebuie umplut, ci un foc care trebuie aprins” (Plutarh).

Privind în urmă și raportându-ne la prezent, școala rămâne factorul de bază în educația copiilor (la orice vârstă ar fi aceștia).

Trebuie să reținem că există elevi care învață de dragul dascălului (dar și al unei materii preferate sau de dragul... învățaturii). Cum, la fel, trebuie să reținem că există dascăli al căror chip etic se confundă cu profesia și dedicarea, dar și cu demnitatea acesteia.

Cultura dobândită la școală, în general, este constructivă, iar efortul spre a te apropia înspre elevi, în special, este lucrativ. Sunt rare cazurile când profesorii aleg să fie alături de elevi și să își împrietenească abilitățile și prin scris (de carte).

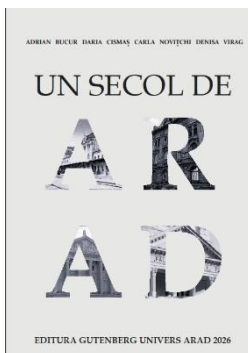
Rolul profesorului este, în cele din urmă, acela de a-i învăța pe elevi să învețe. Pentru că și „istoria este un poem ciclic scris de timp, peste memoriile omului” (Percy Bysshe Shelley).

Conținuturi:

Volumul este precedat de Cuvânt înainte (semnat de autori): „Suntem convinși că mulți veți fi în asentimentul nostru când afirmăm că, din păcate, istoria Aradului nu este foarte bine cunoscută publicului larg.” (...) „Am ales să includem în volum un număr de 200 de personalități, edificii, monumente, evenimente, întâmplări care, considerăm noi, au marcat, într-un fel sau altul, Aradul în secolul al XX-lea.” Ceea ce a însemnat acest veac arădean și decupajele istoriei locale devine acum parte din istoriografia Orașului de pe Mureș.

Spicuim, fragmentar, dovezi multiple din conținut: Personalități clericale: Roman Ciorogariu, Trifon Lugojan, Andrei Magieru, Nicolae Popovici ș.a.; Personalități istorice și cu rol de conducere: Szalacs Gyula, Nicolae Ștefu, Nicolae Oncu, Vasile Goldiș, Ștefan Cicio-Pop, Ioan Suciu, Ioan Flueraș, Iustin Marșeu, Sava Raicu, Eduard I. Găvănescu, George Ciuhandu ș.a.; Personalități artistice și

științific-culturale (muzică, literatură, artă, presă, sport, altele): Pal Javor, Milan Tabacovic, Jacques Faix, pictorul Balla Frigyes Fulop, Faludy Karoly, Ziarul „Românul”, „Pagini literare”, Toth Arpad, Franz Rohr, Isidor Kaufman, Adam Müller-Gutenbrunn, Ioan Slavici, Mihai Beniuc, Sabin Drăgoi, Silvestru Rafiroiu, Miloș Cristea, Tiberiu Popovici, Caius Iacob, Emil Vitroel, Ioan Tolan, Iulian Toader, Corneliu Micloși, Ștefan Augustin Doinaș, Iosif Petschovschi, Sorin Babii, Francisc Munteanu, Francisc Neuman, Nicolae Coco Dumitrescu, Revista de

studii etnologice „Zărandul”, Revista „Ziridava” ș.a.; Clădiri, edificii (culturale, sacre, de uz general, de divertisment, fabrici etc.): Casa Națională din Pırneava, Biserica Romano-Catolică „Sf. Anton de Padova”, Biserica Roșie, Cinematograful Urania, Fabrica ITA, Fabrica Marta, Gara CFR, Biblioteca Județeană „A. D. Xenopol”, Stadionul Gloria, Clădirea Școlii Civile de Fete, Sinagoga Ortodoxă, Șezătoarea literară a scriitorilor români, Industria textilă arădeană (TEBA), Statuile din Piața George Enescu, Inaugurarea Crucii Martirilor Unirii, Inaugurarea Aeroportului Arad, Înființarea librăriei „Ioan Slavici”, Înființarea Foto Club Arad, Ars Fotografica, Podul Decebal, Podul Traian, Blocul Libelula, Hotel Astoria, Hotel Parc ș.a.; Palate și vile: Palatul Nadasdy, Vila Ivan Urban, Palatul Kohn, Palatul Kovacs, Palatul Suci, Palatul Băncii Naționale, Palatul Steiner, Palatul Bohus, Palatul Cultural ș.a.; Alte însemnări: Calea ferată îngustă Arad-Podgoria, Primul zbor al lui Faludy Karoly, Primul zbor deasupra Aradului realizat de Aurel Vlaicu, Amenajarea Ștrandului Neptun, Alexandru D. Xenopol lasă ca donație colecția sa de carte Bibliotecii din Arad, Vizita Regelui Ferdinand, Primul concert al lui Bela Bartok la Arad, George Enescu, cetățean de onoare al Aradului, Vizita Regelui Carol al II-lea, Ultimul concert al lui George Enescu la Arad, Revolta țăranilor din Șepreuș, județul Arad, împotriva colectivizării, Stâlpul Memorial din Cimitirul Pomenirea, Ansamblul Monumental de pe Malul Mureșului, filmul „Pădureanca”, după nuvela lui Ioan Slavici ș.a.

„Aradul, acest oraș-dar al Mureșului... Noi, arădenii, cu toții îl iubim, îi simțim lipsa atunci când nu suntem acasă, îi luăm apărarea când alții îl critică... Și totuși, oare îl cunoaștem?” (extras din Coperta IV – ambele coperte sunt realizate de eleva Denisa Virag). Este o întrebare-lemnă pentru oricine (se) pretinde că ar ști mult mai bine despre Arad (dar cine se încumetă a cerceta?!).

Se desprinde, din conținutul acestui volum, un rol esențial al dascălului de a se apropia (altfel) de discipoli (în așa fel încât calitatea de mentor să fie una esențială).

Această interacțiune este dovada unui stil anume ales de instruire (conducând la competențe și încredere).

Profesorul Adrian Bucur a reușit să apropie elevii de carte, în general, și de istorie, în special.

Cu editarea acestei cărți cu valoare de document, comunitatea Aradului dobândește valoare de simbol al trecerii prin istoria seculară, primind amprente și dovezi multiple.

Pentru cadrul didactic este o împlinire, iar pentru elevi, o însuflețire.

Este o altfel de practică a istoriei, aceea de a te situa față în față cu mărturia și măiestria. Didactică! Sau, altfel spus: managementul relației profesor-elev (în conduită și învățare) sau „arta de a forma deprinderi” (Platon).

Concluzii:

Acest volum reprezentativ, cuprins în intervalul de timp 1901–2000, se bucură de referenți științifici: conf. univ. dr. Simona Stieger și conf. univ. dr. Sorin Bulboacă (ambii de la Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad).

Adrian Bucur este profesor de istorie la Colegiul Național „Elena

Ghiba Birta”, iar celelalte trei nume aparțin unor eleve ale sus-amintitului liceu arădean.

O consistentă bibliografie însoțește, implicit, volumul documentar.

Cu certitudine, acest volum, accesibil atât istoricilor, cât și pasionaților, aduce o reală contribuție în lămurirea și completarea cunoștințelor despre orașul de graniță, iar imagologia (peste 560 de imagini foto) sporește emoțional lectura.

Volumul este o apariție editorială de mare virtute (tipărit în condiții de grafică reușite la Tipografia Gutenberg), iar autorii nu au pregetat a mulțumi sponsorilor și oamenilor de bine, care au dovedit sprijin, informații și înțelegere în a oferi informații despre acest „Un Secol de Arad”.

Se cuvin sincere felicitări autorilor și urarea de „Drum bun” cărții, ca material adiacent, înspre completarea unor informații prețioase despre tot ce a cuprins intervalul de timp ales spre studiu.

N.n.: Suntem bucuroși să putem ordona aici o parte din memoria involuntară: în anul 2008 (la sfârșit de ciclu gimnazial) am publicat două plachete de proză, prozopoeme, epigrame, mici eseuri, fotocolaje, împreună cu o clasă de absolvenți (actualul Liceu de Informatică, fosta Școală generală nr. 5): „Cine ești dumneata, Domnule profesor?”; „Cartea Clasei C” (ambele editate de Viața arădeană). Un fapt împlinit!

Mircea O. Boran și Robert Andrei Boran: o întâlnire a generațiilor în arta imaginii

Carina A. BABA, UZPR, Filiala „Ioan Slavici” Arad

La Biblioteca Județeană „Alexandru D. Xenopol” Arad, fotografia și arta contemporană s-au întâlnit într-un moment de reflecție și sărbătoare. Expoziția „Versiunea 6.0”, vernisată la 10 martie 2026 în Sala de Arte a bibliotecii arădene, marchează nu doar o nouă etapă în parcursul artistic al fotografului Mircea O. Boran, ci și un dialog fascinant între două generații creative: tată și fiu, imaginea fotografică și arta generativă, tradiția și tehnologia. Această expoziție devine, astfel, mai mult decât o simplă prezentare de lucrări: este o meditație asupra timpului, asupra evoluției imaginii și asupra modului în care sensibilitatea artistică se transmite și se reinventează.

Originar din Lipova, județul Arad, Mircea O. Boran și-a descoperit pasiunea pentru fotografie în urmă cu aproape cincizeci de ani. Din 1990, artistul devine membru al Foto Club Arad, una dintre cele mai importante structuri dedicate fotografiei artistice din vestul României. În timp, rolul său în cadrul clubului a evoluat firesc: de la secretar și cenzor la președinte, funcție pe care o ocupă din anul 2008. Această implicare nu a fost doar administrativă, ci profund culturală, contribuind la consolidarea unei comunități fotografice active și vizibile la nivel național și internațional.

Recunoașterea profesională vine și prin apartenența la Asociația Artiștilor

Fotografi din România, al cărei membru devine în 2009. În 2013 primește distincția Art. AAFR, iar în 2021 obține titlul E. AAFR, confirmări ale valorii și consistenței activității sale artistice.

Fotografiile sale au fost expuse în peste două sute de saloane naționale și internaționale, în țări precum Ungaria, Turcia, Spania, Italia, Belgia, Ucraina, Franța, Serbia, Polonia, Iran, Slovacia sau China. În aceste spații culturale diverse, imaginile lui Mircea O. Boran au adus cu ele o sensibilitate aparte: o privire atentă asupra lumii, în care estetica vizuală se împletește cu emoția și cu povestea umană.

În lucrările sale, fotografia devine un instrument de explorare a realității, dar și o formă subtilă de reflecție asupra experienței umane. Portretele, scenele de viață cotidiană, siluetele surprinse în momente de introspecție sau fragmentele de spațiu urban devin, prin compoziție și lumină, mici narațiuni vizuale. Ioana Nistor subliniază această dimensiune reflexivă a imaginii: *„Unul dintre elementele definitorii ale fotografiei lui Mircea O. Boran este interesul constant pentru prezența umană. Personajele fotografiilor devin purtătoare de emoție și poveste. Autorul nu caută doar reprezentarea vizuală a subiectului, ci încearcă să surprindă stări, relații și fragmente de realitate care dezvăluie fragilitatea și complexitatea experienței umane.”*

Expoziția dezvăluie și o altă direcție esențială a demersului artistic: interesul pentru geometria spațiului construit. În fotografiile dedicate arhitecturii urbane,

liniile, ritmurile și perspectivele devin elemente de limbaj vizual, transformând uneori realitatea într-o compoziție aproape abstractă. Totodată, peisajul și natura oferă un contrapunct contemplativ. Cadrele largi, lumina naturală și minimalismul compozițional creează momente de respiro vizual, sugerând o relație intimă între om și spațiul natural.

Dincolo de activitatea artistică, Mircea O. Boran și-a asumat fotografia ca pe o veritabilă misiune comunitară. A contribuit la aniversarea unor momente esențiale pentru cultura fotografică

arădeană – centenarul primului club foto din oraș, dar și aniversările de 40 și 50 de ani ale Foto Club Arad. Din 2009 organizează Salonul Național – ulterior Internațional – „Ars Fotografica”, ajuns anul trecut la ediția XXV și beneficiind de patronajul Fédération Internationale de l'Art Photographique (FIAP) în 2017 și 2025. În paralel, artistul a investit constant în educația fotografică a tinerilor. A fondat un cerc foto gratuit pentru elevi și studenți, a coordonat cursuri de vară la care au participat peste o mie de tineri și, din 2007, organizează cursuri de inițiere și perfecționare în fotografie. Prin aceste inițiative, fotografia devine nu doar artă, ci și instrument de educație culturală și comunitară.

Expoziția „Versiunea 6.0” capătă o dimensiune specială prin dialogul artistic cu Robert Andrei Boran, fiul fotografului. Artistul aduce în spațiul expozițional lucrări de artă generativă, explorând relația dintre imagine, algoritm și tehnologie. Aceste compoziții pornesc

de la ideea de structură vizuală construită digital, unde matematica, programarea și creativitatea se întâlnesc într-un proces artistic nou. Ioana Nistor explică această direcție contemporană: „*Aceste compoziții pornesc de la ideea de structură, algoritm și sistem vizual, în care imaginea nu este construită doar prin observație directă, ci printr-un proces de explorare digitală. Rezultatul sunt lucrări care explorează ordinea, repetiția, simetria și variația, transformând elemente vizuale simple în structuri complexe și dinamice.*” Prezența acestor lucrări în expoziție creează un contrast fertil: fotografia, ca instrument al observației lumii, și arta generativă, ca rezultat al explorării algoritmice. Atmosfera vernisajului a confirmat că expoziția nu este doar un eveniment artistic, ci și unul profund uman.

Ionel Bulbuc, managerul Bibliotecii „Alexandru D. Xenopol” Arad, a surprins esența acestei întâlniri dintre artă și comunitate: „*Astăzi, Biblioteca a devenit locul unde viața, emoția și vizualul s-au întâlnit. Fiecare fotografie a lui Mircea O. Boran ne-a făcut să zâmbim, să ne amintim și să simțim că fiecare clipă contează.*” De asemenea, Ionel Bulbuc a remarcat și simbolismul dialogului dintre generații: „*Întâlnirea dintre generații a adus o magie aparte: arta, tehnologia și imaginația s-au împletit, arătând că pasiunea nu are vârstă și că frumosul se reinventează mereu.*” Fotografiile lui Mircea O. Boran documentează lumea și emoțiile ei, în timp ce lucrările lui Robert Andrei Boran explorează posibilitățile infinite ale imaginii generate digital. Împreună, ele construiesc un arc simbolic între tradiție și viitor. Expoziția rămâne deschisă publicului până la 3 aprilie 2026, oferind vizitatorilor o experiență vizuală

în care fotografia, tehnologia și sensibilitatea artistică se întâlnesc într-un dialog autentic.

La vernisaj au participat numeroși iubitori ai artei vizuale și ai fotografiei, printre care s-a aflat și o parte dintre membrii Salonului Cultural Gutenberg, prezența lor subliniind caracterul cultural și comunitar al evenimentului.

În cele din urmă, „Versiunea 6.0” nu este doar o expoziție retrospectivă sau experimentală. Este, așa cum sugerează și titlul, o etapă într-un proces continuu de evoluție, o dovadă că arta – asemenea vieții – își schimbă formele, dar nu încetează niciodată să caute sens, emoție și dialog cu timpul în care trăim.

Autorii cu timp

Lorena STOICA
Mentor, Timișoara

Există două tipuri de autori, cei care au fost hărăziți să scrie și să publice carte după carte și cei care odată ce au publicat, au nevoie de timp. Timp pentru reculegere, pentru atenție focalizată asupra rezultatelor lansării, timp de autocunoaștere căci cu fiecare lansare descoperi un nou *tu* și cel mai important, timp pentru cercetare.

Trebuie conștientizat și acceptat faptul că există aceste două categorii perfecte în imperfecțiunea lor. Fiecare are atuurile proprii. Avantaje și dezavantaje dar ceea ce nu își are locul între cele două părți este comparația.

Fiind un autor din categoria B, anume din categoria persoanelor care au nevoie de timp, am avut ani la rând tendința de a mă compara. De a subestima talentul propriu, harul divin

de scriere prin întrebările care începeau cu „-Dacă...”. Consider că cel mai atroce moment în toată așteptarea e atunci când cititorii tăi încep să te deranjeze prin nerăbdarea lor. Te bucură, dar te și conduce direct spre tensiune și desigur, spre acel sentiment cum că *rămâi în urmă* cu acel *ceva* ce știi prea bine că *nu-l poți grăbi* dacă urmărești calitatea.

Scrișul nu e o cursă. Nu este o demonstrație de productivitate și nici o validare prin volum. Este, mai degrabă, un proces de decantare interioară, în care fiecare idee are nevoie de spațiu pentru a claustra sensul dorit.

Autorii care scriu în ritmul lor nu construiesc doar povești, ci își contruiesc propria înțelegere asupra lumii și asupra sinelui. Iar această înțelegere nu poate fi grăbită fără a pierde din esență.

Valoarea unui autor nu e definită prin ritmul publicărilor, ci prin calitatea și profunzimea scrierilor sale. Iar dacă printre noi se află autori care aleg să transforme timpul în profunzime și nu-n grabă, atunci poate că împărtășim același fel de a construi.

În liniște. Cu sens marcat de puterea emoției din străfundul ființei noastre.

Tu ești....

Sifora SAVA
Scriitor, Austria

(lui Mihai Eminescu)

Tu ești
Parfumul blond din tei
Pulverizat peste grădină.
Ești murmurul de rimă
Din versuri ce suspină.

Tu ești
Jar, ce-aprinzi revolta
Gătuită la hotar.
Cărbune proletar!
Tu ești
Cu Voievodul Mircea,
La Rovine!
Tu ești
Cu Voievodul Vlad,
Croind dreptate!
Tu ești
Junimea în Viena,
La Universitate!
La craiul codrul
Împăratul, uitată-i
Crăieșe din povești.
Și nuferii pe lacuri
De dor îți înfloresc.
Tu ai divinizat amorul, înțelepciunea,
poezia,
Pentru o țară, România!
Azi se prelinge-n nemurire
Pentru tine
O mare de versuri!
O mare de lacrimi!
O mare de iubire!

CONVORBIRI LA LUMINĂ DE TIMP, DIALOGURI

Dialog neconvențional la ceasul Florilor de tei în Floare

Florica R. CÂNDEA și
Carina A. BABA cu Mira Odagiu

Bun găsit! Vă adresăm câteva întrebări, sub forma unui dialog neconvențional, comun, care vor fi publicate în edițiile 64 și 65 - Gutenberg de toamnă și iarnă.

1. Vă rugăm să vă prezentați (pe scurt).

Mă numesc Odagiu Mira și sunt absolventă a Facultății de Litere a Universității de Vest din Timișoara și dascăl de peste 28 de ani. Sunt profesor de Limba și literatura română la Colegiul Economic din Arad și dintotdeauna am iubit cărțile și lectura. Această pasiune și-a găsit, în paginile revistei Gutenberg, o formă de exprimare literară și culturală prin rubrica permanentă de recenzii pe care o semnez.

2. Cum vedeți sau ce știți de Salonul literar Al. T. Stamatiad la CENTENARUL revistei arădene de pe strada Calvin, nr. 4)?

Știu că în urmă cu 100 de ani salonul cultural a fost înființat de Al. T. Stamatiad, profesor la Liceul de Băieți, alături de Perpessicius.

Despre Salonul Gutenberg, organizat după același tipar, pot spune că este un loc în care regăsesc și ma regăsesc cu oameni cu care împărtășesc aceleași pasiuni și interese culturale de

peste 10 ani. Un loc în care am legat prietenii ce-mi par...de-o viață...

3. Dacă scrieți, dețineți sau dacă ați citit recent un jurnal (de orice formă ar fi), cum vi se pare acest gen (sau dacă preferați proza scurtă compozită) și de ce?

Nu scriu . Am scris în adolescență ...ca mai toți cei care și-au trăit copilăria în comunism.... Dar, îmi place să citesc jurnal și literatură autobiografică și, de-a lungul timpului, m-am delectat din plin cu ea. Cred că jurnalul oferă cititorului o formă de plăcere (ne)vinovată pentru că satisface curiozitatea, uneori neortodoxă , a fiecăruia dintre noi de a privi pe gaura cheii la viața secretă, misterioasă a unei persoane/personalități, pe care o admiri sau care te intrigă, și care te îndeamnă la visare (ori...fantasme... :))

4. Ați fost/ sunteți invitat la o discuție/ un interviu/ dialog/ dialog neconvențional? Ce ați prefera și de ce?

Da, am fost de două ori. O dată în paginile revistei Gutenberg în 2019 și a doua oară, la Radiotv Unirea în 2022 în cadrul emisiunii radiofonice pentru românii din diaspora.

5. Fiecare dintre noi culege, colecționează sau admiră anumite artefacte, locașuri de la țară, vorbește, când are ocazia, în limbaj local, admiră bucate și ar dori să se integreze în lumea de odinioară, așadar, antropologic vorbind, ce ați prefera și de ce?

Îmi plac costumele populare vechi, dar și "cusăturile" cu care străbunica mea (nevastă de primar în Gurahonț) își împodobește odăile ("șcerguri cu cipcă"-ștergare cu dantelă croșetată, "procovițe" – covoare țesute din resturi de materiale textile, „cergi” - pături țesute în război, "măsărițe"- fețe de masă , "lipigee"- cearșafuri.

Mărturisesc că am moștenit de la străbunica mea paternă atât "cusături", cât și un costum popular superb, din zona Gurahonțului, care are peste 100 de ani și care este într-o stare perfectă.

6. *Intenționați să scrieți despre istoria localității de unde proveniți?*

Da, m-am gândit la asta... O voi face... când... vine o vreme...

7. *Care este felul de mâncare preferat, activitatea de la țară la care ați luat parte și ce vă amintiți din copilărie?*

Plăcerea vinovată pentru carbohidrați își are rădăcinile în copilărie.

Mă leagă de copilăria la bunica maternă, unde îmi petreceam vacanțele cu verișorii, două deserturi: "Întorsuri"- plăcintă întinsă și "cocorei" – gogoși.

De străbunica paternă mă leagă "pacovele" –clătite, pâinea și "stoarza" – coardă (cu brânză dulce, prune, mac, nucă) coapte în cuptorul de lut, iar de mama "ludăița cu ou"(dovlecel cu ou) și "ciuricii"(minciunelele).

Am participat și la activități agricole, dar nu mi-au plăcut...și nu sunt neapărat amintiri plăcute.

8. *Ce are special, de luat aminte, localitatea dv. natală?*

Așezarea într-o depresiune montană împădurită, străbătută de Crișul Alb,ce pare desprinsă din rai!

9. *Numiți 10 lucruri, datini, rânduiești ș.a. din zona de unde veniți.*

Cred că știu mai mult de 10 pentru că le-am trăit plenar în copilărie, dar nu le-am numărat niciodată.. Ele sunt ,si acum, vii în memoria mea afectivă și amintesc: rânduieștile gospodărești prilejuite de sărbătorile de peste an, bebegăniile, ciuralexă, paparudele, sănzăienile, obiceiurile de nuntă, botez,

înmormântare și pomenirea morților. Multe dintre ele nu mai sunt astăzi .

10. *De cine/ de ce vă este dor?*

De mama!

De străbunica!

De copilărie...

VĂ MULȚUMIM!

.....

Dialog neconvențional Răspunsuri la ceasul florilor de tei în floare- răspunsuri

**Florica R. CÂNDEA și
Carina A. BABA
cu Valeriu Ilica**

1. „Sunt copilul unui neam sărac,/Bieți români ce scormonesc pământul./Vor să-și facă mai comod mormântul,/Tare-mi este neamul ăsta drag.”

2. Loc de refugiu și oază de liniște și de lumină. De conlucrare creatoare și de prietenie scriitoricească. Totul ca o replică la o lume rea și tot mai înrăită. Una a invidiei și a egoismului. A incertitudinii și a intereselor meschine, imediate..

3. Nu.

4. Am fost în cadrul acțiunii inițiate de Revista și Salonul Gutenberg.

5. Calul! De ce? Pentru că frumosul, elegantul și prea credinciosul patruped tare a mai fost satanizat și mult a avut de pățimit. Înfometat, bătut și prea adesea umilit, a pățimit nemăsurat. Cu toate acestea a rămas un boier. Un mare voivod. În fine, măria sa, calul, se încăpățânează să rămână Calul

dintotdeauna: eroul din războaie, trăpașul cel zburdalnic, zeificatul din statui. Tocmai de aceea, îl plac și-mi place să cred că primul și unul dintre puținii prieteni ai omului nu și-a spus încă ultimul nechezat. Cât și când am putut, vreau să zic, în măsura în care m-am priceput, i-am ținut partea și i-am pus o vorbă bună în toate scrierile mele.

6. Am scris. Trilogia „Culdușii”.

7. Colac cu unsoare de găscă. Clisă cu castravete, piparcă și părădaică.

8. „Povești și doine, ghicitori, eresuri”.

9. Băgău, baborniță, bărdacă; cosor, corvoadă, cotarcă, colniță, conofloșniță, culduș, cotreanță; duhan, fedeu, feleherț; gligan gașperită, hurlup; iliș, iosag, lămpaș; mahorcă, matracucă, măsurică; podișor, pamucă, papucarăș, pațachină; socăciță, sudalmă, șogoriță; tartău, a tongăni, țoangă; văiugă, vârcolac, vădană.

10. De copilăria copilului de altădată. De prima colindă. De prima carte. De primele basme, balade și povești. De babele care le știau pe de rost și le depăneau cu multă artă, la gura sobei, în serile lungi de iarnă. Femei simple, dar cu mintea odihnită, curioasele, informatelile și ocoșele babe aveau o memorie, o imaginație și o premoniție ceva de speriat.

Dialog neconvențional- răspunsuri

Florica R. CÂNDEA și

Carina A. BABA

cu Diana Șimonca

Sunt profesor de Limba și literatură română la Colegiul Național „Moise Nicoară”, din Arad. Doctor în științe filologice la Academia Română, cu o lucrare monografică despre opera memorialistică a lui Nicolae Steinhardt.

Despre Salonul literar Al. T. Stamatiad am aflat de la doamna Ioana Nistor, cu ocazia invitației pe care i-a făcut-o d-lui Marius Balo, musafir al familiei noastre, pe care l-am însoțit la întânirea acestui salon literar în ziua de 1 iunie 2025.

Genul memorialistic este unul dintre cele mai complexe genuri de texte, extrem de citite după 1990, dintr-o apetență a publicului pentru istorii de viață, de detenție, istorie recentă și de familie a unor scriitori consacrați sau mai puțin cunoscuți. Memorialistica numește mai multe tipuri de texte: memorii, jurnale, biografii, autobiografii, toate având o coordonată comună, mai precis raportarea la timp ca la o bornă cu valoare reglatoare pentru individ. Mai mult, genul a fuzionat și cu categoria romanului, atunci când nevoia de autenticitate a acestei specii literare a cerut-o, validând acest tip de scriitură ca pe una dintre cele mai sincere forme de narațiune.

Într-o discuție neconvențională, aș prefera să fie adresate întrebări neobișnuite invitatului, întrebări de natură să descopere publicului o latură mai puțin cunoscută a unui om (de ex.

pasiuni, vacanțe preferate, stiluri de îmbrăcăminte).

Lumea tradițională românească mi se pare a fi reperul de normalitate pentru lumea noastră contemporană. Din multitudinea elementelor etnografice ce compun atât patrimoniul material, cât și pe cel imaterial, cele mai reprezentative mi se par a fi costumul popular românesc și jocurile. Aceasta pentru că cele două elemente sunt încă realități ale lumii tradiționale, ce înregistrează o mare varietate de la o subzonă etnografică la alta. Această varietate este o garanție a șanseii de supraviețuire a acestor elemente de o valoare inestimabilă pentru poporul nostru.

Provin prin ascendență paternă din Crișana, com. Sinte Mare, jud. Arad, iar pe linie maternă din Șeica Mare, jud. Sibiu. Nu intenționez să scriu despre istoria vreuncea dintre localități, deoarece despre Sinte Mare există deja o monografie scrisă de o doamnă învățătoare din localitate, iar pe linie maternă nu mai există rude apropiate în viață care mi-ar putea înlesni un studiu de o asemenea anvergură.

Felul de mâncare preferat este pâinea cu ou, iar desertul preferat sunt papanasii. Am participat la țară la culesul de prune, de porumb și la tăiatul porcului. Îmi amintesc vacanțele petrecute vara și iarna la bunici, senzațiile auditive la trezirea dimineții în zgomotul făcut de păsările din curte și buna conviețuire a vecinilor în cadrul comunității rurale: statul la uliță, pe bancă, mersul la biserică, ieșitul în țarină de Rusalii.

Elementele pentru care cred că această localitate merită să fie reținută e conviețuirea pașnică a oamenilor din diferite denotațiuni religioase și

atitudinea tolerantă în cadrul vieții multiculturale din zonă.

Obiceiuri ale zonei Crișana, com. Sinte Mare: parastasul de obște în Duminica Tomii, ieșitul în țarină de Rusalii, tăiatul porcului și cina porcului, cu rudele, colindatul în seara de Ajun.

Mă raportează cu nostalgie la o perioadă în care oamenii, deși cu situație mai puțin bună din punct de vedere financiar ca azi, găseau răgazul necesar pentru a se întâlni cu ocazia diferitelor clăci sau sărbători de familie. Vecinătatea a funcționat în această comunitate ca o formă de cooperare a membrilor colectivității sătești, încurajând ajutorarea reciprocă, empatia și sacrificiul pentru celălalt.

„Spirit liber” nu e un titlu, e un drum interviu – Bristena Mantu

*Interviu realizat de Daniela
Gumann (scriitor român, Galați)*

În lumea literaturii, întâlnirile adevărate nu se întâmplă des. Ele apar uneori pe neașteptate, în locuri diferite, dar parcă legate printr-un fir invizibil. Așa s-a întâmplat și cu întâlnirea mea cu poeta și psihoterapeuta Bristena Mantu, pe care am avut bucuria să o ascult și să o descopăr în două momente distincte, dar la fel de vii: mai întâi la Universitatea „Danubius” din Galați, apoi la Salonul literar *Armonii de toamnă*, cu prilejul lansării celui de-al doilea volum de poezie bilingvă, *Spirit liber*.

Au fost două evenimente diferite ca atmosferă, dar unite prin aceeași stare de sinceritate și căutare interioară care

definește scrisul autoarei. Versurile sale nu se opresc la frumusețea limbajului, ci merg mai departe, spre zonele sensibile ale ființei, acolo unde poezia se întâlnește cu introspecția, iar cuvântul devine uneori formă de vindecare.

Poate că nu întâmplător, drumul Bristenei Mantu nu se oprește la literatură. După ani trăiți și studiați la Londra, după experiența profundă a pelerinajului la Santiago de Compostela, transformată în volumul *Ghemări lăuntrice – Jurnalul unui pelerin*, autoarea a ales să revină în țară și să se stabilească la Brașov, unde organizează întâlniri de grup în care poezia și psihoterapia se întâlnesc într-un mod surprinzător și, pentru mulți, eliberator.

Profit de această rară ocazie de a continua dialogul început la acele lansări și vă invit la un interviu neconvențional, în care întrebările nu caută doar răspunsuri, ci și sensuri. Pentru că, în cazul Bristenei Mantu, fiecare carte pare mai puțin o destinație și mai mult o etapă de drum.

Și pentru că unele întâlniri nu se încheie odată cu lansarea unei cărți, ci continuă în gând, în întrebări și în dorința de a înțelege mai mult, am simțit nevoia să duc acest dialog mai departe. I-am propus Bristenei Mantu o conversație deschisă, fără convenții rigide, despre drum, despre poezie și despre acele căutări interioare care nu se termină niciodată.

Ai trăit ani importanți în Londra, într-un spațiu cosmopolit, dar ai ales să revii în România și să te stabilești la Brașov. A fost această întoarcere un gest rațional sau mai degrabă unul interior, greu de explicat în cuvinte?

Anii petrecuți la Londra, într-un spațiu cosmopolit, mi-au oferit o mulțime de experiențe diverse, unele expansive și

înălțătoare, altele provocatoare și debusolante. Aceste trăiri m-au împins să explorez noi aventuri, să descopăr fațete neașteptate ale personalității mele și să cred în posibilități mai bune, indiferent de dificultăți. Experiența londoneză m-a transformat profund: din fetița sfioasă care a plecat la 19 ani pentru a-și urma visurile academice, am devenit o femeie puternică și încrezătoare, care își construiește pas cu pas o viață în armonie cu nevoile și chemările sufletului.

Decizia de a mă întoarce în România, la începutul anului 2025, a fost la fel de naturală pe cât a fost surprinzătoare, pentru mine, dar și pentru cei apropiați. Deși mă acomodasem cu Londra și mă bucuram de diversitatea și oportunitățile pe care le oferea, simțeam tot mai intens o neliniște, ca și cum aș fi început să clocotesc în afara ei. A venit un moment în care am înțeles că nu pot construi un viitor acolo. Chemarea rădăcinilor, a pământului și a limbii natale, dorința de apropiere de familie și nevoia profundă de a aduce acasă toate comorile acumulate în această călătorie inițiată, prin darurile artistice și terapeutice dobândite și șlefuite de-a lungul anilor, au fost forțele care m-au ghidat spre Brașov și spre o nouă etapă a vieții mele.

Pelerinajul la Santiago de Compostela a devenit pentru tine nu doar o experiență personală, ci și o carte – Chemări lăuntrice – Jurnalul unui pelerin. Ce s-a schimbat în tine pe acel drum și ce din omul de atunci se regăsește astăzi în poeta din Spirit liber?

Pelerinajul la Santiago de Compostela, din august 2019, a fost o experiență profundă și transformatoare, pe care am ales să o împărtășesc în cartea mea „Chemări Lăuntrice – Jurnalul unui pelerin”. Parcurgând aproximativ 240 km

în 12 zile, din Porto, Portugalia, până la Catedrala din Santiago de Compostela, am trăit nu doar un test al maturității psihologice, ci și o căutare adâncă a conexiunii cu sinele meu profund și divin. Fiecare zi, cu cei 18-24 km parcurși pe jos, a fost o dulce tortură care m-a ridicat pe culmile beatitudinii, împlinirii și curajului, dar m-a și confruntat cu cele mai întunecate colțuri ale durerii, apatiei și disperării. Depășirea zilnică a limitelor fizice și, mai ales, psihice, m-a obligat să descopăr resurse interioare și puteri existențiale de care nu eram conștientă înainte. Îmi amintesc cum, într-o zi toridă, în nordul Portugaliei, aproape de extenuare, am început să cânt încontinuu un refren inventat pe moment, o mantră cu valențe spirituale, care mi-a oferit puterea să continui și să finalizez ultimii kilometri. Cel mai intens moment a fost în orașelul spaniol Caminha, imediat după ce am trecut granița. Acolo, în genunchi, copleșită de gândul abandonului, am simțit cum o putere mai mare decât durerea mea m-a învăluit, dându-mi curaj să cer ajutor divin pentru a merge mai departe. În același timp, o viziune clară s-a pogorât în conștiința mea: sosirea la destinația finală simboliza misiunea mea sacră de a realiza deplin sinele în această viață. Această conștientizare a risipit norii mâhnirii, lăsând loc unei lumini clare să-mi călăuzească drumul. Toate aceste trăiri vibrează și astăzi în sufletul meu, devenind repere esențiale atât în fața provocărilor personale, cât și în munca mea cu clienții. În momentele dificile, știu că am mai trecut prin astfel de încercări și că, dacă am curajul să continui, voi primi ajutor divin și voi descoperi mereu noi resurse interioare pentru a crește și a depăși orice obstacol.

În poeziile tale apare des ideea de libertate interioară, de desprindere, de întoarcere la sine. Crezi că libertatea se învață, se cucerește sau se descoperă după ce pierdem ceva important?

În poeziile mele, libertatea interioară nu înseamnă libertatea de a face orice fără să ținem cont de consecințe sau de impactul asupra celor din jur. Din punct de vedere psihologic, această atitudine este adesea o reacție la sentimentul de constrângere sau asuprire. Ne putem înșela, confundând desprinderea de limitări cu dreptul de a acționa impulsiv, chiar dacă asta încalcă libertățile altora. Libertatea adevărată este capacitatea de a face alegeri conștiente, filtrate prin rațiune și voință, în scopuri binevoitoare, atât pentru noi, cât și pentru cei din jur.

Cred că hiperindividualismul, foarte prezent în cultura americană, supraevaluează libertatea personală izolată, în timp ce adevărata libertate interioară constă în conștientizarea faptului că binele suprem trebuie să fie câștigul comun. Consider că libertatea se cucerește ascultând forța vieții interioare, asemenea ghiocelului care străpunge stratul de omăt primăvara, dar se și descoperă adesea după ce pierdem lucruri prețioase, a căror valoare nu am înțelege-o la timp. Uneori, doar prin astfel de pierderi învățăm să apreciem sănătatea, familia, prietenii adevărați și oportunitățile rare, conștientizând astfel liberul arbitru și responsabilitatea alegerilor noastre.

Ai o formare solidă în psihoterapie și, în mod surprinzător pentru unii, ai ales să aduci poezia în spațiul terapiei, organizând întâlniri de grup în care cuvântul devine instrument de vindecare. Când ai simțit prima dată că poezia poate face mai mult decât literatură?

Am început să organizez cercul de terapie prin poezie la Brașov, începând cu sfârșitul anului 2025. De ceva timp, mă tenta o intuiție: se poate crea un liant extraordinar între terapie și poezie, între știința și arta sufletului, între rațiune și pasiune.

Terapia prin poezie este, de fapt, o formă deja cunoscută la nivel internațional, iar studiile din 2015 și 2021 au jucat un rol important în evidențierea beneficiilor sale terapeutice. Am simțit, în primul rând personal, nevoia de a împleti cele două laturi ale mele, care uneori par a fi ca doi cai care trag în direcții opuse. Totodată, nu pot renunța la niciuna dintre ele. Dimpotrivă, simțul meu poetic și filozofic inspiră multe dintre intervențiile mele terapeutice cu clienții, iar tematicile fundamentale ale terapiei, precum sublimarea sau catharsisul, se regăsesc cu precădere în multe dintre poeziile mele.

Pentru mine, diferența dintre poezie și terapie este minimă; încă de când eram copilă, prima poezie scrisă la vârsta de 12 ani a fost o încercare de a-mi oferi singură un răgaz vindecător, o transformare a suferinței pe care o resimțeam și pe care nu știam cum să o exprim altfel. Poezia este, astfel, precum perla din scoică care, rănită de intruziunea firelor de nisip sau a pietricelelor de pe fundul mării, își vindecă suferința prin crearea unui obiect de o valoare inestimabilă.

În volumul Spirit liber, versul pare uneori confesiune, alteori meditație, alteori aproape exercițiu de conștientizare. Scrii ca poet sau ca psihoterapeut, sau există un punct în care aceste două identități nu se mai pot separa?

Scriu, în primul rând, ca un suflet sensibil care îmbracă diverse roluri în această viață. Rolul de poet este cel mai

apropiat de felul în care trăiesc și percep călătoria sufletului, iar rolul de terapeut îmi oferă cadrul și instrumentele necesare pentru a crea un spațiu de autocunoaștere și pentru alții. Privesc aceste două identități ca pe o căsnicie fericită între partea mea feminină — sensibilitatea, pasiunea, emoția și partea mea masculină — disciplina, structura și rațiunea. Nu demult, aceste părți se luptau pe scena interioară, neînțelegând cum să-și împartă sarcinile. Prin formarea psihoterapeutică de peste șase ani, am reușit să armonizez aceste laturi, astfel încât ele să nu se mai contrazică, ci să contribuie fiecare în felul său, creând o sinteză superioară.

Aceasta este, probabil, și motivul pentru care am fost atrasă de psihosinteză, o abordare psihospirituală căreia m-am dedicat pe deplin. Psihosinteza susține armonizarea diverselor părți ale psihicului, către o sinteză mai înaltă, care ne permite să maximizăm atât funcțiile și resursele psihice, cât și darurile și valorile spirituale. Mă mândresc că terapia săptămânală pe care am urmat-o timp de șapte ani, și la care revin din când în când, a transformat aceste idei teoretice în realitate, pe care mi-am însușit-o pe deplin. Astfel, pot transmite nu doar teorie, ci și experiență practică, oferind îndemnuri și metode de relaționare cu sinele și viața interioară. Prin poezie, reușesc să surprind aceste conștientizări din procesul meu terapeutic în metafore, imagini și simboluri, dând astfel glas trăirilor mele interioare.

Ai trecut prin experiențe foarte diferite – viața în străinătate, drumul pelerinului, întoarcerea în țară, lucrul cu oamenii în grupuri restrânse. Care dintre aceste etape te-a apropiat cel mai mult de tine însăși?

Nu cred că există o etapă anume care să mă fi apropiat cel mai mult de mine însămi. Cred, însă, că există un fir invizibil, o stea călăuzitoare, de care m-am ținut strâns legată de-a lungul tuturor etapelor mele de dezvoltare și care continuă să-mi lumineze pașii și astăzi. Dacă ar fi să aleg, cred că perioada studiilor la Institutul de Psihosinteză din Londra mi-a oferit ocazia să mă cunosc cel mai bine pe mine însămi. Timp de șase ani, am întreprins investigații profunde în propriul psihic, excavând cu grijă și perseverență istoria personală, dar și explorând paleta potențialului a ceea ce puteam deveni.

Această incursiune nu s-a încheiat, ci continuă, fiind o practică care îmi permite să fiu mereu în acord cu mine însămi, cu valorile mele, în toate deciziile pe care le iau, atât în viața personală, cât și în cea profesională. Am avut alături o mână de profesori extraordinari, care m-au susținut în fiecare pas al acestei riguroase formări și care mi-au acordat încredere deplină în forțele și capacitățile mele de dezvoltare. Mă simt profund recunoscătoare acestui Institut, unde activez în continuare, în postura de formator, ceea ce îmi oferă o imensă împlinire sufletească, știind că pot transmite mai departe studenților din experiența, cunoștințele și pasiunea mea pentru această fascinantă disciplină a sufletului uman. Unul dintre scopurile mele importante în viitorul apropiat rămâne să aduc și în țara noastră știința psihosintezelor, deoarece această abordare psihologică nu este, din păcate, încă cunoscută aici. Intenționez să susțin evenimente, seminarii și ateliere prin care să introduc publicul român în tainele acestei perspective integrative asupra psihicului și spiritului uman.

Mulți oameni se tem să se privească în interior, iar tu tocmai asta propui în întâlnirile pe care le organizezi la Brașov: introspecție, poezie, dialog. Ce descoperă oamenii despre ei atunci când au curajul să se oprească și să asculte?

Iubesc această întrebare la fel de mult cum iubesc ceea ce iese la iveală atunci când oamenii se simt în siguranță să se oprească și să privească în interiorul lor. Pe de o parte, apar frici, îndoieli și vulnerabilități perfect umane, care, poate pentru prima dată pentru unii, sunt binevenite prin prisma empatiei, căldurii și compasiunii. Pe de altă parte, ies la lumină dorințe, vise și aspirații poate demult uitate, care, deodată, par să aducă o strălucire nouă în ochii participanților. Ceea ce nu încetează să mă surprindă, indiferent cât de obișnuită sunt să fiu martoră la aceste experiențe revelatoare sau transformatoare, este faptul că, prin întâlnirea cu noi înșine și cu ceilalți într-un mod sincer, deschis și autentic, ne apropiem din nou de latura noastră universal-umană. Astfel, nu ne mai simțim atât de diferiți, ciudați sau neînțeleși în greutățile și poverile pe care le purtăm, atunci când asistăm la ecourile lor și în cei din jurul nostru. Poate că suferim cu toții prea mult, mai ales în zilele noastre, de boala izolării, a răcelii și a depărtării de semenii noștri. Cu toții am trăit momente crunte în viață care ne-au determinat să pierdem încrederea în cei din jur sau poate chiar speranța că viața poate fi mai bună. Prin intermediul întâlnirilor noastre de terapie prin poezie, oamenii par să-și recapete curajul de a depăși anumite bariere. Să vadă și să simtă, pe pielea lor, că încă mai există oameni care îi pot asculta cu răbdare și înțelegere în împărtășirea celor mai adânci emoții și

gânduri este absolut vindecător. Și, mai ales, descoperirea că există metode prin care își pot transforma temerile și tristețile în inspirație și perspective utile pentru viitor aduce cu sine raze noi de speranță și încredere.

Există în poezia ta o nostalgie a copilăriei, dar și o maturitate foarte lucidă. Crezi că drumul spiritual al omului înseamnă, de fapt, o întoarcere la simplitatea de la început?

Consider că toată înțelepciunea vieții există, încă de la început, în miezul inocenței, creativității și inimii curate a copilăriei. Maturitatea, însă, constă în a ști să păstrăm vii în noi aceste calități și să le folosim cu chibzuință în diverse contexte. Psihosinteza vorbește clar despre existența copilului de aur al sufletului, acea ființă cu care ne-am născut și în care rezidă potențialul a tot ceea ce putem deveni mai departe, în același mod în care întreaga hartă a stejarului este înscrisă în interiorul unei ghinde.

Pe parcurs, însă, datorită impactului socializării și condiționărilor mediului înconjurător, copilul acesta luminos al sufletului, pur și vulnerabil, se ascunde tot mai mult în spatele măștilor pe care suntem nevoiți să le purtăm pentru a obține acceptarea, validarea și iubirea celor din jur. Astfel, ne identificăm cu aceste măști, cu aceste strategii de supraviețuire, și uităm cine suntem cu adevărat: acea scânteie divină care a venit pe Pământ să aibă această experiență umană. Mulți dintre noi trăim o viață întreagă fără să ne amintim cine suntem cu adevărat, trăind o existență bazată doar pe aceste roluri, care uneori ne aduc imensă suferință. Priviți în jur și veți vedea câți dintre noi suferim din cauza unor moduri de a fi adânc înrădăcinate în copilărie, cum ar fi

sacrificiul și neglijența de sine în scopul de a-i mulțumi pe alții. Consider că drumul spiritual constă în căutarea acestui sine pierdut, regăsirea lui și readucerea lui în prim-planul existenței noastre, astfel încât să trăim o viață în acord cu sufletul și adevăratele noastre calități, valori și daruri, nu în conformitate cu părerile sau regulile altora.

Ai publicat proză confesivă, ai scris poezie, ai trăit experiențe care pentru alții ar fi fost suficiente pentru mai multe vieți. Ce simți că nu ai spus încă în scris și că, poate, urmează să se transforme într-o viitoare carte?

Anul trecut am început să conturez câteva scurte povestiri din copilărie. Am trăit o copilărie împărțită între viața de la oraș și cea de la țară, între o viață dedicată școlii și una presărată cu aventuri, joc și explorare. Deși, atunci când eram mică, îmi era greu să fiu trimisă în fiecare weekend și vacanță la țară, departe de părinți și prietenii de la oraș, consider că acel contact cu natura, cu glia, cu animalele și jocurile pe ulițele prăfuite mi-au consolidat trăiri și înțelegeri profunde asupra vieții, pe care majoritatea copiilor din ziua de azi nu mai au șansa să le experimenteze. Din prisma acelor experiențe speciale, doresc să creez povești pentru copiii de astăzi, care să reprezinte adevărate lecții de viață nu doar pentru ei, ci și pentru părinții lor. Sper ca această carte de povestiri să vadă lumina tiparului în maxim un an, doi.

De asemenea, mi-aș dori să continui cu o serie de povești cu substrat biografic, adresate adolescenților și tinerilor adulți din ziua de azi. Așa cum ați menționat, am trăit, într-adevăr, cât alții în mai multe vieți! De aceea, simt că am multe de transmis prin proză tinerilor care se

confruntă cu probleme din ce în ce mai complexe și cărora le este tot mai greu să-și croiască un drum autentic în viață. Aș vrea să transpun multe dintre experiențele mele de viață în aventurile unei eroine care pornește pe drumul inițiativ al căutării sinelui, să ofer exemple din toate încercările prin care a trecut și să ilustrez lecțiile importante pe care și le-a însușit.

Nu în ultimul rând, sper să reușesc să adun într-un volum câteva dintre cele mai marcante povești de viață întâlnite în lucrul meu cu oamenii în cabinetul de psihoterapie. Mă inspiră enorm scriitorul și psihiatrul american Irvin Yalom, ale cărui cărți, precum “Mama și sensul vieții”, “Călăul dragostei” și “Plânsul lui Nietzsche” sunt traduse și în limba română. El reușește să îmbine cu succes cariera de psihiatru cu pasiunea pentru scris, oferind publicului o înțelegere profundă a lucrurilor extraordinare care se petrec în cabinetul unui terapeut. Sper să-i pot călca pe urme și să redau, în cuvinte, câteva dintre parcursurile emoționante ale oamenilor care mi-au marcat cariera.

Dacă ar trebui să definești în câteva cuvinte ceea ce faci astăzi – poezie, psihoterapie, întâlniri de grup, scris, căutare – ai spune că este o profesie, o vocație sau o formă de drum personal care continuă?

Mă consider norocoasă, deoarece viața mea personală, marcată de aceste căutări și călătorii, se revarsă firesc în cea profesională. Cariera de psihoterapeut este, fără îndoială, o vocație — o nevoie spirituală de a aduce un impact benefic în viața oamenilor care aleg să-și deschidă sufletul în prezența mea. Sper să pot continua să îmi îndeplinesc această menire și să ajung la cât mai mulți oameni, prin diverse forme, atât creativ-artistice, cât și terapeutic-spirituale. În

final, doresc să mulțumesc doamnei Daniela Gumann pentru șansa oferită de a împărtăși, prin acest interviu, ceea ce se ascunde dincolo de poeta, terapeuta și, nu în ultimul rând, omul Bristena Georgiana Mantu. Nu în ultimul rând, mulțumesc familiei pentru sprijinul necondiționat, precum și colegilor, prietenilor și profesorilor care îmi sunt mereu alături.

Vagabond

Lucia BIBARȚ
Poet, Arad

Ființă de același sânge
spiritual
cu mine,
imagine simbolic-onirică,
atât de reală
Doamna mea idee.

Vagabondaj sub acoperire
din valul lumesc
în tăcerea bisericilor.
De teamă.

„Leru-i ler”- spune Ea,
Eu răspund prezumtiv,
și-i trimit
un sărut în alb, efervescent,
aproape epidermic.

Necunoscuta mea Doamnă!

Cuprins

EDITORIAL	3
De ce scriu femeile... Gutenberg de vară (an 18)-Florica R. CÂNDEA.....	3
Furtuna pe mare-Lucian GEVELEGIAN	4
SCRIITORUL CĂLĂTOR	5
Literatura pentru adolescenți: între aventură, identitate și lumea ... -Carina A. BABA	5
Portrete, cu punctul pe ...i -Ioan TULEU	6
Izvorul visului-Teodor Pătrăuță PETROMAN	8
SCRIITORUL CĂLĂTOR ÎN TIMP SPECIAL UZPR ARAD	9
Agonia Imperiului. Aradul sub ocupație militară franceză-Horia TRUȚĂ	9
Crăița-Vasile ZĂRĂNDAN	14
LILIACUL DIN BIBLIOTECA MEA-Vasa BARBU	16
Stema orașului Sântana reprezentată pe clădirea fostei ...-Augustin MUREȘAN	17
SPECIAL UZPR BUCUREȘTI	19
Femei deghizate, eroine în războaie crâncene-Roxana ISTUDOR	19
Medalie conferită în 1928 unui director ...-Laurențiu-Ștefan SZEMKOVICS	23
INTERPRETĂRI LA GUTENBERG	25
AUREL USCA,- O CARTE DESPRE ȘTEFAN MITROI: MIRARE ȘI IUBIRE.....	25
ARTA (CU ȘI) FĂRĂ LIRISM-Anton ILICA	26
Ceala, de la cuceririle maghiare la Mihai Viteazu-Mihai HANDARIC	29
Omul iubitor de frumusețe duhovnicească-Arhim. Teofan MADA	36
Salon literar 100. Al.TStamatiad-Florica R. CÂNDEA,Carina A. BABA.....	44
Ploaia vie-Emil MUREȘAN	44
TARE SUNT SINGUR, DOAMNE, ȘI PIEZIȘ-Valeriu ILICA	45
Despre Mircea Micu altfel... -Liviu NADIȘ.....	51
Ursătu-Eugenia PONTA PETE	53
Publicistul Slavici, mai puțin cunoscut-Dan ROMAN	54
”... CÂND VEȚI AVEA NEVOIE DE EI, EI VOR JUCA GOLF ...”-Marius-Ioan	
GREC	56
ORIZONTURI ALE CERCETĂRII ARHEOLOGICE-Marius Ioan GREC	59
PERSONALIA	64
Călătorului îi șade bine cu cartea – extracte dintr-un jurnal de drum interior ...-Constantin	
BRESCAN	64
O viață în grabă-Iulia PINTEA.....	66
DIASPORA ȘI TRADUCERI.....	69
FRAGMENT DIN CARTEA ÎN CURS DE APARIȚIE ”UITATĂ PRINTRE	
STRĂINI”-Anișoara Laura MUSTEȚIU	69
poem-Florica R. CÂNDEA	71
poem-Florica R. Căndea.....	71
Însemn-Carina A. Ienășel	71
Gând 14-Carina A. IENĂȘEL	72
poema-Florica R. CÂNDEA	72

poema-Florica R. CÂNDEA	72
poem-Florica R. CÂNDEA	72
poema-Florica R. CÂNDEA	72
Gând 21-Carina A. IENĂȘEL	73
Misao 21-Carina A. IENĂȘEL.....	73
Gând 17...-Carina A. IENĂȘEL.....	73
Misao 17...-Carina A. IENĂȘEL.....	73
Clepsidră-Ioana CRIȘAN	73
DIASPORA	74
Român, cetățean european-Constantin BRESCAN	74
Scrisoare la... Scrisori...-Nicolae NICOARĂ HORIA	75
PODIUM LA SALON MOZAIC GUTENBERG	76
Tanrenga*-Maria TIRENESCU/ Livia CIUPAV	76
Miez și ardere-Grațiana IENĂȘEL	77
*-Ioan MARTA	77
PODIUM.....	78
Amintire-Adriana WEIMER	78
O frunză...-Liviu NADIȘ.....	78
Pas de bun-rămas-Aida VOIVODICIAN	78
CULTIVARE ȘI CREAȚIE	79
Gânduri geometrice-Ligia MATEIU	79
Gânduri și rai-Ligia MATEIU	80
REVERIE-Adina (Lăpăduș) MATEI	80
Idei tematice pentru propovăduirea actuală...-Pr.drd Eduard MATYAS	81
Ironia ca formă de cunoaștere: Caragiale și psihologia...-Dan D. GÎRJOABĂ.....	88
Rugă-Ioan Vasile MARCU	90
LA O CEASCĂ DE CAFEĂ DUMINICA.....	91
Colțul mucalității-Loredana TUDORESCU.....	91
Cartea de duminică-Alexandra TUDORESCU	91
Triplă lansare de carte: Un autor și trei cărți-Ioan Alexandru ARDELEAN.....	92
CĂRȚILE GUTENBERG.....	95
Note de lectură-Florica. R. CÂNDEA	95
Mircea O. Boran și Robert Andrei Boran: o întâlnire a generațiilor...Carina A. BABA .	97
Autorii cu <i>timp</i> -Lorena STOICA.....	99
Tu ești....-Sifora SAVA	100
CONVORBIRI LA LUMINĂ DE TIMP, DIALOGURI.....	101
Dialog neconvențional-la ceasul Florilor de tei în Floare-Florica R. CÂNDEA și	101
Carina A. BABA	101
„Spirit liber” nu e un titlu, e un drum interviu – Bristena Mantu.....	104
Vagabond-Lucia BIBARȚ	110